

Eminescu

Buletin de informare și cercetare
București - Chișinău - Cernăuți

1

15 iunie 2013

Eminescu

Buletin de informare și cercetare București - Chișinău - Cernăuți

editat de: LIGA CULTURALĂ PENTRU UNITATEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI
CONGRESUL SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI
CENTRUL ACADEMIC INTERNAȚIONAL „MIHAI EMINESCU” - CHIȘINĂU

apare sub conducerea
colegiului de redacție alcătuit din:

Prof.dr. VICTOR CRĂCIUN, președintele Ligii Culturale Române, codirector;
Acad. MIHAI CIMPOI, președintele sucursalei Ligii Culturale din Moldova, codirector;
VASILE TĂRĂȚEANU, membru corespondent al Academiei Române, vicepreședinte al sucursalei
Ligii Culturale din Bucovina, codirector
DAN ALISTAR
Prof. dr. VASILE BAHNARU – Chișinău
Gen. (r) dr. MIRCEA CHELARU
Prof. ION CIZMAȘ - Serbia
Prof. dr. VIOREL COSMA
THEODOR CODREANU
CRISTIANA CRĂCIUN, redactor-șef
NICOLAE DABIJA, membru de onoare al Academiei Române – Chișinău
Acad. EUGEN DOGA – Moscova
Prof. dr. NICOLAE GEORGESCU, membru al Academiei Oamenilor de
Știință și Artă
Prof. dr. VALERIU MATEI, membru de onoare al Academiei
Române – Chișinău
ION MĂRGINEANU
ION MILOȘ - Suedia
Prof. dr. ION MOCIOI
Prof. dr. MARIAN MUNTEANU
ION ROGOJANU
ADAM PUSLOJICI, membru de onoare al Academiei Române – Serbia
Acad. EUGEN SIMION
Acad. AL. SURDU
Pr. CONSTANTIN TÂRZIU – Franța
Î. P. S. TEODOSIE
Dr. IOANA UNGUREANU – Italia
P. S. VARSANUFIE
DIMITRIE VATAMANIUC, membru de onoare al Academiei Române
Dr. XU YEN - China

NUMĂRUL 1, SERIE NOUĂ
15 IUNIE 2013

REVENIM

Ne-a preocupat de multă vreme ideea unei reviste **Mihai Eminescu**, pentru a continua truda foloșitoare a revistei apărute în 1930, sub conducerea lui Gh. Bogdan Duică și Grarabet Ibrăileanu, dar al cărei suflet a fost iubitorul de Eminescu – Leca Morariu.

Înteruptă din cauza războiului, în 1944, publicația avea să redevină o necesitate în 1970, întrucât reveniseră în atenție câteva puncte din programul lansat de această revistă – studiul aplicat al vieții și operei lui Eminescu, elaborarea unor ediții critice de masă, printre altele.

Revista, în serie nouă, era prevăzută să apară la 15 iunie 1989, cu prilejul **Centenarului de nemurire**, cum am numit noi atunci comemorarea poetului.

Nu a apărut. Motivele sunt numeroase.

Am reușit, într-un codirectorat cu Mihai Cimpoi și Vasile Levițchi, urmând ideea națională București – Chișinău – Cernăuți, să o edităm, pentru o scurtă perioadă, între 1990 – 1994, apărând doar 5 numere ale publicației, cu un cuprins care susține ideea permanentei nevoi de Eminescu.

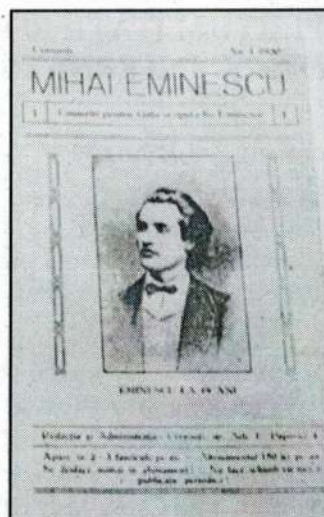
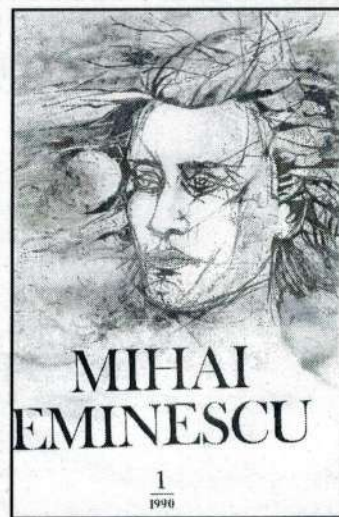
Din păcate, din pricina lipsei de susținere materială, în principal, revista, pe care, analizând-o

acum, din perspectiva trecerii anilor, o găsim foloșitoare și interesantă, și-a încetat apariția.

O reluăm acum, la 114 ani de la intrarea poetului în lumea arhanghelilor neamului românesc, în același gând de a nu lăsa să se piardă informațiile, descoperirile, interpretările, iconografia privitoare la personalitatea și creația lui Eminescu.

Sperăm ca, de data asta, calea acestei reviste să fie mai lungă.

VICTOR CRĂCIUN

REVISTA
MIHAI EMINESCU, 1930REVISTA
MIHAI EMINESCU, 1990

IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI ◊ IDEI

Acad. MIHAI CIMPOI

I. O previziune științifică eminesciană: cuanta

Eminescu vorbește despre *cuantă* (sub formă masculină: *cuant*) cu două decenii înainte de a fi introdusă noțiunea în fizică sub denumirea de *cuantă de energie* de Max Planck (1900).

Conform *Enciclopediei Universale Britannica* cuanta este „o unitate naturală discretă sau pachet de forță, sarcină electrică, impuls unghiular sau altă proprietate fizică”. Lumina, apărută ca o undă electromagnetică, este emisă și absorbită în cantități (denumite și unități) discrete, care sunt *cuantele*. Unitățile de lumină sub formă de particule se numesc fotoni, noțiunea fiind utilizată prima oară de Einstein (1905), denumind și alte forme de lumină precum ar fi razele x și razele γ . Niels Bohr a extins noțiunea și asupra stărilor cuantice ale sistemelor atomice.

Cantitatea determinată și finită de energie care poate fi absorbită sau emisă de un sistem molecular atomic sau nuclear poartă denumirea de *Constanta lui Planck*. Specialiștii ne informează

că, conform teoriei lui Max Planck, atomul substanței absoarbe și emite energie în cantități strict determinate – eșantioane, numite *cuante*. Valoarea acestor cuante de energie este determinată de frecvența undelor electromagnetice (cf. explicației prof. Nicolae Mogoreanu):

$$„\epsilon = hv : hc / \lambda$$

unde ϵ = cuanta de energie, J.

n = constanta lui Planck, $n = 6.626 \cdot 10^{-34}$ J-s;

ν = frecvența undelor electromagnetice, s^{-1} ;

c – viteza de deplasare a radiației și luminii în vid, $2,9998 \cdot 10^3$

m/s (300 000 km/s);

λ – lungimea de undă a radiației electromagnetice, m.”

În conspectele sale studentești găsim o consemnare privind *cuantul* unei lucrări care, „se măsoară prin schimbare de poziție” a „maselor ponderabile în spațiu”: „Prin lumină, căldură, electrici-

tate, magnetism, corpuri grele își pot schimba locul. Admitem însă că toate așa-numitele forțe ale naturii sunt numai forme ale mișcării” (aici și în continuare cităm din *Fragmentarium*, 1981).

Consemnarea se află în ms. 2270 intitulat *Principiul conservării muncii* (*Saty von der Erhaltung der Arbeit*).

În *Notele* din același manuscris *cuantul* e conceput ca împărțire egală între cele trei soiuri de mișcare – progresivă, rotatorie și mișcare a părților constitutive „dinlăuntrul moleculei”: „Întregul cuant al acestor trei speții de mișcare a moleculelor unui corp, reprezentant la un loc, e cantitatea căldurii pe care corpul o cuprinde” (*op. cit.*, p. 426).

O însemnare marginală din ms. 2267 [81 v.], însoțită de o reacție apreciativă „Curios lucru!” conține definiția *cuantului* în spiritul formulării clasice a lui Max Planck care s-a generalizat, privind și *fononul* descoperit de Einstein în cazul efectului fotoelectric și stărilor cuantice ale tuturor sistemelor atomice în sensul lui Niels Bohr: „Electricitate. Este același *cuant* de putere care c-o re-pejune incalificabilă se preface într-un *cuant* egal în celălalt loc, fără a avea necesitate de-un *substrat material* suficient și proporțional pentru a se comunica. Curios lucru!” (*Ibidem*, p. 488).

II. Cioran despre Eminescu

Emil Cioran îl consideră pe Eminescu „unul dintre cei mai mari poeți ai lumii”, neprezentând, însă, „exemplul cel mai tipic al dramei poeziei noastre, căci, limba română, fiind una dintre marile limbi de poezie, este totuși intraductibilă.”

Este răspunsul pe care-l dă Cioran la întrebarea lui Ion Deaconescu:

„– Acum, după atâția ani de izolare pariziană, cum vi se pare limba română?”:

„Se poate vorbi de-o tragedie a lui Eminescu, opinează în continuare Cioran. Cum să traduci în franceză, de exemplu, *Luceafărul* ori *Ce te legeni?* Limba lui Eminescu, cu influențele ei populare, nu se poate converti și este un mare păcat, o mare pierdere pentru literatura română. Eu cred că marile nenoroc al României este acela de a avea o limbă extrem de poetică. Este absurd să traduci *Luceafărul*, nu se poate, există posibilitatea să-i transformi textul, dar acela nu mai este Eminescu. Cum să-l traduci pe Barbu, Bacovia, dar mai ales pe Arghezi, a căror poezie este străbătută de atâtea sentimente profunde, exprimate într-o

MIHAI CIMPOI LA BÂRLAD, ÎN FAȚA BUSTULUI
EMINESCU - OPERĂ DE MARCEL GUGUIANU

limbă deosebit de bogată și de expresivă. Prozatorii au mai multe șanse. Un prozator poate fi tradus în franceză, poetul este însă condamnat” (Ion Deaconescu. *Mărturisiri recuperate. Interviu*. Ed. Europa, Craiova, 2001, p. 100).

Dacă România ar fi avut prozatori de talia poetilor, literatura română ar fi avut o altă dimensiune.

Intervievatul mai consideră că limba română este „colosal de poetică însă dificil de tradus” datorită bogăției și expresivității sale, în timp ce franceza „este o limbă juridică” de folosit pentru contacte, în eseuri și în conversații, „posedând exactitate și o aleasă claritate”. *Evanghelia* în franceză sună grotesc, de vreme ce *Biblia* în românește și tot serviciul religios, mai cu seamă cel de la înmormântare „când se vorbește despre viața pământească a celui dispărut”, este extraordinar” (*Ibidem*, p. 100-101).

III. Rafael Alberti și „interesanta întâlnire cu Eminescu”

Întrebat de Ion Deaconescu despre poezia românească, Rafael Alberti răspunde că o cunoaște, „în special poezia lui Eminescu și Arghezi, doi mari poeți pe care i-am tradus în colaborare cu Maria Téresa Leon”. Poetul spaniol e de părere că poezia românească, la fel ca și poezia spaniolă, este universală. „Întâlnirea mea cu Eminescu, precizează el, a fost foarte interesantă. Eminescu fiind un mare poet, un filosof, unul dintre cei mai importanți poeți romantici din epoca sa. Aveți, într-adevăr, o valoroasă literatură” (Ion Deaconescu, *Mărturisiri recuperatoare. Interviu*. Ed. Europa, Craiova, 2001, p. 10-11).

DIMITRIE VATAMANIUC

Buletinul Eminescu

Buletinul „Mihai Eminescu” cu subtitlul: „Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu” este citat în lucrările științifice sub forma „Mihai Eminescu”. Fondat de Leca Morariu la Cernăuți în 1930, îl urmează pe directorul său în refugiu în anii războiului la Piatra Neamț (1941-1942) și Râmnicu Vâlcea (1943-1944). Se deosebește de alte publicații prin apariția sub formă de fascicole, neregulat, începând cu *Fascicolul 1* din 1930 și până la *Fascicolul 22* din 1944. Se specifică și faptul că revista apărea cu concursul lui Garabet Ibrăileanu (1930-1932) și Gh. Bogdan Duică (1930-1934). Obligațiile de secretar de redacție pentru ultima perioadă le îndeplinește Octavia Lupu -Morariu, soția lui Leca Morariu (1939-1944).

Programul revistei este stabilit de Gh. Bogdan Duică în **Vorbe de început**, din prima fascicolă din 1930. Revista își propunea, se arată aici, să fie „un centru al explicărilor vieții și operei lui Eminescu, întemeiat pe documente, texte din manuscrise și corespondență. Publicația nu are colaboratori externi stabili și îi întâlnim semnând articole pe Augustin Z. N. Pop, G. Baiculescu, Corneliu Gheorghiu, Lucian Predescu.

Leca Morariu deschide susținerea revistei cu un studiu: *Note pentru o monografie cap VI. Copilăria. Fascicola 1*, 1930, continuat cu *Note pentru o monografie. Cap VII Elev. Fascicola 1,2,3* 1930, *Fascicola 4 și 5*, 1931. Studiul este inițiat cu scopul să înlocuiască modul de prezentare a biografiei lui Eminescu de G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu* (București, 1932). Leca Morariu se oprește la aceste două capitole publicate și în volum. Nu avea înzestrarea pentru marile construcții. Semnează în revista pe care o conducea intervenții polemice și numai două articole de interes general: *Eminescu în italienește*, *Fascicola 13*, 1935 și *Eminescu în nemțește*, *Fascicola 14*, 1936. Leca Morariu desfășoară, concomitant, o activitate bogată în „Glasul Bucovinei”, începând cu 1919 și în „Făt - Frumos”, cealaltă revistă a sa, începând din 1926 și până în 1944.

EDITORULISTORICUL LITERAR
DIMITRIE VATAMANIUC PRIMIND MEDALIA
EMINESCU DE LA PREȘEDINTELE
LIGII CULTURALE, VICTOR CRĂCIUN

Garabet Ibrăileanu, anunțat de Leca Morariu că își va da concursul la susținerea revistei consacrată exclusive operei și vieții lui Eminescu, nu face acest lucru. Explicația stă în faptul că Ibrăileanu considera că în legătură cu Eminescu se impunea să fie luată în considerare numai opera publicată de poet și nu manuscrisele sale. G. Ibrăileanu este, de altfel, singurul ceercetător care se ocupă de Eminescu dar nu a văzut manuscrisele sale.

SCRIITORUL ȘI
ISTORICUL LITERAR
ALEXANDRU (LECA)
MORARIU

Judecat sub raportul susținerii Buletinului „Mihai Eminescu”, meritul îi revine lui G. Bogdan Duică, care publică contribuții fundamentale în legătură cu viața și opera lui Eminescu. Nu este locul să le prezentăm aici. Să amintim totuși câteva din contribuțiile sale: I. *Slavici către Gherasim Sârbu* – o scrisoare inedită, *Fascicola 1*; *Împărat și proletar*, explicație istorică, *Fascicola 3*, *Scipione I. Bădescu și geneza „Geniului pustiu”*, *Fascicola 2*, *Dodecameron dramatic*, *Fascicola 3*, *Muzicalitatea lui Schiller și Eminescu*, *Fascicola 3*, *Eminescu la Sibiu*, *Fascicola 4*, *Eminescu critic teatral*, *Fascicola 5*. La încetarea din viață a lui G. Bogdan Duică, rămân de la el nepublicate mai multe articole. Leca Morariu le publică în *Fascicolele 14* (1936), *15* (1937), *18* (1940), *19* (1941), *20* (1942), *21* (1943) și *22* (1944).

Buletinul „Mihai Eminescu”, este cea dintâi publicație periodică - și unică în cultura română - consacrată vieții și operei lui Eminescu. Activitatea aceasta este continuată de Academia Română, în alte condiții și cu alte mijloace, care trece la consemnarea a tot ce s-a scris de Eminescu și despre personalitatea sa. Un prim volum M. Eminescu *Opere XVII. Bibliografie. Viața - opera - referințe. Partea I (1866-1938)* se tipărește în 1999 și M. Eminescu *Opere XVII. Bibliografie. Partea a II-a (1939-1989) A. Opera lui M. Eminescu - ediții și periodice. Referințe despre M. Eminescu în cărți* și un al doilea volum M. Eminescu *Opere XVII. Bibliografie. Partea a III-a (1939-1989) B. Referințe despre M. Eminescu în periodice. Manifestări omagiale dedicate poetului. Adenda. Indice*, amândouă volumele tipărite în 2008.

Leca Morariu inițiază, sprijinit de G. Bogdan Duică, un început în cercetările consacrate exclusiv vieții și operei lui Eminescu. Academia Română întreprinde prezentarea exhaustivă a vieții și operei lui Eminescu și acoperă în trei volume, epoca 1866-1989, primul volum tipărit în 1999, celelalte două în 2008 și în pregătire ceea ce urmează după 1989, într-un timp imprevizibil.

Acad. EUGEN SIMION

PROZATORUL ROMANTIC

Romantismul capătă, prin contribuția lui Eminescu, dimensiuni noi, și, în primul rând, una de ordin spiritual îi dă o viziune care depășește orizonturile spațiului nostru, integrându-l, astfel, mișcării literare europene.

Proiectele scriitorilor anteriori, Eminescu le reia din perspectiva culturii și viziunii artistice proprii. Să semnalăm numai încercarea de a crea o epopee dacică, care însuflețește și pe Eminescu, ca și pe predecesorii săi (Eliade Rădulescu, D. Bolintineanu), dar din unghiul altei concepții estetice. Mai toți eroii (atît cât se poate înțelege din proiectele dramatice și din epică) sunt naturi chinuite, stăpânite de aspirații mari - sociale și spirituale - unind, satanismul romantic cu iubirea pătimășă pentru patrie. Eminescu a lărgit, apoi, cadrul de inspirație al romantismului, anexându-i experiența spirituală și fantasticul în expresia lui filozofică și savantă (*Avatarii faraonului Tlă*). Aplecându-se asupra individului de rând (*Ioan Vestimie*), a ridicat datele realității la o altitudine a dezbaterii literare unde concretul capătă o aureolă de mister și grandoare romantică, făcând uz de acea ridicare la putere pe care o reclama Novalis: „Când eu dau elementelor comune un sens sublim, obișnuitului un aspect misterios, faptului cunoscut demnitatea ineditului* ființelor finite un reflex infinit, atunci- mărturisirea autorul *Imnurilor* - le fac romantice.

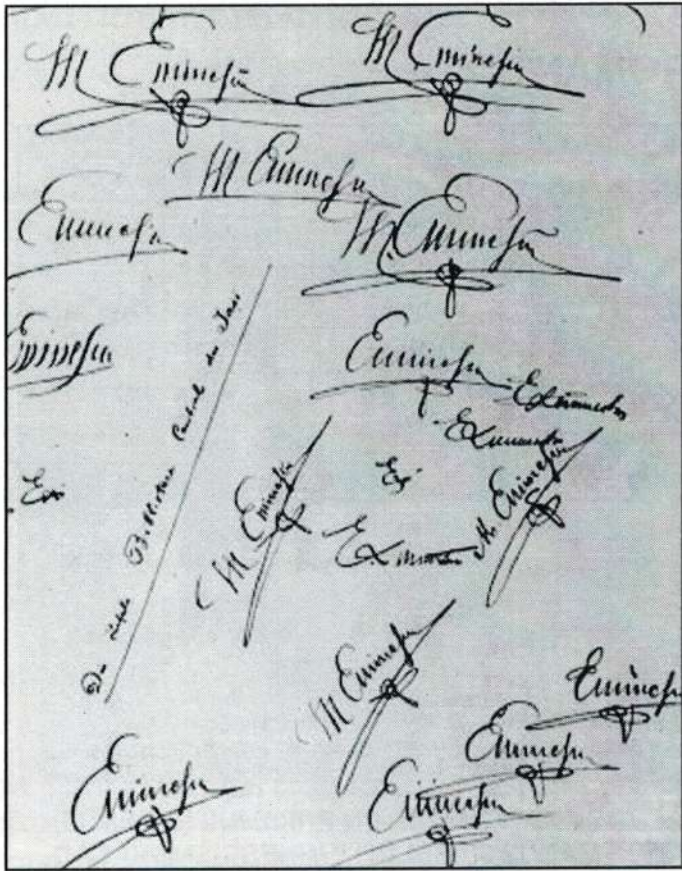
Experiența eminesciană (avem în vedere proza) cuprinde și alte aspecte legate de formula artistică. Autorul *Sărmanului Dionis* utilizează frecvent ironia

LA BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, CU PRILEJUL LANSĂRII EDIȚIEI FACSIMILATE A MANUSCRISERELOR EMINESCIENE - ACAD. EUGEN SIMION, ACAD. IONEL HAIDUC, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE, ACAD. VIOREL MĂRGINEANU ȘI PREȘEDINTELE CONSILIULUI JUDEȚEAN PRAHOVA - MIRCEA COSMA

romantică: expresie superioară de detașare, asociată dezamăgirii și înnobilită prin surâs. Introduce nota umoristică alături de timbrul sfîșietor al elegiei; operează cu elementele comicului - de la înțepătura blândă, afectuoasă din *La aniversară* la sarcasmul din *Părintele Ermolachie Chisăliță*; captează acea muzică interioară a sufletelor cristaline, explorează dimensiunea misterului și a fabulosului, stilizând modelele folclorice (*Făt - Frumos din lacrimă*) și orientând fabula spre un sens simbolic de un profund umanism - expresii ale unei concepții estetice cuprinzătoare și ale unei originalități care ridică proza romantică a lui Eminescu cu mult deasupra simplelor experiențe. Ca toți romanticii, el este un creator de mituri, de simboluri universale, reluând, adesea, motive literare cu o largă circulație. Motivul omului care și-a pierdut umbra (dezvol-

tat de Chamisso în povestea stranie a lui *Peter Schlemihl*), Eminescu îl integrează, în *Sărmanul Dionis* și în fragmentul *Umbra mea*, unei viziuni în care se pot descifra, ca într-un filigran, sentimentul cosmic și subiectivitatea gândirii filozofice. *Archaeus*, din aceeași sferă de preocupări spirituale, este un dialog socratic, punctat epic prin referiri la tipologia umană și la fapte aparent neverosimile, înlănțuite într-o dialectică subtilă. O dată fixate, aceste premise filosofice (apriorismul kantian și avatarurile eului metafizic în *Sărmanul Dionis*, ideea egoismului — de sursă schopenhaueriană - ca motor al actelor umane în *Cezara* etc.), fantezia se desfășoară în voie, înfrângând rigiditatea temelor inițiale în așa mod, încât demonstrația trece în subsidiar sau se resoarbe cu desăvârșire în pasta epică.

SEMĂNĂTURA POETULUI CALIGRAFIATĂ PE O FILĂ DE MANUSCRIS

Eminescu este, la modul romantic, și un observator al contemporanilor. Câteva evocări și descrieri realiste pun în evidență spiritul lui pătrunzător, înverșunat polemic și deprinderea de a privi sociologic. *Aur, mărire și amor, La curtea cuconului Vasile Creangă*, narațiuni neterminate, se inserează „fiziologilor” lui Alecsandri, Kogălniceanu, Russo, C. Negruzzi cu efortul vizibil de a surprinde categorii sociale mai largi și de a ilustra o idee generală: înțelepciunea bătrânilor, cu o conformație morală solidă, în raport cu superficialitatea tinerilor, detașați de tradițiile sănătoase. ...

Eminescu se încearcă și în fantasticul negru (*Fragment*), cu o nota de macabru, sau în proza de evocare a unui ev mediu fanatic și crud (*Iconostas și Fragmentarium*), recurgând la descriția rece,

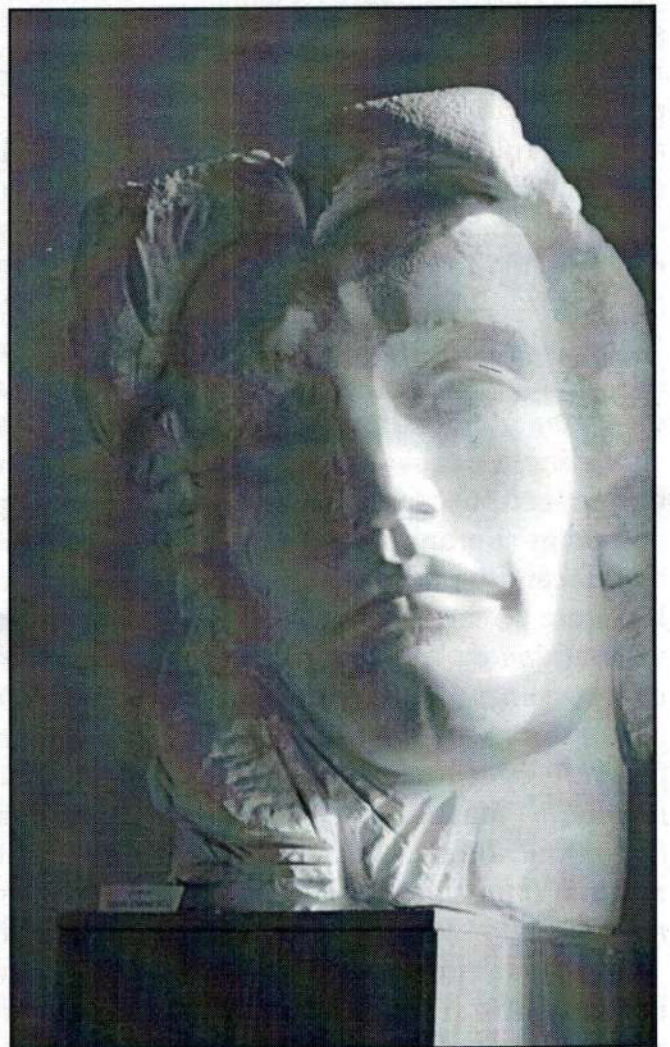
dialoguri, scene dispartate, ilustrând epic un aforism sau simple observații privitoare la realitatea obișnuită. Interesul pentru ele rămâne pur documentar.

Aria prozei eminesciene este extrem de întinsă: de la secvența critică asupra moravurilor contemporanilor până la roman (*Geniu pustiu*), trecând prin povestirea filosofică și fantastică, cu o expresie savantă (acea reconstituire arheologică, în maniera lui Gautier, din *Avatarii faraonului Tlă*), sau nutrită de fabulosul

obiectivându-se față de subiect. Acestea nu sunt, însă, decât exerciții, impresii de pe urma lecturilor, cum singur mărturisește undeva, vorbind de pasiunea lui pentru cărțile vechi și de obișnuința de a-și nota observațiile. Caietul de impresii se păstrează (ms. 2255), și în el apar concentrate majoritatea proiectelor epice. Sunt, apoi, răspândite, în manuscrise,

popular (*Făt-Frumos din la-crimă*, și, într-o oarecare măsură, *Poveste indică*, deși aici modelul cult, intermediar, se observă). Valoarea epicii nu stă, cum s-a spus, numai în descriere, ci și în vibrația intelectuală, în cutezanța de a supune un univers vast rigurilor creației, de a introduce cu decizie fantasticul și experiența omului de geniu. Cu Eminescu, sensibilitatea romantică - în marile ei aspirații și istoviri dureroase - se afirmă, în literatura noastră hotărâtor și pe terenul prozei.

Eminescu reprezintă, în mișcarea de idei a secolului al XIX-lea, momentul în care roman-tismul românesc, afirmat mai înainte, atinge expresia lui strălucită.

MIHAI EMINESCU - BUST AL REGRETATULUI SCULPTOR PETRE BĂLĂNICĂ - NICĂPETRE

Acad. KOPI KYÇYKU

Eminescu și poezia balcanică (Cazul Hristo Botev)

După cum se știe, în paralel cu activitatea jurnalistică, dovedită de numeroasele pagini de înaltă calitate și de valori literare cu totul deosebite, Eminescu a desfășurat o activitate poetică intensă.

Principalele teme ale poeziei eminesciene pot fi rezumate în: dualismele romantice "durere-fericire", "tristețe - dor" (de un trecut idilic, dar nu numai), "închidere în sine - exteriorizare a unui ideal măreț", precum și în: "revitalizarea" gloriei trecutului "împotriva" decăderii prezentului, panteismul ca o altă dimensiune a monoteismului, slăvirea naturii ce servește ca un liant dintre sufletul poetului și portretul dulce al iubitei sale etc.

În mai toate creațiile poetice eminesciene, se văd influențe vagi sau mai clare ale gândirii lui Schopenhauer, supuse convingerii personale a lui Eminescu de a fi, pe bună dreptate, „idealul universal”, punctul de referință al literaturii române. Un spațiu (și funcții) întru totul aparte sunt în poezia lui descrierile naturii, legate de nostalgia trecutului. Natura apare foarte des în versurile eminesciene, iar forma dialogică prin care protagonistul i se adresează ei este semnificativă pentru a scoate în evidență pasiunea teatrală pe care Eminescu a cultivat-o pas cu pas încă din adolescență, ajungând să lucreze la *Naționalul* din București. Motive de acest tip, conform viziunii sale panteistice, care fac „apel” la tinerețe, sunt chemări proaspete și perene: teiul, bradul, plopul, frunzele care, fiind efemere, rățăitoare și drumețe, parcă se așază

pe terenul gol al vremelniciei umane, lacul „albastru al pădurii / acoperit de nimfe galbene” - totul contribuie la plămădirea unei minunate fresce de culoare verde-auriu, înrădăcinată în veșnicie, creată de tumultuosul suflet eminescian.

Opera lui Eminescu, care constituie un fel de pod - de despărțire și împărțire între literatura ro-

manică și cea modernă română, cuprinde lungi poeme filozofice, elegii și idile amoroase, care își împrumută câteodată tonul de la romanță; fierbinți satire sociale și politice; sugestive legende epice. Alături de poemul capodoperă *Luceafărul* și de considerabila producție lirică, sunt nuvelele *Sărmanul Dionis* (1872) și *Cezara* (1876), poemul *Memento mori* (postum, 1903) și romanul *Geniu pustiu* (postum, 1904).

Eminescu era conștient de importanța faptului că spiritualitatea românească avea o nemaipomenită putere de iradiere mai ales în zonele învecinate și în întreaga Peninsulă Balcanică, România fiind, după cum avea să sublinieze mai târziu Nicolae Iorga, *singura țară înconjurată de români*. „Nu există un stat în Europa orientală, nu există o țară de la Adriatică până la Marea Neagră care să nu cuprindă bucăți de naționalitatea noastră. Începând de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia și Herțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în munții Albaniei, în Macedonia și Tesalia, în Pind ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia și până dincolo de Nistru, până aproape de Odesa și de Kiev” scria Eminescu la „Curierul de Iași”, din 1 decembrie 1876, p. 3.

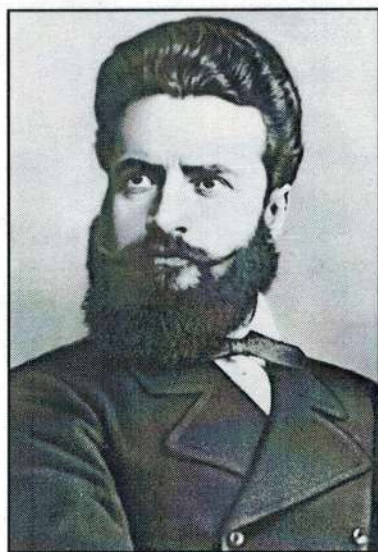
„Cât privește limba macedo-românilor, „e azi un adevăr cunoscut de toți că e numai un dialect al limbii daco-române și că n-are a face deloc cu limbile neolatine ale Occidentului... Atât dialectul din Istria, cât și cel macedo-român sunt varietăți ale limbii daco-române, cu mici deosebiri fonologice și cu mari și hotărâtoare asemănări”, afirma Eminescu, la „Timpul” din 27 august 1882, p.1.

Ca un ecou al acestor afirmații vine faptul că numeroși poeți balcanici, contemporani cu Eminescu, dar și de mai târziu, l-au luat ca model. Unul dintre ei a fost bulgarul Hristo Botev (1828-1876).

Pășind pe urmele înaintașilor săi, Hristo Botev își părăsește orașul natal Kalofer ca să ajungă în România în luna septembrie 1867. Trecând Dună-

MIHAI EMINESCU

HRISTO BOTEV

rea, el purta cu sine convingerea că poporul bulgar era pregătit pentru lupta de independență și de libertate. Viața sa personală luase sfârșit, fiind înlocuită de o altă viață, dedicată în totalitate idealurilor nobile, având trei pasiuni: *poezia, publicistica și acțiunea*.

În România, Botev intră în trupa de actori a lui Dobri Voinikov, la București, urmând concomitent cursurile pe lângă Școala superioară de medicină, pe care le întrerupe în curând. Botev se interesa personal de bunul mers al școlii bulgare, deschisă la 15 septembrie 1869, care, între altele, era un loc de înfrățire româno-bulgară, mulți dintre elevi fiind români. Anul 1870 marchează o perioadă de viață foarte dinamică, plină de activități revoluționare pentru Botev. Este anul în care el își publică opera poetică. În 1871 se mută la Galați și Brăila, funcționând ca redactor al revistei *Duma na bulgarskite emigranti* (Cuvântul emigranților bulgari). Începând cu anul 1873, Botev intră în legătură cu revoluționarii ruși și români. Arestat pentru activitatea sa revoluționară, Botev își petrece trei luni la închisoarea din Focșani. Apoi îl vedem ca redactor la revista emigranților *Svoboda (Libertatea)*, unde publică articole la pagina satirică. În anul 1874, Botev continuă să publice poezii și cronici în revista *Nezavisimost (Independența)*, inclusiv un volum poe-

tic intitulat *Cântece și poeme*. Pentru mult timp a locuit într-o moară abandonată de lângă București, împreună cu Vasil Levski, conducătorul insurgenților bulgari.

Aidoma lui Eminescu, Botev i-a inspirat pe camarazii săi cu pasiunea pentru libertate și ultima sa acțiune a venit să împlinească jurământul său. Botev și-a dat viața pentru propriul ideal, moartea fiind, în perspectivă istorică și metaforică, o continuare a vieții înalte care învinge viața desacralizată. Inscripția pe piatra funerară a lui Botev spune: "*Profesia ta s-a adeverit – trăiești în continuare!*".

La fel ca Eminescu, Botev avea cultul Mamei și al Familiei. El credea cu putere în valorile creștinismului, care, precum afirma, „*a avut martiri, până i-a numit pe sclavii săi Fiul Domnului, Fiul Omului*”.

După cum mi s-a spus la Kalofer, în orașul său natal, din partea stareței mănăstirii Sfânta Petka, precum și de către preotul Petar Totev, respectiv soții Tsutsov – care păstrau cu patimă acasă „ecourile” puternice ale operei lui Botev – părinții acestuia și mai ales mama Ivana Staikova Driankova, l-au crescut pe fiul lor cu frica de Dumnezeu.

Având o viață atât de scurtă, (și aici se poate regăsi o asemănare organică cu Eminescu), într-un mediu atât de puțin prielnic pentru o dezvoltare culturală armonioasă și solidă, în opera sa literară Botev

ACADEMICIANUL KOPI KYCYKU ALĂTURI DE O PARTE A DELEGAȚIEI LIGII CULTURALE ROMÂNE LA ACCADEMIA DI ROMANIA DE LA ROMA, CU PRILEJUL ANIVERSĂRII A 1900 DE ANI DE LA INAUGURAREA COLUMNEI LUI TRAIA. ÎN IMAGINE, ÎNTRE ALȚII TUDOR PONORAN, IOANA UNGUREANU, IOAN STRĂJAN, VICTOR CRĂCIUN, SILVIU PONORAN, NICOLAE GEORGESCU, MELANIA FOROSIGAN, ILIE CRISTESCU, AVRAM CRĂCIUN, DOINA RIZEA, VASILE TĂRĂȚEANU

trebuia să-și pună accentul pe factorii emotivi, sensibili, pe puterea mesajului său personal, pe un efort prometeic și mai ales pe un rafinament, pe o perfecțiune și tehnică artistică, pe o armonie propriu-zisă la nivel textual, sperând poate că această armonie să trezească armonia lăuntrică a cititorului și s-o facă productivă. Totuși, ceva nerealizat până la capăt, ai-doma unui bust neterminat, rămâne mereu și în paginile cele mai frumoase ale creației lui Botev.

Asistăm totdeauna în momentele cele mai luminoase și geniale, în fața unei improvizații care încă păstrează frânturi ale materiei prime din care a luat naștere și nerăbdarea cu care a fost pusă pe hârtie: *mesaj, chemare, confesiune*.

Pe de altă parte, tocmai datorită intensității lăuntrice, a tragicului chin care îl determină și îl înfierbântă, a sincerității cu care se răscoală împotriva cruntei realității, pe care vrea s-o învingă, opera poetică a lui Botev marchează unul dintre punctele de vârf din literatura artistică al '800-ului bulgar.

Cu apariția lui Botev, moștenirea imensă artistică a poeziei populare ce se afla în spatele literaturii bulgare moderne și față în față cu modelele Europei occidentale și cele rusești, intră puternic în cea mai bună tradiție literară națională, asumându-și o fizionomie și un nume propriu.

În timp ce ecoul poeziei populare, ca un îndrumător comod, crease deja o sursă la care apelau numeroși meșteri ai versului, mai ales cei care intenționau să-i exploateze în primul rând tehnica, modularea ușoară și melodioasă, limbajul pur și scânteietor, fără pedanterie și arhaisme, pentru scrieri rustice sau pentru o epică convențională, Botev, la fel ca Eminescu, și-l asumă și îl retrăiește într-un avânt de pasiune politică și totodată personală, îl asimilează pentru a-l folosi ca o armă împotriva dușmanilor gândirii libere și a libertății însăși, făcând din acel limbaj un drapel de revoltă și un instrument de confesiune personală.

Cele douăzeci de poeme, pe care ni le-a lăsat Hristo Botev, rămân un document uman formidabil și o confesiune poetică puternică.

Cu bună dreptate, nu numai bulgarii, ci și europenii în general pot recunoaște la Botev pe unul dintre campionii curați ai libertății naționale și ai idealurilor din anii '800.

Mamele bulgare le cântau copiilor în leagăn versuri din poemele lui Botev ca să îi pregătească pentru bătăliile vieții, pentru a fi mereu gata să-și apere patria și neamul:

*Cei care cad pe-altarul tău, nu mor,
o, libertate... îi jelește firea,
pământ și cer se-ntrec în lauda lor
și le vestesc poezii nemurirea...*

*... pământ și cer se-ntrec în lauda lor
și le vestesc poezii nemurirea...*

Referitor la tradiționala prietenie a bulgarilor cu românii, Botev scria:

*Același gând, aceleași simțăminte
frățeste știa inima să-mpartă.
Noi niciodată nu ne-am ieșit din minte
Și niciodată n-am ajuns la ceartă.*

*Tot ce făcurăm - de rău sau bine
Vor judeca în viitor urmașii
Mai strâns de mâini acuma ne ține,
mai fermi ne-om duce înainte pașii.*

Botev se caracterizează, de asemenea, prin romantismul său viu, suculent, combativ, care se îmbină însă cu un profund realism”:

*Și dac-o fi să pier curând,
mă-nsuflețește un singur gând:
poporul, dragul meu popor
va spune: a căzut un frate,
în lupta grea pentru dreptate
și libertatea tuturor.*

Gheorghe Dimitrov vede în Hristo Botev un „*Democrat-republican consecvent, convins și înverșunat dușman al obscurantismului politic și spiritual, al șovinismului răufăcător, pasionat luptător pentru prietenia veșnică cu poporul rus, colaborarea frățescă a tuturor popoarelor iubitoare de libertate, genial poet al luptei pentru libertatea poporului și independența națională. Hristo Botev a fost cel mai talentat, cel mai perspicace conducător al mișcării de eliberare națională din secolul trecut*” (Hristo Botev, poet - revoluționar bulgar, Institutul de Cultură Universală, București, 1949, p.32).

„... Prin Hristo Botev, noi ne-am înțeles poporul, am atins libertatea, ne-am iubit trecutul și ne-am întrezărit viitorul... Hristo este mai mult decât un idol, legendă sau geniu. El este în sângele nostru, în sufletul nostru, în știința noastră, în soarta noastră înăscută” declarase încă din 1922 intelectualul patriot bulgar A. Strazimirov.

CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Mihai Eminescu și sensul istoric al romantismului

Românii care nu afirmă, nu susțin și nu propagă ideea unei puternice și elevate culturi naționale, în țara lor, nu sunt la înălțimea acestei culturi, nu au capacitatea de a o înțelege, inteligența de a-și plasa existența în nivelul semnificațiilor acesteia, iar percepția lor este opacă în fața marilor valori ale civilizației căreia ar fi trebuit să aparțină – sau poate, spre a fi întrucâtva indulgenți să presupunem că le lipsește referențialul în care creația și raporturile dintre personalități și ambianța în care se situează cultural trebuie să se afle raportat.

Înainte de a aborda subiectul, care sper a fi relevant, cu privire tocmai la acest referențial, țin să notez un lucru deosebit de simplu, în pătrunderea căruia singurul autentic instrument este acela al unei intuiții, încercate repetat, pe o serie amplă de exemple concludente. Nu cred în evaluările critice – de critică a artei scrisului, de exprimare, sau, pur și simplu, de critica actului de cultură – făcute de persoane care nu au avut acces, ori nu au dorit să încerce un asemenea gest de pătrundere, în inima acelor mari istorii ale creației, în diferitele spații de civilizație. Rog pe orice persoană interesată de literatură, cultură și filozofie, ori doar de unul sau altul dintre aceste domenii ale spiritualității, în orizontul nostru omenesc, să vadă volumele unei ediții complete Shakespeare, în limba în care marele poet și-a creat opera, o ediție amplă Byron, sau Racine, Moliere, Corneille, Rabelais, Hugo – iar lista principalilor autori, aparținând marilor spații de cultură poate continua vast. Me-

rită a fi văzute scrierile lor comparativ cu aceea ale autorilor de început ai diferitelor literaturi. Imediat se constată o clară discontinuitate, se vede neîndoiește un mod al apariției, într-un moment anume al istoriei oricărei culturi, în care limba cea genială și mare, limba perfectă a unui popor a luat ființă. Aparent cel puțin, în cazul culturii grecești antice este aproape unic, așa cum mai este doar poate acela al Bibliei, al scrierilor lui Lao Tse sau consemnările după rostirile lui Confucius, ori Buddha. Limba greacă supremă se constituie încă din *Iliada* și *Odiseea*, aparținând primului mare poet epic al civilizației egeene – precum și ebraica biblică, ori chineza taoismului și confucianismului – ea nu are creșteri, pentru că ne este cunoscută, și toate acestea ne sunt cunoscute în perfecțiunea lor absolută. Literaturile mai noi își au geniul lor formator, creatorul incomparabil de limbă, într-o personalitate al cărui rafinament de expresie și nuanțare, a cărui complexitate discursivă sunt de nedepășit. Limba lui Shakespeare este realizarea centrală a culturii engleze – oricât ar putea fi acuzat spiritul dramatic inegal și, uneori, superficial propriu marelui creator liric.

Cine nu înțelege că, în limba română, versul eminescian nu coboară nici măcar cu o infinitezimală fracție valorică, sub creațiile maxime, din limbi precum engleza sau franceza, înseamnă fie că nu știe suficient de bine nicio limbă, fără excepție pentru cea maternă, fie că are o relație cu poezia de natură să merite a nu o mai continua în nicio manieră, prin nicio metodă, sau lipsă de

metodă. Cum merită a fi considerat însă, faptul prezenței lui Eminescu în cultura și civilizația românească?

Eminescu – se afirmă uneori – este un romantic întârziat; poate fi însă un romantic desuet, anacronic? Este ca și cum ai spune că fericirea, bunătatea sau talentul sunt anacronice prin plasarea lor, efectivă, în timp; toate acestea, inclusiv romantismul, pot fi nepotrivite în raport cu o condiție, sau cu un tip uman, dar a fi întârziat ori, dimpotrivă, a anticipa o astfel de variantă a prezenței în cultură este a nega un drept la autenticitate. Renașterea poate fi, tocmai întrucât este renaștere, desuetă? Exemplul Renașterii merita a fi examinat în chiar relația sa cu o tendință general umană, luând la un moment dat caracterul unui curent artistic, și anume cu romantismul.

Renascentismul se constituie în calitate de condiție a omului căruia îi este deschis orice act, oricât de înalt, oricât de fabulos, de nobil, de îndrăzneț, în măsura în care el se naște drept rezultat al regăsirii valorilor și legilor clasicismului antic aflat în sinteză ca spiritul și profunzimea credinței creștine.

Considerată uneori drept opoziția unei vremi noi față de creștinism, Renașterea nu este decât creștinismul care și-a asumat ansamblul creației umane, așa cum aceasta a fost dată omului de Dumnezeu. Prin sinteza aici menționată, omul poate realiza culminația demnității și strălucirii care îi sunt accesibile în absolutul existenței sale fizice – căruia i se suprapune doar un absolut al viitoareii lumi, cea a unei a doua creații divine. Și Romantismul? Acesta reprezintă recunoașterea dreptului la culminație și perfecțiune, la orice fapt și cale a creației – sub o limitare ce este exclusiv de natură morală. Nimic nu oprește omul de la realizarea maximă a potențialului său, cu excepția sa de sine, dacă drumul său ar implica, eventual, compromiterea morală. Prin ce era Eminescu un romantic? Prin aceea ce întruchipa însăși esența romantismului - avea convingerea că are dreptul la a se exprima integral, în spiritul creației sale, așa cum au făcut-o și alții, români, înaintea sa. Romantismul este o sursă de modestie – el revendică un drept general uman și, deci, posibila sa împlinire și în alții. Ar mai trebui spus, că Eminescu s-a tratat pe sine, fără emfază și fără declarații de o completă relevanță, dar în chip foarte clar, prin natura sentimentelor și trăirile sale, ca un romantic profund creștin. De ce l-am socoti însă un geniu reprezentativ pentru cultura națiunii sale, un creator atât de reprezentativ încât concentrează în sine esența patriotismului unui popor?

În primul rând, pentru că în complexitatea inegalabilă și inegalabil fină a versului său se află o limbă asemenea celor care au dat un nume propriu culturilor maxime ale umanității și principalelor civilizații planetare: Sha-

kespeare, Ronsard, Goethe, Dante, Martin Luther, Cervantes. În al doilea rând, pentru că a purtat continuu în el o convingere romantică și nu doar un stil și o manieră de a elabora o poezie romantică. A avea dreptul la o perfectă, absolută, realizare umană de pe terenul, din circumstanțele și din postura în care există și se exprimă, se manifestă națiunea ta este însăși substanță unică a patriotismului. Patriot este cel convins că poporul său nu îl împiedică de la cea mai înaltă cale a realizării umane ci, dimpotrivă, îi potentează această șansă. Cu toate sacrificiile sale, cu toată suferința sa, nimic nu a diminuat încrederea lui Eminescu în destinul său românesc, ale cărui dezavantaje, pe de altă parte, nu se simțea obligat să le oculteze absurd. A fi patriot înseamnă a centra pe națiunea ta o credință și o dispoziție romantică. Însăși ideea de națiune este o idee romantică.

Nu există nicio națiune fără un poet, un scriitor, un om de creație, cu statutul de geniu național;

pot fi eventual mai mulți, dar în general, unul se diferențiază mai presus de toți. Ar fi existat sau ar exista până astăzi poporul grec fără Homer – ar fi dat el filozofii, matematicienii, astronomii, oamenii de știință, sculptorii, artiștii, poezii, secolului lui Pericle și ai întregii istorii ulterioare? Limba, cultura limbii, estetica acesteia este acel factor și principiu care deschide calea oricărei alte creații, de la matematică și până la politică. Nu era - și nu este cazul – ca Eminescu să fi fost copiat, să fi inspirat în litera sa scrierea în română a prozei, a poeziei, a artei, dar faptul de a ne fi îndepărtat de noblețea limbii eminesciene nu este, oare, cauza penibilelor noastre evoluții istorice mai vechi sau mai noi? Confucius, acum două mii șase sute de ani, întrebat de suveranul său prin ce trebuie să înceapă reforma statului, a răspuns „ prin restaurarea cuvintelor!”

Să începem restaurarea cuvântului românesc recitind versurile Poetului.

CASA MEMORIALĂ DE LA IPOTEȘTI ÎN VIZIUNEA PICTORULUI ANDREI BRĂNIȘTEANU

DAN ALISTAR

OMAGIU LUI EMINESCU

Sunt unul dintre milioanele de români care poartă în suflet icoana lui Eminescu și cred că se cuvine, cu atât mai mult în zilele care amintesc de intrarea sa în viața pământească -15 ianuarie și de intrarea sa în viața veșnică -15 iunie, să îl omagiem, să ne manifestăm prețuirea față de memoria sa.

Cu certitudine, cei mai mulți dintre iubitorii creației eminesciene au în bibliotecă o ediție a poemelor sale, poate chiar și din publicistica acestui șlefuitor de conștiință românească. Cel mai frumos mod de a-l omagia ar fi să deschidem una dintre aceste cărți și să citim un poem ori câteva scânteii ale gândirii eminesciene cu privire la națiunea română și la destinul românității. Așa vom descoperi cât de actual și de modern este Eminescu! Să-l redescoperim nemijlocit, cu mintea și

Prof. univ. dr. CONSTANTIN
GH. MARINESCU

VALORILE NAȚIONALE ÎN OPERA POETICĂ ȘI PROZA LUI MIHAIL EMINESCU

Problematika valorilor naționale reprezintă o dominantă, o preocupare majoră, cunoaște o abordare constantă, atât în opera poetică, cât și în proză, îndeosebi în publicistica, în activitatea gazetărească a lui Mihail Eminescu.

Poetul nepereche al literaturii române a forat adânc în istoria și cultura națională, a pus în relief cu o puternică vibrație poetică și patriotică, cu o excepțională capacitate de sinteză, momentele cruciale ale trecutului nostru is-

sufletul nostru, să nu ne mulțumim doar cu interpretările altora. E singurul mod de a ne da seama de cât de false sunt etichetările de *naționalist, șovin, xenofob*, care i s-au pus de-a lungul timpului de către unii și alții. E singurul mod de a ne convinge că Eminescu a iubit România ca pe maica sa, că a iubit-o cu trecutul pe care, adesea, ca orice romantic, l-a aureolat și l-a înălțat pe culmile celeste, cu prezentul, căruia, ca spirit polemic, nu putea să nu îi descopere laturile întunecate, cu viitorul, în care nu a încetat să creadă, să și-l imagineze mai bun și mai frumos într-o împlinirea neamului său.

Eminescu a fost nu doar un poet de geniu, făurar de limbă literară și expresie modernă în literatura națională, nu doar un gazetar acid și lucid, nu doar una dintre cele mai strălucite și instruite minți, ci un mare patriot, iar dacă a fi patriot constituie o vină, atunci, da, Eminescu e vinovat de prea multă iubire pentru

toric și spiritual, originea noastră daco-romană în spațiul carpato-danubiano-pontic, latinitatea limbii și a culturii naționale, aportul românilor la salvagardarea civilizației europene, a creștinismului continental, prin înfruntarea cu stoicism și eroism a expansiunii marilor Imperii opresive: Otoman, Țarist și Austro-Ungar.

În opera poetului și scriitorului, a gazetarului Mihail Eminescu, la loc central se situează preocuparea sa pentru dezavuarea pseudo-teoriilor susținute de unii istorici străini, cu privire la originea poporului român și perenitatea sa pe meleagurile natale.

În primul rând, poetul a respins argumentat teoriile röslleriene, care negau formarea poporului român, în actualul spațiu existen-

țara și poporul său care au acum datoria să îi întoarcă, măcar în parte, această nețărmurită dragoste.

Să deschidem, așadar, un volum din minunata operă a lui Eminescu și să ne lăsăm pătrunși de frumusețea stihului și verbului eminescian.

EDIȚIA PRINCEPS A POEMELOR
EMINESCIENE, REALIZATĂ DE
TITU MAIORESCU ÎN 1883

țial dintre Carpați, Dunăre și Marea Neagră.

De asemenea, Mihail Eminescu a replicat ambelor grupări ale istoricilor și literaților români care susțineau unilateral, nefondat, fie originea strict romană, fie cea exclusiv dacică a poporului nostru, concluzionând în mod persuasiv: „Daci sau romani, romani sau daci, suntem români și punctum”, pentru a închide o discuție sterilă și tendențioasă, care dădea apă la moară unor interese și grupări antiromânești.

Intervenția poetului mult prețuit și respectat, în spațiul culturii naționale, a fost benefică și pentru un timp a potolit spiritele, tendințele, controversalele cu implicații negative evidente, pentru ideea Unității Naționale și înfăptuirea Marii Uniri, care lumina

ca o stea magică, inimile și gândurile românilor patrioți de pretutindeni.

Aportul Marelui poet la promovarea și apărarea valorilor naționale se reflectă cu pregnanță, și din modul în care prezintă personalitatea emblematică a unor domnitori și voievozi români, care au exercitat un rol proeminent, decisiv, în istoria și spiritualitatea Moldovei, Munteniei, Transilvaniei, Bucovinei, în luptele cele mai semnificative ale românilor pentru apărarea gliei străbune, a libertății și independenței, în confruntarea cu armatele expansioniste ale imperiilor vecine și nevecine, care jinduiau la bogățiile și frumusețile meleagurilor strămoșești.

Niciun alt poet, scriitor sau istoric nu a reușit să surprindă mai emoțional, mai impresionant, fragmente din momentele cardinale ale istoriei naționale, precum poetul național Mihai Eminescu. În acest sens, celebra poezie *Doina* rămâne o creație de valoare inestimabilă, care ne prezintă cea mai sintetică și impresionantă, tulburătoare frescă a istoriei românilor, marile sale confruntări cu armatele imperiale cotropitoare, otomane, dar și cu imperiile din Apus și Răsărit, vitejia inegalabilă a voievozilor și domnitorilor, a cărmuitorilor Neamului.

Dialogul lui Mircea cu Baiazid reprezintă o scenă istorică, de o valoare extraordinară, ce pune în relief cu pregnanță, demnitatea, personalitatea, vitejia Neamului Românesc, care nu se înclină în fața uriașelor, temutelor Armate Otomane, cotropitoare, ci se arată dispus pentru confruntare militară, întrucât avea de apărut valori, idealuri supreme.

Pentru frumusețea și valoarea lor poetică, morală, pentru spiritul eroismului național al români-

lor, pe care-l ilustrează poezia *Scrisoarea a III-a* a poetului nepe-reche, reproducem următoarele versuri:

„Tu te lauzi că Apusul înainte și s-a pus?...”

Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?

Laurii voiau să-i smulgă de pe funtea ta de fier,

A credinței biruință căta orice cavalier.

Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...

Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,

Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,

Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;”

Eminescu s-a aplecat cu stăruință și talent inegalabil, în descrierea în versuri sau în proză a marilor bătălii din istoria tumultoasă a nemului eomânesc, rolul proeminent, eroic, al unor domnitori, precum: Mihai Viteazul, Mircea cel Viteaz, Ștefan cel Mare și atâția alți Conducători de Oști din Principatele Române, al atâtor eroi cărora li s-a suprimat viața, de către opresorii timpului, pentru că au crezut în destinul poporului din care proveneau și au militat pentru cauza națională, până la sacrificiul suprem.

În acest sens, la loc de cinste se situează, în opera eminesciană: Horia, Cloșca, Crișan, Constantin Brâncoveanu și mulți alți eroi martiri, ai neamului românesc.

Poetul național, profund cunoscător al istoriei patriei, surprinde cu mare obiectivitate, autenticitate faptele domnitorului Mircea cel Viteaz, care avea să nimească emfaza și aureola cotropitorilor otomani.

Fragmentele de mai sus, din poezia eminesciană, echivalează cu zeci de prelegeri și manuale de istorie, ele au avut și au un puternic răsunet în conștiința națională

PLACA MEMORIALĂ DEZVELITĂ LA PUTNA DE LIGA CULTURALĂ ROMÂNĂ - AUTOR GH. ADOC

a românilor și vin să definească caracterul, spiritul patriotic, demnitatea și personalitatea poporului nostru.

Doina lui Eminescu cuprinde valori naționale multiple, privind conștiința de neam, dragostea de glie, de limbă, de obiceiuri, ne prezintă resentimentele românilor nu numai antiotomane ci și antimuscale, antirusace, antiprusace, antimaghiare, dar raportate la cuceritorii acestor imperii, nu la popoarele respective, în ansamblu. Eminescu nu a îndrăgit străinii care au lovit, au cotropit, au nedreptățit, au jefuit și ostracizat poporul român. Nu pe străini, în genere, îi dezavuează Eminescu, ci pe străinii opresori, pe străinii care exploatau sub diverse forme vloga neamului său, loveau conștiința în ființa națională, în interesul național.

Eminescu nu a fost nici *antise-mit*, nici *antibulgar* sau *antimus-cal*, *antirus*, *antigrec*, *antimaghiar* etc., ci numai antioligarhic, indiferent de naționalitate. El s-a

opus acordării de privilegii străinilor, dar nu prezenței străinilor, în general, în ungherele țării noastre

În problema evreiască, poetul național nu a fost de acord cu împământenirea evreilor abia veniți, atunci, din Galiția, nicidecum cu drepturile ce se cuveneau evreilor pământeni, ca pentru toți cetățenii României. Aflat la studii la Viena, Eminescu n-a ezitat să fie un client consecvent al unor restaurante și ospătării, magazine evreiești.

În opera lui Mihai Eminescu ocupă un loc aparte evenimente istorice, cum sunt: Răpirea Basarabiei de către Imperiul Țarist, la 1812, Unirea Principatelor și alegerea Domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Mai târziu, înlăturarea acestuia printr-o lovitură de stat abuzivă, inumană, avea să fie puternic dezavuată de marele nostru poet național, în presa timpului. De asemenea, un spațiu amplu în articolele sale din *Timpul* sunt consacrate apărării drepturilor și libertăților românilor oprimați din Transilvania și Bucovina.

Se cuvine să consemnăm faptul că în publicistica eminesciană, a

ocupat un loc însemnat Războiul de Independență al românilor, dus împotriva Imperiului Otoman, în anii 1877-1878 și, mai ales, luptele eroice ale armatei române, de la Plevna, Grivița și Smârdan.

O altă dovadă elocventă a sentimentelor sale patriotice, naționale, o constituie evocarea, în opera sa, a trecutului nostru istoric și spiritual, a tradițiilor și valorilor perene românești, din provinciile aflate sub dominație străină, respectiv: Bucovina, Basarabia, Transilvania. Poetul avea să străbată aceste teritorii *deșțarate*, să publice primele sale poezii în revis ta *Familia*, din Transilvania. Împreună cu alți tineri patrioți, aflați la studii, în Viena, îndeosebi în colaborare cu bunul său camarad, Ion Slavici, avea să organizeze celebrul Congres al Studenților Români și Sărbătorile de la Putna, cu prilejul împlinirii a 450 de ani de la moartea marelui Domnitor Ștefan cel Mare.

Eminescu trăiește momente de mare satisfacție vizitând ținuturile, locurile istorice din Transilvania și Bucovina. Face un popas prelungit la Blaj, pe care îl găsește *încărcat de istorie și spiritualitate*

românească, denumindu-l „Mica Romă”. El acceptă rolul de sufleur în Trupa de Teatru a doamnei Fani Tardini, numai pentru a putea călători și cunoaște ungherele țării, valorile sale istorice și culturale.

O dovadă certă, incontestabilă, a prețuirii sale pentru primul domnitor al Principatelor Unite este aceea că, aflându-se la studii, la Viena, cu prilejul uneia dintre Sărbătorile Crăciunului, reunește alți câțiva studenți români și împreună merg să-i colinde domnitorului exilat, Alexandru Ioan Cuza, internat într-un sanatoriu pentru tratamente medicale. Studentul, tânărul poet, este puternic afectat de evenimentele din țară, vibrează pentru durerea neamului și a conducătorilor săi, chiar aflați în exil, precum nedreptățitul Alexandru Ioan Cuza, expresie a unor interese și decizii meschine.

Mihai Eminescu a adoptat o atitudine real militantă pentru cauza națională, îndeosebi pentru soarta românilor din Transilvania și Bucovina, oprimați de către autoritățile austro-ungare, integrându-se în Mișcarea de Eliberare

VICEPREȘEDINTELE LIGII CULTURALE GEN. (R.) DR. MIRCEA CHELARU, PROF. UNIV. DR. VASILE BURLUI, ACADEMICIANUL C. GH. MARINESCU ȘI PROF. DR. VICTOR CRĂCIUN LA UNIVERSITATEA APOLLONIA DIN IAȘI

Națională, inițiată de studenții români de peste munți, refugiați în România. Împreună cu aceștia și alți studenți, tineri români patrioți, declanșează o campanie de presă în apărarea revendicărilor naționale ale românilor transilvăneni, publicând, în acest sens, mai multe articole de atitudine, în ziarul *Federațiunea*, de la Budapesta.

Fermitatea cu care incriminează politica opresivă a Guvernului maghiar, în articolele publicate împreună cu unul dintre bunii săi camarazi, în ziarul *Federațiunea*, de la Budapesta, determină reacția dură a autorităților opresive, care intentează un proces semnatarilor acestor articole, de apărare a drepturilor românilor ardeleni. Procesul s-a derulat în perioada în care poetul se afla la Putna, în calitate de Secretar al Comitetului care a organizat Congresul Studenților Români și Sărbătorile consacrate comemorării a 450 de ani de la trecerea la Cele Veșnice a marelui Domnitor Ștefan cel Mare.

În semn de solidaritate cu studenții implicați într-un proces de presă, Mihai Eminescu lipsește câteva zile de la Putna, după informațiile și opiniile unor eminescologi (Victor Crăciun ș. a.) deplasându-se la Budapesta, pentru a pleda în apărarea unuia dintre colegii săi, principalul acuzat, semnatarul învederat al articolelor sus-menționate, incriminat ca și Mihai Eminescu, de către Tribunalul maghiar.

Despre locul și rolul proeminent al poetului Mihai Eminescu, în Organizarea și desfășurarea Sărbătorilor de la Putna, care au reunit sute de studenți români din Transilvania, Bucovina, Vechiul Regat și numeroși alți patrioți, oameni de cultură, în frunte cu M. Kogălniceanu, Vasile Alecsandri ș.a., s-a scris o amplă literatură,

cele mai valoroase informații provenind chiar de la organizatori, colaboratori ai poetului nepe-reche, dintre care se cuvin relevate cele ale studentului Ioan Slavici, prietenul deosebit de apropiat al lui Mihai Eminescu.

Poziția militantă, angajată a poetului rezultă cu elocvență, îndeosebi din activitatea sa cutezătoare, multivalentă, desfășurată în cadrul Societății *Carpați*, alcătuită prevalent din studenți transilvăneni și bucovineni, refugiați în România, ca urmare a politicii de deznaționalizare promovată de autoritățile austro-maghiare.

Eminescu a fost timp de câțiva ani, în conducerea Societății „Carpați”, despre care noi am publicat mai multe studii și articole ample sau chiar capitole, în cărțile apărute înainte și după 1989. Aceasta avea un Program realmente revoluționar, antiaustro-ungar, își propunea eliberarea românilor de sub oprirea Vienei și a Budapestei, pe cale revoluționară, „prin luptă cu arma în mână”. Este edificatoare, în acest sens, *Proclamația*, de fapt Manifestul – Program adresat tuturor românilor, de către Societatea *Carpați*, în anii 1882-1884, care preconiza eliberarea națională pe calea unei revoluții, organizată și declanșată din România. În această Proclamație, devenită celebră, ce se adresa românilor din Austro-Ungaria, Carpatinii cereau să se renunțe la orice tratative, memorandumuri etc. adresate Împăratului de la Viena și să se treacă la lupta revoluționară armată, pentru dobândirea drepturilor naționale. Principalii conducători ai acestei Societăți erau studenții transilvăneni Gh. Ocășeanu și Gh. Secășeanu, care s-au bucurat de sprijinul patrioților români și chiar al autorităților române, ceea ce a declanșat proteste virulente,

din partea Curții Imperiale de la Viena și-ndeosebi a Guvernului maghiar de la Budapesta, adresate autorităților românești.

Mihai Eminescu a fost nu numai un membru activ al Societății „Carpați”, nu numai un carpatin împătimit, în sprijinirea proiectelor, a programelor sale, care vizau eliberarea neîntârziată, cu arma în mână, a fraților transilvăneni, ci a făcut parte chiar din conducerea acestei societăți, influențând benefic, deciziile sale. Marea dramă a acestei societăți este, însă, aceea că, între timp, conducătorii săi principali, respectiv Gh. Secășeanu și Gh. Ocășeanu, probabil, nu au rezistat presiunilor și șantajului serviciilor secrete, ale spionajului austro-ungar și au intrat sub oblăduirea lor, trădând interesele naționale și devenind informatorii Serviciilor de Spionaj Imperiale, de la Viena. Cercetările istorice din ultimele decenii au dezvăluit aceste crude, dureroase realități...

Desigur, Mihai Eminescu nu a cunoscut, până a închis ochii, această oribilă cotitură a celor doi lideri obedienți și trădători de neam. Mai mult decât atât, în urma aces tuijosnic, infernal „pact cu diavolul”, cu dușmanii învederați ai românilor transilvăneni, Gh. Secășeanu și Gh. Ocășeanu, devenind agenți ai Spionajului austro-ungar, au furnizat, indubitabil, informații și despre activitatea patriotică, cutezătoare, a poetului național. De fapt, Curtea de la Viena era interesată să suprime, îndeosebi, să anuleze colaborarea, implicarea lui Mihai Eminescu în conducerea Societății „Carpați”, întrucât el era factorul cel mai virulent, mai ofensiv, împotriva politicii austro-maghiare, de deznaționalizare a românilor.

Dovada acestui fapt este scrisoarea prin care Petre Carp, filo-german și filo-austriac notoriu, se

adresa, de la Viena, lui Titu Maiorescu, cerându-i insistent să oprească ofensiva, atitudinea fermă, anti-austro-ungară, a lui Eminescu. „Potoliți-l pe Eminescu!”, cerea cu fermitate Petre Carp, lui Titu Maiorescu.

România, făcând parte din Tripla Alianță, a fost somată și pe cale diplomatică, de către Curtea de la Viena, să-l „potolescă pe Eminescu” și să scoată în afara Legii, Societatea „Carpați”. Guvernul I.C. Brătianu, în cele din urmă, sub aceste presiuni, a trebuit să expulzeze pe liderii carpatini și să

stăvilească activitatea Societății revoluționare. Întrucât la timpul respectiv, nu se cunoștea faptul că Gh. Ocășanu și Gh. Secășeanu erau și spioni ai Austro-Ungariei, așa cum s-a descoperit ulterior, Guvernul român a asigurat expulzării burse de stat, pentru a-și continua studiile în țări occidentale europene.

Opinia publică românească a protestat vehement împotriva expulzării, s-a solidarizat emoțional cu liderii carpatini, necunoscând duplicitatea acestora. Cel mai puternic afectat, în mod explicabil,

inerent, a fost Mihai Eminescu, care a întreținut, mult timp după expulzare, o campanie de presă anti-guvernamentală și anti-austro-ungară, ceea ce a accentuat ostilitatea, adversitatea cercurilor politice conservatoare, pro-austro-ungare, în frunte cu Titu Maiorescu și, în egală măsură, a Curții Regale românești, respectiv a Regelui Carol I și a Familiei Sale, față de Mihai Eminescu.

Toate acestea explică, în bună măsură, moartea suspectă a poetului național.

Dr. TUDOR NEDELCEA

Eminescu și bilețelul d-nei Szőke - Slavici

Multă cerneală a curs pentru lămurirea fatidicei zile de 28 iunie 1883, când Eminescu a fost considerat bolnav psihic și, ca atare, a fost internat la Sănatoriul lui Al. Suțu. S-a vrut și s-a reușit „moartea sa civilă”, scoaterea sa din viața publică, unde devenise deja un pericol, chiar și pentru conservatori, care, prin P.Carp, cerea „Și mai potoliți-l pe Eminescu!”. Analizele pertinente și obiective ale lui N. Georgescu, Theodor Codreanu, Cernăianu pe această temă sunt concludente.

Că Eminescu era un pericol public o dovedește „nota informativă” a ministrului plenipotențiar al Austro-Ungariei la București, baronul Ernest von Mayr, către șefii săi. Acesta raporta Casei Imperiale din Viena, la 7 iunie 1882, despre activitatea politică, militantă a Societății „Carpații”, în care poetul avea un rol determinant. Scrisoarea se află xerografiată la Arhivele Naționale ale României, după originalul aflat la Viena și este făcută cunoscută, mai întâi, în 1977, de Gh. Ungureanu după originalul de la Viena și tradusă de el, cu notele aferente, în volumul **Eminescu în documente de familie**, unde editorul publică încă o notă informativă, în limba franceză, din 3 iunie 1883 privind activitatea politică naționalistă a Poetului. Aceeași notă este preluată fragmentar în antologia „De la statul getodac la statul român unitar” de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu (București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p.323).

IOAN SLAVICI CU CEA DE-A DOUA SOȚIE
ȘI FIUL LOR, TITUS

Documentele privind o altă latură a personalității eminesciene, opusă mentalității impuse despre un Eminescu doar poet visător, sunt comentate, cu competența-i recunoscută, de celebrul edito Dimitrie vatamaniuc în capitolul „Eminescu și societatea «Carpații» din volumul **Eminescu și Tansilvania**².

Iată ce raporta baronul superiorilor săi: „Societatea «Carpaților» a ținut la 4 iunie o ședință publică, căreia i-a precedat o consfătuire secretă. Despre aceasta am primit din sursă sigură următoarele informații: subiectul consfăturii a fost situația politică. S-a convenit acolo să se continue lupta împotriva Monarhiei austro-ungare, dar nu în sensul de a se admite existența unei «Români iredente». Membriilor li s-a recomandat cea mai

mare precauție, redactorul principal al ziarului «Timpul» a făcut propunerea de a se încredința studenților transilvăneni de naționalitate română, care, pentru instruirea lor frecventează instituțiile de învățământ de aici, sarcina ca pe timpul vacanței lor să contribuie la formarea opiniei publice în favoarea unei «Dacii mari»³.

Asemenea, s-a scris mult despre cartea de vizită a Chaterinei Szöke-Magyarosy, prima soție a lui Ioan Slavici, trimisă mentorului „Junimei”, pe care acesta o consemnează în jurnalul său din 28 iunie 1883, adică în chiar ziua internării forțate și ilegale a lui Eminescu: „Astăzi, marți, la ora 6 dimineața, o carte [de vizită] de la d-na Slavici, la care locuiește Eminescu, cu aceste rânduri scrise: «Domnul Eminescu a înebunit. Vă rog faceți ceva să mă scap de el, că e foarte rău». Dacă n-ar fi fost consemnarea laconică a lui Titu Maiorescu nu s-ar fi pomenit de intervenția doamnei Slavici. Dar trebuie crezută ab initio această doamnă cam năbădăioasă, al cărui biletel a constituit prima filă a dosarului de „nebun” al lui Eminescu?

Beneficiem de ediția academică completă a operei eminesciene, datorată savanților Perpessicius și Dimitrie Vatamaniuc. Ultimul, ca un vrednic bucovinean, a finalizat tipărirea tuturor însemnărilor eminesciene, căci, zice Domnia sa cu îndreptățire, „fiecare aruncătură de condei pe hârtie se impune să fie analizată cu atenție. Fraze sau frânturi de frază se integrează [...] în sistemul său de gândire și au implicații în întreaga sa operă”⁴

Și în întreaga sa viață, am completa noi.

Acad. Dimitrie Vatamaniuc publică, pe lângă alte numeroase manuscrise fragmentare, „**Însemnări cu caracter intim**”, scrise „în primăvara și vara anului 1883”. Aceste însemnări, cuprinse în mss 2299 și 2277 se pot constitui într-un jurnal intim eminescian, în care, conform afirmației judicioase și întemeiată a aceluiași savant D.Vatamaniuc. „consemna drama sa intelectuală, ca urmare a marginalizării în societatea vremii. Conversația cu sine însuși între pereții camerei de lucru se desfășoară, prin sustragerea de la convențiile sociale, în deplină libertate. Așternute pe hârtie în mare tensiune intelectuală, firul gândului se întrerupe adesea și ne întâmpină violența de limbaj, cu expresii de cel mai crud realism [...]. Era singura modalitate ce-i mai rămăsese, să se răzbune, fie și între pereții camerei de lucru, împotriva societății din vremea sa”⁵.

Dar, să transcriem din aceste însemnări doar pe cele care privesc relațiile încordate ale Poetului cu gazda sa, Chaterina Szöke-Slavici:

[1] „Nu ți-i rușine madam S.? Am arătat *servitoareii c-ai spart oglinda din cauza ei, din gelozie în

contra ei. Bine-ți stă una ca aceasta d-tale, femeie serioasă?

[2] „D-ta știi foarte bine că eu nu ți-am [făcut] absolut niciodată curte cu vro intenție oarecare; am fost totdeauna gentil cu d-ta, ți-am făcut * ***etc., dar nimic încolo. Martoră sora d-tale, care e aici de săptămâni și care n-a putut observa absolut nimic în privirea aceasta, martor nepotul lui Slavici care stă zile întregi aci **Talos**.

[3] „ – Mi-ai făcut curte!

- Minți, doamnă.

- M-ai f...

- Minți, doamnă.

! nevasta * se leagă de mine și vrea să mă culc cu dânsa –Dovadă scena de gelozie după ce-am ***o servitoare*.

Împiedic * a lipsi * serile de-acasă. Dacă m-ai iubi d-ta, eu n-aș ieși. – Mă mut.

Spun cauza mutatului.

Pecete la ușă. Oglinda ca probă.

Dar ce era să fac? Mai * veneai la mine?Trebuia să-ți escitez gelozia, pentru ca să te mai am. Nu este adevărat c-am avut a face cu fata ceea, am pus-o eu să mintă și i-am dat 20 de franci pentru asta, numai și numai ca să-ți escitez gelozia.

Acum fă ce știi.

Alungă-mă, iartă *-mă.

Ha ha ha!

[4] „Ți-am mai spus odată din *** ** că: n-am să-ți vorbesc de acel sentiment odios care l-am avut pentru d-ta n-am să mai vin decât când mi-i chema și chiar dacă m-ai lăsa să te-mbrățișez je serais très honore par cet aete de confiance de votre part.

[5] „ – M-a indus cineva în eroare a cărui nume nu-l numesc pentru că e persoană respectabilă.

- Acea persoană respectabilă să fie a dracului.

Spun: Deci* nu e mizerabil ăla care ți-a spus un asemenea lucru.”

Iată că tensiunea acestor relații n-are nici o tentă naționalistă, nici una care să trădeze un început de nebunie care s-o sperie pe biata femeie stabilită la București (capitala României fiind al doilea oraș european, după Budapesta, ca număr de locuitori de etnie maghiară). Este una doar de natură sentimentală, de excitație a geloziei, profundă și răzbuțătoare din partea d-nei Szöke, care a dus la trimiterea aceluși bilet, dacă e să-i dăm crezare lui Titu Maiorescu despre existența acestui bilet, trimis la o oră așa de matinală „ora 6 dimineața”. Mai trebuie să mai precizăm că soțul doamnei geloase, Ioan Slavici, în acele zile încordate era plecat la Viena pentru un tratament medical, iar ulterior a divorțat de năbădăioasa soție.

Cât privește încriminarea lui Titu Maiorescu privitoare la internarea abuzivă a lui Eminescu și nepăsarea față de acesta, credem, mai degrabă, că ea ține de comportamentul și spiritul „german” al marului critic, de lipsa de sentimentalism față de cei apropiați, inclusiv față de Eminescu. Dovedim această afirmație prin faptul că Titu Maiorescu n-a fost nici la moartea tatălui său, Ioan Maiorescu, întâmplată la 24 august/5 septembrie 1864, sosind de la Iași la București după două zile. Acuzat de cei apropiați pentru acest gest greu de înțeles, Titu Maiorescu se dezvinovățește socrilor: „Tata și-a trăit traiul. Suflet n-a avut niciodată, iar să se facă iubit de familie n-a căutat niciodată. Singurul lucru pentru el a fost întotdeauna activitatea istovitoare pentru el și pentru alții”⁶⁶. Apud Nicolae A. Andrei, Paul Emanoil Barbu, **Ioan Maiorescu**, Craiova, Edit. Alma, 2003, p. 305.

S-o fi realizat Titu Maiorescu, ulterior, gravă cărență sentimentală, atât în cazul lui Eminescu, cât și în cel al tătâne-său, și să se reabiliteze prin compensație, prin editarea, în premieră edito-

rială, a **Poeziilor** lui Eminescu (în 1883) și a **Intinerarului în Istria** (în 1874)⁷. a lui Ioan Maiorescu? Îndemnăm la reflectare.

Note:

1. Eminescu în documente de familie, Ediție de Gh. Ungureanu, București, Edit. Minerva, 1977, p. 411-412.
2. Dimitrie Vatamaniuc, **Eminescu și Transilvania**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995, p. 136-147.
3. Arh. St. Buc., Colecția Xerografii Austria, pach. CCXXVI/1f. 189-192. Apud. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu. De la statul geto-dac la statul român unitar, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 323.
4. M. Eminescu, **Opere**, XV. Fragmentarium. Addenda ediției, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 882.
5. Ibidem.
6. Apud Nicolae A. Andrei, Paul Emanoil Barbu, **Ioan Maiorescu**, Craiova, Edit. Alma, 2003, p. 305.
7. Ioan Maiorescu, **Intinerar în Istria și vocabularul istriono-român**. Ediție îngrijită și prefață de Nicolae A. Andrei, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 2001 (colecția „Românii uitați”).

VASILE BAHNARU (Chișinău)

Marginalia despre preocupările de lingvistică ale lui Mihai Eminescu (I)

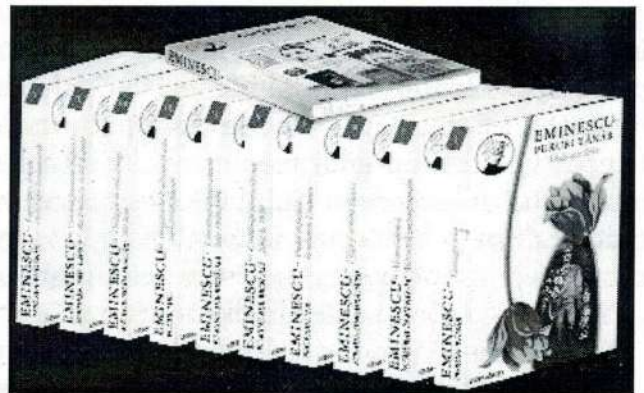
o. Numai examinând în întregime opera lui Mihai Eminescu, în special manuscrisele și publicistica lui, poți să-ți imaginezi dimensiunea enciclopedică a universului său de cunoaștere. Interesele intelectuale ale lui Mihai Eminescu pendulează de la științele umanistice (filozofie, filologie, în special studiul limbilor, istorie, economie, civilizație, cultură clasică etc.) până la științele reale (matematică, fizică, astronomie, chimie, biologie, medicină etc.). Ar fi imposibil să identificăm în istoria civilizației umane vreo personalitate care să se fi interesat de un spectru atât de vast de probleme.

Evident, Mihai Eminescu nu poate fi considerat drept un creator de concepții științifice sau sisteme teoretice proprii în domeniile respective, întrucât ac-

tivitatea sa se limitează, de cele mai multe ori, la expunerea concisă a unor studii din cele mai variate sfere ale activității umane, acestea fiind însoțite, de regulă, de glose, de remarce estimative sau critice proprii, sau la elaborarea unor note, conținând idei personale, interpretări, mențiuni, observații sau constatări referitoare la anumite probleme sau chestiuni de o diversitate imprevizibilă și impresionantă. Mihai Eminescu citea, consulta și traducea studii științifice din cele mai variate sfere de activitate, fapt confirmat de traduceri științifice cuprinse în volumul *Fragmentarium*, volum editat, din

păcate, fără a se face o distincție categorică între traduceri și lucrările originale¹.

o.1. Luând în discuție multitudinea domeniilor de interes, Mihai Eminescu se autocaracterizează cu modestie sinceră, fără a și etala infatuarea notorie a germanilor, și face uz de legendara autoironie franceză, notând:

CORPUS EMINESCU, EDITAT DE UN PRESTIGIOS COLECTIV DE CERCETĂTORI DE LA BUCUREȘTI ȘI CHIȘINĂU

„D. Michalis Eminescu, vecinic doctorand în multe științe nefolosite, criminalist în sensul prost al cuvântului și în conflict cu judecătorul de instrucție, fost bibliotecar, când a și prădat biblioteca, fost revizor la școlile de ... fete, fost redactor en chef al foii vitelor de pripas și al altor jurnale necitite colaborator”².

Analizând problema științei în genere, Mihai Eminescu o definește drept o permanentă rectificare a rezultatelor obținute anterior, susținând ”știința: o trecere și re-trecere de unități foarte mici, când la un termen fracționar, când la celălalt: o vecinică corectură”³. Este demnă de toată atenția noastră opinia lui Mihai Eminescu în problema identificării unor frapante coincidențe de idei în operele mai multor autori, adică „coincidența cea adese uimitoare în pasaje, ba în cugetări organice întregi, a autorilor celor mari”, căci „este același om care trăiește în toți, și naturi inferioare cred cumcă s-a plagiat unii pe alții, pe când poate nici nu s-au citit. Și fiindcă fiecare regăsește sâmburele individualității sale în cei mari, crede de datorie a reda comentarii și ramificațiunile individuale ale aceluși sâmbure, de aicea apoi se nasc diferiți glosatori și explicatori, cari de cari mai proști, ale (ai) autorilor mari”⁴.

0.2. Pornind de la analiza notelor și conspectelor de texte din domeniul filologiei, putem constata că acestea au un caracter, în general, de însemnări de lucru și sunt consemnate în diferite perioade. Fiind examinate în ansamblu, ele oferă o imagine panoramică asupra problemelor de care era preocupat Mihai Eminescu în activitatea sa intelectuală și probează prezența unui cugetător de o mare forță speculativă și cu o intuiție anticipativă fantastică. Totodată, textele în cauză se

evidențiază prin aplicarea consecventă a metodelor matematice în studiul științelor sociale, poetul fiind astfel un precursor al matematizării științelor sociale.

În același timp, în baza analizei manuscriselor eminesciene, putem ajunge la concluzia că în prezent încă nu dispunem de o imagine magistrală a personalității culturale și științifice a lui Mihai Eminescu și rămânem în așteptarea unor studii serioase despre un Mihai Eminescu polivalent: filosof, istoric, astrofizician, matematician, fizician, geograf, chimist, sociolog, lingvist, politician, psiholog etc., etc.⁵

0.3. Așadar, reluând tema enunțată în titlul studiului nostru, este necesar să reținem că autorul *Luceafărului* nu a elaborat nicio teorie lingvistică proprie, conspectele, notele și comentariile sale de natură lingvistică constituind un ansamblu luxuriant de probe care vin să demonstreze ideea că autorul lor era preocupat dacă nu de toate, cel puțin de majoritatea problemelor referitoare la limbajul uman. Mai mult, analiza manuscriselor eminesciene confirmă ideea, cu o mulțime de dovezi irefutabile că autorul lor cunoștea toate teoriile și direcțiile de cercetare din lingvistica de până la dânsul și din timpul vieții lui. În această ordine de idei sunt elocvente conspectele poetului care includ studii de Heymann Steinthal, Carl Philipp Moritz, August Friedrich Pott, Moritz Lazarus, Wilhelm von Humboldt etc. În cele ce urmează, ne propunem să prezentăm succint ansamblul de

STATUIA LUI EMINESCU LA CHIȘINĂU, AFLATĂ ÎN FAȚA UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA - OPERĂ DE GHEORGHE ADOC

probleme lingvistice care l-au preocupat în mod special pe Mihai Eminescu.

1.0. Mai întâi, se cere să menționăm că Mihai Eminescu, deși nu a făcut școală nici primară, nici gimnazială și nici liceală în limba română, s-a dovedit un subtil cunoscător al acesteia, urmare a studierii independente, din inițiativă proprie a limbii materne, argument plauzibil întru susținerea acestei afirmații servind relatarea lui George Munteanu: „Abia la Târgu-Mureș e întâlnit de seminariștii Ioan Cotta și Toader Cojocariu, care, aflând că e „student din Cernăuți” și vrea să vadă Blajul, i-au spus că merg și ei acolo și îl luară în trăsură. Eminescu își tot însemna ceva într-un carnet, cântărind prveliștile și vorba localnicilor, iar când tovarășii de drum îl întrebă de ce, le răspunse cu o simplitate

care sugera îndeajuns felul de viață ce-și hotărâse și noima rățcirilor sale: „Domnilor, eu sunt poet și vreau să-mi adun material”⁶.

Încă în perioada studiilor universitare din Viena și Berlin, Mihai Eminescu a manifestat un interes sporit pentru cele mai variate probleme de lingvistică generală. În manuscrisele cu această tematică, poetul examinează originea limbii, relația dintre limbă și psihicul uman, structura internă a limbii, importanța limbii în viața spirituală a națiunilor, evoluția limbii literare prin emanciparea ei de sub dominația etimologică și sintactică etc.

1.1 În primul rând sunt deosebit de valoroase „notițele” poetului privind raportul limbii cu psihologia, problemă tratată în mod special în studiile lui Hermann Steinthal, care interpretează limba ca un mecanism psihic. În acest context menționăm că poetul conspicează studii sau fragmente din acestea, face note marginale asupra unor probleme sau afirmații lansate de lingviștii secolului al XIX-lea. Astfel, în *Fragmentarium* atestăm mai multe conspice și note din creația unor lingviști cu renume, ca **Wilhelm von Humboldt** (studiul *Despre raportul dintre scriere*

BUSTUL LUI EMINESCU DE PE ALEEA CLASICILOR DIN PARCUL CENTRALCHIȘINĂU - OPERĂ DE LAZĂR DUBINOVSKI

și vorbire)⁷, **Heymann Steinthal** (studiul *Reflecții introductive privind psihologia popoarelor (ca invitație la redactarea unei reviste de psihologie a popoarelor și de lingvistică)*⁸, **Heymann Steinthal** și **Carl Philipp Moritz** (studiul *Despre verbele impersonale*)⁹, **Heymann Steinthal** (studiul *Asimilare și atracție în lumina psihologiei*), **August Friedrich Pott** (studiul *Despre varietatea expresiei lingvistice după sunet și noțiune*), **Moritz Lazarus** (studiile *Condensarea gândirii în istorie și Câteva idei sintetice despre psihologia popoarelor*)¹⁰ etc.

1.2. În baza analizei studiilor de ultimă oră, pentru Mihai Eminescu limba este un fenomen eminemamente social, susținând că „arta de a governa = arta de a armoniza interesele claselor societății, și aceasta pentru că tot ce este, este un rezultat al societății: limbă, spirit, învățătură, avere, civilizație, putere”¹¹. Ca fenomen social, limba este de o importanță decisivă în procesul de constituire și de existență a națiunilor, întrucât „cine zice un popor zice mult: oamenii vin la un semnal dat în limba națională. Își dirig deodată și spontan forțele lor colective într-o singură direcție de mișcare”¹², căci „eu e Dumnezeu. Națiunea mea e lumea, cum fără eu nu e Dumnezeu, astfel fără națiunea mea nu e lume. Națiunea - acest complex de euri”¹³. Așadar, limba și noțiunea, deși nu sunt identice, constituie o unitate de fenomene interdependente, așa încât nu există națiune fără limbă, tot așa cum nu există limbă fără națiune. Mai mult, prntreu Mihai Eminescu „spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea”¹⁴. Pornind de la ideea că „într-adevăr, dacă în limbă nu s-ar reflecta chiar caracterul unui popor, dacă el n-ar zice oarecum prin ea: „așa

voiesc să fiu eu și nu altfel”, el se întrebă: „oare s-ar fi născut alte limbi pe pământ?”. Tocmai din aceste considerente, Mihai Eminescu conchide: „simplul fapt că noi românii, câți ne aflăm pe pământ, vorbim o singură limbă, „una singură” ca nealte popoare, și aceasta în oceane de popoare străine ce ne înconjură, e dovadă destulă și că așa voim să fim noi, nu altfel”¹⁵. Și ca un corolar al interdependenței dintre limbă și națiune, M. Eminescu susține: „Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum. Nimeni n-are să ne nvețe ce-am fost sau ce-am trebuit să fim; voim să fim ceea ce suntem — români”¹⁶, din care cauză „limba și naționalitatea românească vor pieri deodată cu românul material, cu stingerea prin moarte și fără urmași a noastră, nu prin deznaționalizare și renegațiune”¹⁷. Acesta ar fi un argument în plus pentru ca „amicii” noștri și rățaciții dintre noi să renunțe la existența unui popor „moldovenesc” și a unei limbi „moldovenești”.

1.3. Luând în discuție problema originii limbii, Mihai Eminescu susține, în cunoștință de cauză, că „teoria cu privire la formarea limbii se află în afara domeniului acesteia, situându-se mai degrabă în cel al antropologiei”¹⁸. În continuare, autorul menționează că cercetările antropologice în problema originii limbii „se întind retrospectiv până în preistorie, dar nu contactează punctul originar; iar vestita maximă a voiajului Palgrave că niciodată nu ne vom extinde cercetările până la trecutul lipsit de vorbire apasă greu asupra lui”¹⁹.

1.4. În opinia mai multor oameni de cultură, limba este componenta principală a existenței individului, căci doar ea îl face pe om să fie om, fără această compo-

mentă determinantă omul înce-tează a fi om, întrucât „numai acolo unde există limbă există lume” (Martin Heidegger). Toc-mai din aceste considerente, acad. Mihai Cimpoi, pornind de la comunitatea de idei existente în creația lui Mihai Eminescu și cea a lui Martin Heidegger, ajunge la concluzia că limba este „casa ființei noastre” sau „locul de adăpost al ființei”²⁰. Analizând ideile lansate de Eminescu și Heidegger, acad. Mihai Cimpoi constată că omul se comportă ca și cum el ar fi creatorul și stăpânul limbajului, în timp ce, dimpotrivă, limbajul este și rămâne stăpânul lui și își bazează constatarea pe următoarele afirmații ale lui Mihai Eminescu: „Nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră...”²¹; „Precum într-un sanctuar reconstituim piatră cu piatră tot ce-a fost înainte – nu după fantezia sau inspirația noastră momentană – ci după ideea în genere și în amănunte – care-a predominat la zidirea sanctuarului – astfel trebuie să ne purtăm cu limba noastră românească”²² și pe cele ale lui Martin Heidegger: „Omul se poartă ca și cum el ar fi făuritorul și dascălul limbii, când de fapt ea rămâne stăpâna omului. Atunci când acest raport de subordonare se răsto-

arnă, omul ajunge să urzească ciudate mașinațiuni”, „Limba este domeniul (templum), adică locul de adăpost al Ființei. (...) Deoarece limba este locul de adăpost al Ființei, noi ajungem la ființare străbătând neîncetat acest loc de adăpost”²³.

1.5. În fine, urmează să amintim că pentru Mihai Eminescu limba este valoarea supremă a unui popor, acesta din urmă având nevoie „de un tezaur sufletesc, de un reazem moral într-o lume a mizeriei și durerii”, iar acest tezaur „i-l păstrează limba sa”, căci „în limba sa numai i se lipesc de suflet preceptele bătrânești, istoria părinților săi, bucuriile și durerile semenilor săi” și „numai în limba sa omul își pricepe inima pe deplin”²⁴. Astfel, poetul ajunge să definească limba în calitate de „copie a sufletului uman, despre care ne redă, în articulațiile și în legăturile ei tainice, o icoană fidelă”²⁵ și ca urmare limba este declarată drept „cea mai mare capodoperă a instinctului uman – o capodoperă în dublă privință, prin faptul că o substanță materială sugerează un interior ideal”²⁶.

1.6. Mihai Eminescu s-a interesat în mod special de filosofia limbii și, fără a elabora studii personale în acest domeniu, a

conspicuat, așa cum am constatat mai sus, unele cercetări semnate de Heymann Steinthal, Carl Philipp Moritz, Franz Bopp etc. În opinia lui M. Eminescu, reprezentarea psihică, ca și corelativul său verbal – cuvântul, este „indiferentă în orice simpatie sau antipatie, ea nu e nici bună, nici rea, e inocentă ca și copilul”²⁷, întrucât „vorbirea ca atare, în și pentru sine, gura, tonul, nu au în ele nimic nociv”, „nu cuvântul repugnă sau atrage, căci citite din interes filologic într-o carte, să zicem, cuvintele nici nu se atrag și nici nu se resping prin sentimentele de care sunt animate, ci vă interesează doar ca formă pură, în vederea cercetării lor, cuvântul nefiind altceva decât formă”²⁸.

Totodată, M. Eminescu, sub influența cercetărilor realizate de lingviștii citați, face o distincție netă între conținut și formă, distincție care anticipează unele principii și procedee care vor deveni fundamentele de bază ale lingvisticii moderne începând cu Ferdinand de Saussure, afirmând următoarele: „Conținutul constă din senzații și din reprezentările și noțiunile formate de acestea, alături de afectivitatea care le este inerentă. Forma constă din trecerea acestui conținut prin conștiință sau din condiția elementelor acesteia”²⁹. Pornind de la aceste distincții, autorul conchide că specificitatea unui popor „se manifestă atât în conținut cât și în formă, dar în aceasta din urmă se exprimă mai original, mai rafinat și mai profund. Astfel toate elementele care constituie conștiința poporului – religie, moravuri, concepție ș.a.m.d. – sunt un conținut de idei; numai limba însă înfățișează, pe lângă conținutul reprezentărilor reflectat în cuvinte, de asemenea forma ideilor, dinamica gândirii, în flexiunea cuvintelor și în sintaxă” și ca urmare „limba nu include doar concepția

CENTRUL ACADEMIC EMINESCU - DEDICAT CERCETĂRII VIEȚII ȘI OPEREI EMINESCIENE, DESCHIS LA CHIȘINĂU. PE FAȚADĂ - PLACA MEMORIALĂ AȘEZATĂ DE LIGA CULTURALĂ ROMÂNĂ

despre lume a poporului, ci redă și imaginea activității contemplative însăși”³⁰.

Relația dintre formă și conținut are, în opinia lui Mihai Eminescu, ca și pentru F. de Saussure, un caracter arbitrar; căci „toate noile cercetări conduc la importantul adevăr că sensul cuvântului nu stă în nici o relație intimă și necesară cu sunetele sale și poate că niciodată nu stă într-o relație permanentă”, „de aceea ajungem la surprinzătoarea înțelegere a faptului că asupra accepției și semnificației unui cuvânt hotărăște doar uzul limbii”³¹. Ceea ce am putea obiecta în această privință ar fi faptul că relația dintre formă și conținut, deși este arbitrară din punctul de vedere al originii, are un caracter obligatoriu, necesar (Emile Benveniste), întrucât orice unitate lexicală poate exista numai în virtutea existenței unei relații obligatorii consacrate în comunitatea respectivă între o formă dată și un conținut dat.

1.7. Fiind un bun cunoscător al realizărilor recente din lingvistica europeană, Mihai Eminescu nu a putut rămâne indiferent față de lingvistica comparată care își datorează apariția studiilor lui W. fon Humboldt, Franz Bopp etc. și care este rezultatul unei sinteze a rezultatelor obținute în cercetările asupra limbilor vechi și noi, din Europa și Asia. Comparându-se structura gramaticală a limbilor vechi cu cea a limbilor noi din America și Asia, s-a ajuns la concluzia că limbile evoluează neîncetat, iar comparația dintre diferite limbi demonstrează că unele seamănă destul de mult între ele și în baza acestui fapt a fost formulată o concepție fundamentală pentru lingvistica modernă: limbile descoperite în Asia și America conțin unele elemente asemănătoare și acest lucru nu este altceva decât rezultatul procesului de diversificare a unor limbi mai vechi, cunoscute și stu-

diate din texte. Făcând referire la Max Müller, Mihai Eminescu susține că filologia, inclusiv lingvistica, însușindu-și metoda comparativ-istorică, a devenit „o știință exactă”³². Luând în discuție adjectivele, M. Eminescu constată că limba germană, în raport cu limbile clasice (greaca, latina, sanscrita) și cu cele romanice, nu posedă caspacitatea de a substantiviza adjectivele³³. Tot în acest context este necesar să amintim observațiile comparative ale lui M. Eminescu cu privire la limba maghiară, caracterizată prin flexiune turanică, dicționar slav și sintaxă germană, în timp ce limba română dispune de flexiune traco-ilică și dicționar latin al limbii în circulațiune³⁴.

1.8. Fiind contemporan al psihologismului lingvistic, Mihai Eminescu nu identifică gramatica nici cu sistemul logicii sau al metafizicii, nici cu cel al psihologiei³⁵, „întrucât formele proceselor psihologice ale conștiinței noastre nu se transpun direct în sunet și nu formează forme gramaticale, limba nu e unealtă directă a conștiinței în legătura sa mecanică cu organele fonatoare; dimpotrivă, ea este prima răsuflare a *conștiinței de sine*; nu e pură devenire în spirit, ci primul act al spiritului - tot exteriorul și tot interiorul, procesele senzoriale, ca și cele logice și psihologice sunt simplă materie prin care și în care spiritul își încearcă pentru întâia dată puterea sa alcătuitoare”³⁶. Și în continuare menționează că „a da formă înseamnă a-și însuși, a apercepe”, de aceea „nu există nimic metafizic, nimic psihologic în limbă, ea este însă apercepție artistică, firește instinctivă a oricărei ființe și deveniri în naură și spirit” și ca urmare „limba propune la fel de puțină psihologie, ca și fizica; cine o studiază nu vede niciodată cum conține ea viața naturală și pe cea sufletească. Dar motivele pentru

care face asta așa sau altfel nu se pot înțelege decât prin psihologie, și cum tot psihologic tratăm și ideile și străduințele individuale”³⁷.

Note bibliografice

1. În această privință a se vedea: Amita Bhowse. *Eminescu și limba sanscrită*. București, Editura Cununi de stele, 2010.
2. Mihai Eminescu. *Opere*. Vol. XV. *Fragmentarium*. Addenda ediției. București: Editura Academiei române, 1993, p.232.
3. *Ibidem*, p.325.
4. *Ibidem*, p.137.
5. De altfel, comunicarea noastră ne-a fost sugerată de acad. Mihai Cimpoi, tot așa cum sub conducerea Domniei sale sunt în proces de elaborare două teze de doctorat, prima având ca obiect de studiu Eminescu și comunitatea europeană, iar ce de-a doua -Eminescu și probleme de fizică.
6. George Munteanu. *Hyperionm 1. Viața lui Eminescu*. Chișinău: Știința, 2002, p. 37.
7. Mihai Eminescu. *Opere*. Vol. XV, p.630.
8. *Ibidem*, p.637-638.
9. *Ibidem*, p.646-647.
10. *Ibidem*. 647-660.
11. *Ibidem*, p. 70.
12. *Ibidem*, p.72.
13. *Ibidem*, p.17.
14. Mihai Eminescu. *Între Scylla Charybda*. Chișinău, Editura Litera, 2005, p. 66.
15. *Ibidem*, p.66.
16. *Ibidem*, p.67.
17. *Ibidem*, p.67.
18. Mihai Eminescu. *Opere*. Vol. XV. *Fragmentarium*, p.681.
19. *Ibidem*, p.681.
20. Mihai Cimpoi. *Limba română, "Casă a ființei noastre // Akadememos*. *Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă*, nr 3 (22), 2011, p-18-22.
21. Mihai Eminescu. *Opere*. Vol. XV. *Fragmentarium*, p. 98.
22. *Ibidem*, p.241.
23. Citat după Mihai Cimpoi, *Op.cit.*, p. 20.
24. Mihai Eminescu. *Între Scylla Charybda*, p. 66.
25. Mihai Eminescu. *Opere*. XV. *Fragmentarium*, p.647.
26. *Ibidem*, p. 647.
27. *Ibidem*, p. 31.
28. *Ibidem*, p. 31.
29. *Ibidem*, p.637.
30. *Ibidem*, p.637.
31. *Ibidem*, p.68.
32. *Ibidem*, p. 681.
33. *Ibidem*, p. 637-638.
34. *Ibidem*, p. 100.
35. *Ibidem*, p. 647.
36. *Ibidem*, p. 647.
37. *Ibidem*, p. 647.

(Continuare în numărul următor)

VASILE TĂRÂȚEANU

CE E VAL CA VALUL TRECE...

Numai Tu, bădiță Mihai,
nefiind val
nu vei trece niciodată
ca valul...

Pentru că Patria Română
pe care ai visat-o și pentru care ai pățimit
încă mai EXISTĂ

Fie măcar și în visele noastre

Ale urmașilor tăi sătui și noi până în gât
de panglicarii-n ale țării
de saltimbanții și irozii
de fonfii și flecarii
de găgăuții și gușații noștri
de bâlbâiții cu gura strâmbă
ce "numai banul îl vânează
și câștigul fără muncă"
de spuma-nveninată
și de gunoiul ce ne sufocă -

Deși în gurile smintite ale multora dintre noi
Patria nu-i decât "o frază"
sau o arenă de căpățuire preaplină mereu de
alte măști
"puse pe un caracter inimic"
se joacă aceeași piesă din comedia minciunii

Pentru că și nouă
ne vine nu odată să strigăm "La arme!"
și să ne ridicăm cu arma cuvintelor
pe care ca oameni "mici de zile" și "mari de
patimi"
Nu o vor putea mânui
niciodată ca Tine
în lupta împotriva a tot ce e perfid și lacom
și însemnat cu pata putrejunii de natură

Numai Tu, bădiță Mihai,
nefiind val
nu vei trece niciodată
ca valul...

Pentru că arzi pe altarul sufletului nostru
ca o candelă de veghe în Noaptea Învierii
Ca să ne arăți Calea și Adevărul
mântuirii neamului nostru românesc

Și pentru că ai turnat "în formă nouă limba
veche și-nțeleaptă"
care-n tainica-i simțire germina
în a ta harfă

Pentru că Tu credea-i în scrisul tău
iar noi nu mai avem în ce crede
Decât în Dumnezeu
și-n Cuvântul tău pogorător de la El
Din înalturi

Numai Tu, bădiță Mihai,
nefiind val
nu vei trece niciodată
ca valul...

Pentru că n-ai putut rămâne precum Lucea-
fărul
"la toate rece"
așa cum ne-ai îndemnat pre noi
urmașii tăi să fim
Ca să ne salvezi de la mari deziluzii
prin convingătoarea-ți "Glosă"
și prin "Luceafărul"
ce continuă să ne privească din depărtările-i
astrale
"Nemuritor și rece"

Pentru că n-ai făcut parte
din "acel soi ciudat de barzi"
care au încercat prin poeme "să devină cu-
mularzi"
închinând ale lor versuri
"la puternici și cucoane"

Pentru că n-ai făcut "zgomot în saloane"
și n-ai înșirat "cuvinte goale ce din coadă au
să sune"

Ci le-ai găsit doar pe acelea ce exprimă ade-
vărul

Și pentru că pe cărările vieții "grele și înguste"
nu ți-ai făcut loc dând din coate
nici prin "protecție de fuste

Numai Tu, bădiță Mihai,
nefiind val
nu vei trece niciodată
ca valul...

Așa precum au trecut și vor trece toți acei
„laudele cărora te-ar mâhni peste măsură"

Pentru că suporți cu ușurință și cu zâmbet
“a lor ură”

Și pentru că „într-un secol de nimic”
Tu nu ți-ai permis niciodată să te-nchini la
idoli

Nici să numești „mare pe-un pitic”
Nici să te sprijini de un “stâlp de cafenele”
Nici să cârpești cerul cu stele
Nici să mânjești marea cu valuri

**Numai Tu, bădiță Mihai,
nefiind val
nu vei trece niciodată
ca valul...**

Pentru că ai ajuns să fii
nu doar pământul României
Ci și cerul senin sau înourat de deasupra
munților și văilor ei

Pentru că sufletul Tău din țăriile cerești
continuă să audă
„cum crește iarba” pe pământ
și cum „cad izvoarele întruna”
cum prin obcinele Bucovinei
„răsună talanga” Mioriței

Pentru că ochii Tăi continuă să vadă

cum “lunecă luna peste varfuri de brazi”
iar “norii lungi peste șesuri”
Și dacă somnul nu ți-i lin, acolo, în cimitirul
Belu
unde teiul sfânt își scutură creanga de-asu-
pra mormântului tău
E pentru că și pe noi
În fiecare an la mijloc de iunie
ne troienesc aducerile aminte
ca florile de tei din poeziile tale...

**Numai Tu, bădiță Mihai,
nefiind val
nu vei trece niciodată
ca valul...**

Pentru că ești Mare învolburată
sau cel puțin Râu de munte
ce-și rostogolește apele “zvâcninde printre
stance-nante”
până-n câmpia cea mare

Pentru că trec doar valurile...
Și vânturile...

Da munții rămân
Ca și mările.

**ÎN FAȚA LICEULUI MIHAI EMINESCU, POETUL VASILE TĂRĂȚEANU, ÎN CERNĂUȚIUL NATAL,
ALĂTURI DE O DELEGAȚIE A LIGII CULTURALE ȘI A UNIUNII ZIARIȘTILOR DIN TURISM**

Prof. univ. dr. NICOLAE GEORGESCU

PROIECT DE EDITARE A POSTUMELOR EMINESCIENE

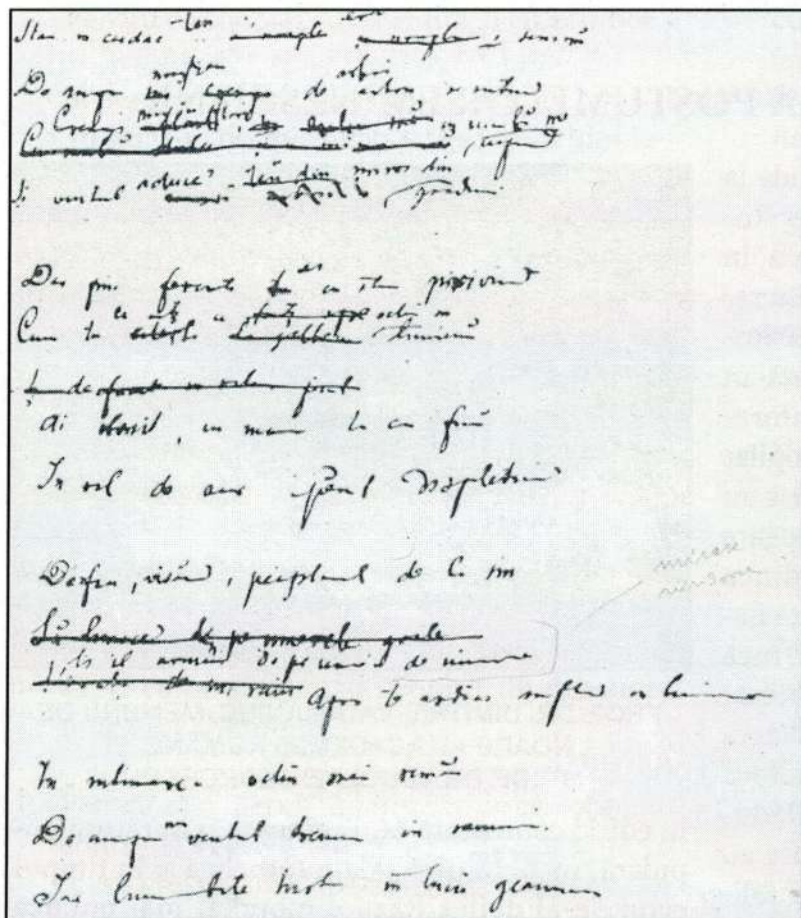
După cum se știe, manuscrisele rămase de la Mihai Eminescu au fost donate Academiei Române de către păstrătorul lor, Titu Maiorescu, în 1902, iar înaltul for științific și cultural le-a încredințat spre păstrare Bibliotecii Academiei Române, cea mai importantă instituție aflată în subordinea sa. Aici au fost primite și, conform uzanțelor bibliotecărești, caietele s-au ștampilat și numerotat mecanic, filă cu filă, după care au primit cotă – iar teancurile de foi au fost legate de asemenea în volume maniabile, în ordinea aflată, după ce a fost numerotată și ștampilată fiecare filă în parte, primind de asemenea cotă. Încă din timpul prelucrării evidențelor primare, aceste manuscrise au fost cunoscute de către Nerva Hodoș și Ilarie Chendi, bibliotecari la Biblioteca Academiei Române, dar și de către I. Ar. Rădulescu-Pogoneanu, apropiat al instituției, care au descifrat unele poezii eminesciene și le-au publicat în revistele „Sămănătorul” și „Convorbiri literare”. Ilarie Chendi este acela care a organizat întregul material pentru publicare în ediții. El a operat și prima tăietură în interiorul postumelor eminesciene, separând ceea ce el a numit „Literatura populară” de restul poeziilor. Astfel, în 1902 a apărut mai întâi Mihai Eminescu: Literatură populară, ediție după manuscrise de Ilarie Chendi, iar apoi, la câteva luni distanță, M. Eminescu: Poezii postume, cu prefața de Nerva Hodoș. În 1905, după moartea lui Neva Hodoș, același Ilarie Chendi reia ediția fostului său coleg, adăugându-i multe alte poezii inedite, și specificând, între altele: „*Ca și cea dintâi /ediție/, ea /ediția de față/ are un caracter provisoriu și nu vrea să fie decât o tranziție la o ediție critică definitivă.*” Înainte de Primul război mondial postumele eminesciene au fost primite cu rezerve de către critică, editorii lui Eminescu (Ioan Scurtu, Constanța Marinescu, A.C.Cuza) preferând să aleagă numai câteva dintre ele și să le adauge anumitelor. Adevărata campanie pentru postume o începe G. Călinescu, în 1932, mai întâi prin presă (România literară, Adevărul literar și artistic, Viața românească), apoi în masiva sinteză a sa „Opera lui Mihai Eminescu (Vol. I-V, 1933-1936). De literatura populară se ocupă separat (în sensul clasificării lui Ilarie Chendi) D. Murărașu,

PROF. DR. DIMITRIE VATAMANIUC, MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE, ȘI PROF. DR. NICOLAE GEORGESCU

în ediția comentată M. Eminescu, Literatură populară, 1936. În perioada interbelică și în timpul celui de-al doilea Război mondial mai publică unele postume în edițiile lor: G. Bogdan-Duică, C. Botez, G. Adamescu, Mihail Dragomirescu, N. Iorga, Perpessicius, Al. Colorian, Gr. Scorpan, I. Crețu – dar adevăratul întemeietor al domeniului este Perpessicius, în 1952, cu vol. IV al ediției sale: M. Eminescu Poezii postume, Ed. Acad., 1952, urmat de notele și variantele din vol. V (1962) și de (tratată iarăși separat) Literatura populară, din vol. VI, 1963. Perpessicius fructifică și completează campania lui G. Călinescu pentru editarea, cunoașterea, studierea și situarea în rândul operei poetice majore a poeziei postume eminesciene. După el, tema a fost reluată sporadic, cele mai importante contribuții în domeniu fiind aduse de către D. Murărașu, Aurelia Rusu – dar mai ales de către colectivul de la Muzeul Literaturii Române începând cu 1977, anul când ediția Perpessicius a fost reluată. Cu totul deosebite sunt contribuțiile lui Petru Creția – dar și cele ale lui D. Vatamaniuc, ale Oxanei Busuioceanu ori Aurelia Creția.

Deși edițiile poeziei postume eminesciene sunt multe la număr, totuși trebuie spus că nu seamănă una cu alta nici ca organizare a materialului, nici ca ordine, nici ca text. Nu avem o ediție „nec varietur” a postumelor eminesciene. Nu s-a instituit în acest domeniu, nu s-a resimțit necesitatea pentru aceasta, practica citării predecesorilor, astfel că din ediția Perpessicius, de pildă, nu

aflăm cum a citit cutare text manuscris eminescian Ilarie Chendi, Nerva Hodoș, I. Scurtu, C. Botez, G. Călinescu, etc. Nici din ediția Petru Creția nu aflăm lecțiunile anterioare. Aceste negații nu vor să spună mai mult decât spun. Fiecare editor în parte este cufundat în textul manuscris eminescian și oferă varianta sa de lectură, pe care o girează cu propria-i personalitate (prin studii separate de ediții, prin probitate profesională recunoscută, etc.). Pentru marele public s-a instituit, la noi, ediția a II-a a lui Perpessicius, cea scoasă la Editura Minerva în 1964, cu textul filtrat prin reformele ortografice și, desigur, cenzurat din rațiuni ideologice. Avem de-a face, practic, cu un tezaur de interpretări eminesciene – neorganizat, însă. Este o energie imensă a editorilor lui Eminescu – și această energie se pierde în gol, nu e pusă la lucru. Poate că nici n-am fi avut nevoie să folosim această energie oarecum „naturală” (care intră, adică, în natura lucrurilor, face parte din viața manuscriselor eminesciene) – dar, iată, recenta editare a caietelor eminesciene în ediție fotoprintată ne obligă la responsabilitate. Scrisul eminescian nu mai este închis în manuscrisele de la Biblioteca Academiei Române – s-a deschis către public, stă la îndemâna oricui să-l vadă, să-l citească, să-și facă propria strategie de înțelegere a operei poetului. Am accentuat, în studiile și articolele mele, că editarea

acestor caiete pune în paranteză, pentru un timp, edițiile tipărite, cere confruntări, verificări, reformulări în toate privințele: ale textului, ale ordinei, ale afilierii manuscriselor, ale ierarhizării variantelor, versiunilor, bruioanelor, chiar ale cronologiei. Știm că Perpessicius ajunsese să poarte, pentru citit, două perechi de ochelari puse una în fața alteia, în prelungirea cărora folosea lupe de diferite puteri de mărire; uneori apela la doctori și, mai ales, la farmaciști, al căror scris se știe cât de încâlcit este, pentru a-i sugera descifrarea unui cuvânt eminescian. Astăzi, când vedem cât de repede mărește calculatori scrisul eminescian, cât de simplu se înlocuiesc, adică, uneltele văzului, ne doare sufletul, casă zic așa, că trebuie să verificăm „avec du mecanique” efortul viu, „vivant”, al marelui editor – dar situația ne impune acest lucru. Perpessicius (ca să păstrăm cazul său) știa mai bine decât oricare altul efortul înaintașilor săi – și, dacă nu menționa unde se desparte de ei la citirea unui cuvânt sau a unei fraze, era pentru a nu-i anula, a nu-i leza în istorie.

Ar fi vorba, așadar, de cufundarea ediției Perpessicius în scrisul eminescian din care s-a născut. Metaforic vorbind, e ca și cum ai pune într-o apă sărată o statuie din sare: cât de saturată este apa, cât se va deforma statuia, cât va rămâne întreg din ea. Cercetarea de față își propune să verifice și acest lucru.

Dar ... de ce să face, un caz din Perpessicius? Și ceilalți editori ai lui Eminescu au avut privilegiul acesta al cufundării în scrisul poetului, au avut bucuriile lor în descoperiri fascinante, au trecut prin aceleași piedici, prin același timp, prin aceeași istorie a receptării poeziei eminesciene, au avut aceleași îndoeli, au stat în fața aceluiași aporii. Este nevoie, așadar, de verificarea întregului corp al editorilor lui Eminescu. Într-o cercetare aplicată, științifică, lucrul trebuie să înceapă mai întâi cu verificarea lor între ei. Metoda comparativ istorică ne va ghida în această întreprindere – la capătul ei, întrevăzut peste câțiva ani buni de confruntări continue, complete, stând necesitatea unei ediții ferme, critice în sens filologic (adică: notând toate diferențele după stabilirea unui text de bază), a poeziei postume eminesciene. Desigur, în zona postumelor nu putem vorbi de o voință auctorială, a poetului în-

suși, în privința textului său – pentru că este un laborator în care munca a încetat brusc. Dar se poate stabili, cel puțin, un consens – care va avea autoritate, deoarece se bazează pe intelectuali de mare clasă.

Un singur exemplu dorim să aducem în sprijinirea ideii noastre (din multe exemple pe care le-am notat în fișe de-a lungul a doi ani de verificări prin sondaj): sonetul „Stau în cerdacul tău”. Se găsește doar într-un manuscris, Nr.2279,45-44.

Aici, din fericire, în nota de prezentare, Perpessicius face referire la edițiile Hodoș și Chendi, dar în comentariul său se strecoară o mică inadvertență: „Lecțiunea greșită (...) e în versul 9 : *L-ai aruncat pe umeri de mirare*, ceea ce e un non sens, în loc de *L-ai aruncat pe umeri de ninsoare*” (O.V, p. 406). În edițiile citate este cu singularul: „pe umăr de mirare” – și astfel s-a păstrat versul în toate edițiile, până la Perpessicius. Să fim drepecți: la singular, *umăr de mirare*, este o metaforă poetică; la plural, cum citează Perpessicius, încă este o metaforă poetică – dar atenuată întrucâtva prin descriere. Oricum, editorul nu este tocmai corect. Avem, iată, manuscrisul – pe care-l mărim cu ajutorul calculatorului:

Pluralul *umeri* se vede foarte clar (șters deasupra: *pe umerele*, și mai clar), nu cred că e nevoie să-l suspectăm pe Hodoș, și apoi pe Chendi, că n-au citit bine. Dimpotrivă, s-a vrut singularul pentru întărirea sensului metaforic. În privința lui *mirare/ninsoare*, se vede cât de rapidă este scriitura. Avem, așadar, dreptul să considerăm că primii editori ai textului au interpretat- în favoarea poeticității, a lui Eminescu deci, dar au interpretat.

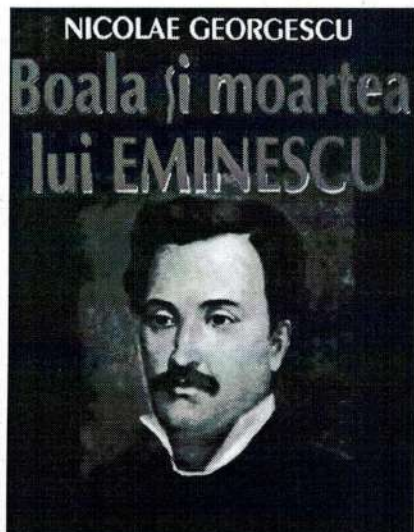
Începutul acestui text, cu atâtea tăieturi și rescrieri, se regăsește, însă, altfel în Ediția Petru Creția (Humanitas, 1994, p.181): „*Stau în cerdacul tău...Era senină / Deasupra noaptea... abori se întind...*” (și Perpessicius transcrie astfel, dar ca al doilea etaj al textului, la variante, în vol. V, p.407)

–însă în Ediția MLR din anul 2000 (girată de același Petru Creția) se revine la incipitul tradițional. Petru Creția nu notează opțiunea – dar se bazează, cum observăm, ferm pe manuscris, unde termenii tradiționali sunt tăiați, alegând ce rămâne scris curat. Perpessicius lasă incipitul în tradiția Hodoș-Chendi, care aleg ce tăiasse poetul: „*Stau în cerdacul tău... Noaptea-i senină / Deasupra-mi crengi de arbori se întind...*” Tendința de a contura o tradiție este vizibilă la editori, ca și aceea de a face mici corecțiuni; ei trebuiesc doar puși în relație, în comunicare la vedere, unii cu alții –altfel, stau în comunicare internă, în dialog interior.

Printr-un procedeu comparativ (cu extinderea comparației la toate edițiile făcute după manuscrise) similar vor fi analizate toate postumele eminesciene. Se va atrage, apoi, atenția asupra versiunilor care au dreptul de a fi variante și de a figura în registrul operei majore. Eminescu însuși numește „Varianta aceleiași poezii”, „Altă variantă”, „Altă variantă” cele trei poezii „Mai am un singur dor” ce se succed după cea eponimă. Avea, deci, sentimentul ferm al variantelor ca texte definitive. În manuscrisele sale sunt variante definitive la „Glossă”, la „Odă (în metru antic)”, la „Veneția”, etc. – ce au dreptul să iasă din subsolul ediției Perpessicius, unde sunt trecute cu literă mică, și să stea ca poezii de prim rang între celelalte. Marele editor însuși spunea că discuțiile despre versiune, variantă, bruillon, ciornă la Eminescu trebuie să stabilească definitiv statutul unor poezii postume. Aceste discuții nu s-au purtat cu sistem, ci doar sporadic – și le vom urmări, desigur, în cercetarea noastră interdisciplinară.

În privința organizării corpusului de poezii postume eminesciene, trebuie să pornim de la prima tăietură, aceea din 1902 operată de Ilarie Chendi, care sepa ra „poezia populară” de restul poeziilor – pentru ca, în interiorul acesteia, să facă

Dezful, visul, peisajul de C. im
~~Si dincolo de pe umerele goale~~
~~1, in il armii de pe usii de ninno~~
~~sirochi de mi riuier~~ Apoi to arbori se fl

iarăși distincțiuni între creația originală de inspirație folclorică și culegerea de folclor propriuzisă. Eminescu însuși n-a făcut asemenea separări în caietele sale, iar un poem precum „Călin (file din poveste)”, de pildă, stă în volumul său de

antume (ca să nu mai vorbim de atâtea altele, cu același statut). Perpetuarea lor face ca multe creații poetice de o valoare deosebită să rămână în conul de umbră. Ilarie Chendi avea motive speciale, la 1902, să separe poezia populară eminesciană. În ultima parte a vieții Eminescu era cunoscut (acceptat?) mai ales ca un culegător de literatură populară. El a publicat, la „Fântâna Blandusiei”, în 1889, 10 poezii populare culese de el însuși, iar în 1892, la 3 ani de la moarte, „Convorbirile literare” îi publică alte 10 poezii populare, despre care Iacob Negruzzi spune, într-o notă, că i le trimisese poetul mai de mult (în 1885, de la Sanatoriul

Mănăstirii Neamț, împreună cu poezia „De ce nu mi vii”, singura acceptată atunci de „Convorbiri”). Lumea era obișnuită cu un Eminescu „folcloric” – iar Ilarie Chendi trebuia să țină cont și de acest lucru, mai ales că a găsit între manuscrisele de la Biblioteca Academiei atât de multe creații folclorice sau de certă inspirație folclorică. Ulterior, folcloristica dezvoltându-se la noi ca disciplină, iar apoi știință, de sine stătătoare, acest domeniu al poeziei eminesciene a intrat preponderent în atenția specialiștilor ei. În realitate, din acest domeniu trebuie pus deoparte doar culegerile folclorice efectuate de Eminescu, fiind poezii populare, anonime, etc.

Analiza noastră se va extinde, așadar, și asupra edițiilor care privesc poezia populară eminesciană, în speță: vol VI din ediția Perpessicius, și va pune la locul lor cronologic aceste creații. În totul, așadar, colectivul nostru are în vedere circa 800 de titluri de poezii antume eminesciene, pe care le vom urmări în primele editări, în reeditările ulterioare și în manuscrise – muncă intensă de comparații, cu volumele și bibliografiile în față, efectuată monografic – la capătul căreie vom avea o formulă teoretică fermă și clară pentru editarea întregii poezii postume eminesciene – dar și tabloul corect al editorilor marelui nostru poet.

ADAM PUSLOJIC

Din Eminescu nespus

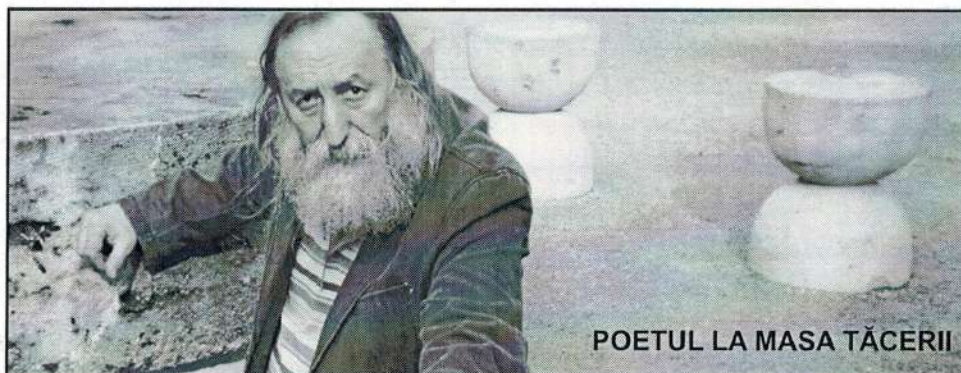
Astăzi, sunt cuminte
ca un vers
din Eminescu nespus

exact cum bate uneori
clopotul Cel Mare
la biserica din Ipotești
bate și bate în înălțime
un vers luminos

de Eminescu înflorit
pe lume
De sub teiul nalt și vechi

Ia vezi tu, fiule,
cine bate acum
la ușa noastră

Părinte, nu
un muritor.

Acad. EUGEN DOGA

CUM S-A NĂSCUT BALETUL „LUCEAFĂRUL”

De Eminescu m-am apropiat încă din copilărie, iar atunci când am început să compun, am scris cântece pe versurile sale. Dar simțeam că pot aborda o lucrare de proporții mai mari. Așa am început să compun baletul, încă prin anul 1973, dar când am ajuns la caracterizarea *Luceafărului* m-am oprit. Pur și simplu nu eram gata. Nu găsisem pentru el *cuvinte muzicale*.

Pornisem cu îndrăzneală, dar m-am văzut nevoit să mă opresc. Și am mai lucrat încă zece ani - compuneam cântece, muzică pentru filme, o mulțime de alte piese, până am purces la videofilmul pentru copii *Acest univers fantastic*, și am simțit că undeva, alături de această muzică ireală, se află și universul etern al cerului înstelat unde trăise *Luceafărul*.

O vreme m-am îmbolnăvit și stând în pat am meditat îndelung. Și, pe neașteptate, foarte

COMPOZITORUL ȘI VIRTUOZUL EUGEN DOGA, PE SCENA ATENEULUI ROMÂN, CU PRILEJUL CONCERTULUI ANIVERSAR LA ÎMPLINIREA VĂESTEI DE 75 DE ANI

repede, într-un termen record - două luni și jumătate - am creat baletul. *Lucrarea aceasta e scrisă cu sânge* (sublinierea mea) și n-aș vrea să schimb nimic în ea nici acum.

După ce am început să analizez la rece modul în care este conceput baletul, am descoperit în el legături și legități. Aceasta a constituit o descoperire și pentru mine însumi, deoarece nu

întotdeauna sesizezi scopul muzical, dar el se naște involuntar când ești pregătit să simți în sinea ta pentru el.

În ceea ce privește subiectul baletului n-aș crede că la baza lui stă lupta binelui cu răul, ca în basme, ci aici este cu totul altceva. *Luceafărul* nu este *Demonul* lui Lermontov, în esența sa el rămâne un visător și nu un luptător. Mai curând este un artist, un contemplativ. S-a înălțat la Ceruri fără să lupte, fără să piardă sau să regrete, dar în singurătatea lui există un sentiment de alean. Și în același timp o forță. Eternă, rece și predestinată. Am făcut inconștient să se ciocnească patru teme. Fapt curios. *Luceafărul* „n-a vrut” să ia tema dragostei. A luptat cu mine până la capăt. Ea s-a dovedit străină pentru el, astfel dicta logica muzicală. În schimb, pe neașteptate, chiar și pentru mine, în balet a apărut tema lui

SCENĂ DIN BALETUL
LUCEAFĂRUL

Eminescu însuși - tema codrului s-a dovedit a fi tema lui - a aleanului său poetic după frumos și dragoste de tot ce este viu, pământesc, cu o alură de tristețe...

Baletul a fost mai întâi montat la *Balșoi* și apoi la Palatul Congreselor de la Kremlin. Spectacolul devenise o feerie. Corul a fost așezat sus la balcoane, aceasta reprezentând cea mai mare surpriză. Vocile veneau parcă din ceruri și impresionau în chip neașteptat. Toată lumea căuta, în întunericul sălii, să afle de unde vine acest torent de voci.

La un spectacol s-a aflat în sală și celebra balerină Maia Plișetcaia cu soțul ei, compozitorul Rodion Șcedrin. Lumea a aplau-

dat minute în șir, în picioare, spectacolul. Același lucru s-a petrecut și în alte orașe. La Sankt Petersburg, organizatorii au angajat *Teatrul Marinsky* pentru a filma spectacolul, acordând spațiu de lucru vreme de două zile. Datorită lor avem înregistrarea care, astfel, a fost transpusă pe casete și încă se bucură de o primire remarcabilă.

Dar am și o chinuitoare amărăciune. Vreme de 25 de ani de când a fost compus și cunoscut, în România nu s-au găsit suflete de iubitori ai lui Eminescu, îndrăgostiți de opera lui, care să dorească să pună în scenă, în România, *Baletul „Lucașfărușul”*.

REGIZORUL EMIL LOTEANU ȘI CÂTEVA DINTRE BALERINE ÎN TIMPUL FILMĂRILOR PELICULEI LUCAFĂRUL

ION DAGHI

IDEI EMINESCIENE ÎN LIMBAJ PLASTIC

Urmărind fenomenele de percepere a tablourilor, de la mai multe expoziții, ce redau ideile eminesciene s-a constatat că există încă mulți receptori de frumos care nu prea pot pătrunde esențele gândirii poetului exprimate în limbaj plastic. În așa caz ei recurg la felurite imaginații și fantezii proprii, alinând parcă obținerea unei satisfacții dorite de la „conversația” cu astfel de opere. Fenomenul acesta destul de des întâlnit, nu e nici periculos dar nici bănuț de ceva ieșit din comun, fiindcă la baza lui stă personalitatea fiecărui suflet de om cu lumea lui subiectivă.

Însă sufletul fiecăruia dintre noi, în măsura orizontului propriu de a privi lumea și realitatea din jur, întotdeauna tinde spre a penetra cât mai adânc în manifestarea faptului perceput și a câștiga anumite „dividende” pentru a dovânda acea delectare dorită de la cele văzute. Astfel, referitor la înțelegerea operelor plastice eminesciene, se naște întrebarea: oare acel om, spectator, cunoaște bine biomogenul fenomenului a tabloului predisus „perceperii”, alcătuit din expresii poetice pe de o parte și structuri compoziționale plastice pe de altă parte? În rezultatul acestor sugestii ajungem la concluzia că pentru a promova o dezvoltare adecvată conținutului unei opere plastice eminesciene este nevoie de respectat trei condiții: prima – de a înțelege bine poemele lui Eminescu; a doua – de a cunoaște „meandrele” limbajului plastic; a treia – de a dispune de un grad înalt de inteligență culturală-estetică.

Aceste trei puncte integrate în spiritul fiecărui individ creează o triadă superbă pentru a atinge cel mai înalt grad fericit de contemplare a unor realizări profesional-artistice, plastice. Dar, cu regret, un astfel de fenomen de satisfacție nu oricine poate să-l obțină și în primul rând din cauza punctului doi care ține de cunoașterea bună a picturii de șevalet, adică a limbajului plastic de exprimare.

Aici oamenii se întâlnesc cu două mari neajunsuri am spune, sociale: unul ține de structura concepției, încă slab ticluită, de predare a artei plastice, dar și prost promovată, în instituțiile de învățământ ca limbaj serios de exprimare a gândirii umane; al doilea neajuns, este propagarea insuficientă a artei plastice mai jos de nivelul contemporan, de către felurite oficialități, chiar și specialiști de talie, dar și massmedia.

În această perioadă întinsă de tranziție destrămată cu iz pseudodemocratic, Ministerul Culturii, Uniunea Artiștilor Plastici, criticii de artă se arată a fi săraci nu numai material dar și spiritual, lăsând multe probleme nerezolvate pe seama popoului care, la rândul său, este paralizat de alte griji. În rezultatul acestor dereglări sociale devine clar că unii doritori de a percepe o operă de pictură la nivelul cuvenit – nu sunt încă exigent pregătiți. Despre aceasta ne demonstrează un caz destul de elocvent: O femeie, după vizionarea expoziției „Eminesciana plastică”, se exprimă semi-satisfacută: tablourile expuse produc impresii suficiente de frumoase, atrăgătoare și plăcute dar nu le prea înțeleg. La întrebarea dacă doamna cunoaște bine poemele eminesciene, ea răspunde afirmativ dar să explice cum înțelege ea expresiile: „*Caci e vis al nefinței Universul cel himeric*”, sau „*Umbra celor nefacute nu-ncepuse - a se desface*”, n-a fost în stare.

Această situație ne dovedește că receptorul de frumos, timp de aproape un sfert de secol de tranziție spre o structură democratică a societății mai desăvârșită, s-a cam deprins cu niște creații plastice în care vreo două trei pete de culoare, chiar fiind armonizate – nu prea pot spune ceva deosebit privitorului. Ce să mai vorbim de niște caricaturi deformate, schilodite caraghios, capabile să producă doar niște repulsii hazlii; stingherind senzația estetică umană, deprinzând-o cu urâtul! Această aparență în arta plastică, opusă academismului și artei clasice, îndeamnă atenția privitorului doar spre a căuta surprinderi făcând aluzie la expresia veche de un secol – artă pentru artă. Asemenea creaturi, fiind adresate doar privirii, îl fac pe om pasiv și indiferent față de menirea limbajului plastic dar și față de perceperea estetică a lumii. Ba mai mult, se observă o tendință de a înlocui noțiunea „arta plastică” formată istoric timp de milenii cu, pur și simplu, - artă vizuală, de parcă operele plastice ar reprezenta ceva aidoma unor tapete, schițe pentru veșminte, stofa sau sport etc. Aceasta este una dintre cele mai nenorocite „invenții” la hotarul a două secole. Să căutăm (până în prezent încă) idei adânci doar în niște pătrate vopsite aidoma celui a lui Malevici, adică într-o artă pur vizuală care nu spune nimic – e păcat.

Dar să ne imaginăm în ce s-ar putea transforma cultura noastră, mai ales națională, dacă toate uniunile de creație, scriitori, teatralii, compozito-

IGOR VIERU - EMINESCU

rii – vor purcede la fel ca plasticienii. Cel mai tragic este că de pe aceste poziții pictorii nu lasă nimic istoriei. Nu se va ști ce s-o fi întâmplat pe vremea cea, de cândva, cu noi.

Limbajul plastic de exprimare este la fel ca și cel verbal menit să spună opinii, să comunice cu lumea.

Tezaurul cel mai de preț ce se tănuiește în scrierile eminesciene și se reliefează în gândurile noastre cotidiene este nebuloasa de gânduri filosofice, ce trec ca un fir roșu prin multe poeme, îmbogățindu-le cu esențe fundamentale despre viață, natură, cosmos, societate, om, timp, educație, religie etc. Gândurile acestea, transcendând din metafizic și tridimensional într-o dimensiune ce nu ne-o prea putem noi imagina, influențează suficient la formarea atitudinii noastre față de tot ce se petrece cu noi în timpul vieții pe Terra. Această rațiune eminesciană, meditativă, formată în baza însușirii a mai multor filosofi – face ca mesajul operelor lui să transfere valențele artei clasice dintr-o epocă în alta, aducându-l pe Lucceafărul culturii românești în rândul celor mai de frunte poeți ai civilizației umane.

Anume această latură de plonjare în adâncul esențelor probabilului adevăr provoacă multe

pulsări ce stârnesc creatorii de valori culturale, la inspirații și invenții de idei și forme noi de redare a impresiilor tulburătoare despre ambianța lumii ce-și pierde începutul în viitorul infinit.

ION GRIGORE - VOIEVODUL LIMBII ROMÂNE
MIHAI

Sinteza dintre undele macrocosmice și particulele ultra micronice de pe planeta Pământ, face ca gândurile lui Anaximandru și Eminescu să bată în același puncte de meditație despre materia fizică și spirit, ce dăinuie în ascendență veșnică, (de privit opera plastică „Apeiron”); iar în alt caz, tot ceea ce suferim, iubim, cântăm și gândim, trece ca un val de timp peste toată viața noastră (de privit opera plastică „Valul vieții”).

Este suficient de citit doar două-trei combinații eminesciene de cuvinte ca în mintea oricărui om să se închege un lanț întreg de imagini, ce pot forma închipuiri de tot felul, fie prin vibrații verbale, melodii muzicale sau elemente plastice. Pe când unele expresii ale poetului nu pot provoca imagini cât de cât incipiente și atunci omul este pătruns de o stare neobișnuită, sau intră în transcendent, devenind incapabil de a pricepe ceva, spre exemplu „când pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns”. Aici avem în față situația „metafizică”, care nu permite formarea unor imagini concrete. Este un fenomen cu totul de altă natură, altă dimensiune – din neant. Asemenea idei întâlnim la Eminescu nu numai în problemele ce țin de știință și filozofie dar și în cele coerente de dragoste și iubire, ca în „Venere și Madonna”, „Luceafărul” etc.

Pornind de la niște abateri de la realitatea obiectivă, plasticienii nu-s în stare să redea vreo imagine, aplicând crearea chiar celor mai extravagante și alambicate forme abstracte cunoscute pînă azi. Fiindcă nu în orice încrucișări de pete se destăinuiește iscusința artistică de transferare a imaginației în alte lumi, invizibile. În literatură de pildă există expresia de a citi printre rânduri, ceea ce se referă și la cunoașterea operelor plastice eminesciene, de aceea se cere de a pătrunde atent în esențe. Ca exemplu poate servi un grup de strofe din poemul „Luceafărul”:

- „O lasă-mi capul meu pe sân
Iubito, să se culce
Sub raza ochiului senin
Și negrăit de dulce;

(adică sub raza Luceafărului, dar și a iubitei.)

Cu farmecul luminii reci
Gândurile străbate-mi,
Revarsă liniștea de veci
Pe noaptea mea de patimi.

(Aici avem gândire eminesciană în două di-

ANDREI SOREL - EMINESCU

mensiuni: una pe pământ din partea iubitului și alta transcendentală – adresarea lui către luceafăr.)

Și de asupra mea rămâi
Durerea mea de-o curmă,
Căci ești iubirea mea de-ntâi
Și visul meu din urmă.”

(Probabil încă din copilărie visa să lumineze și el sufletele oamenilor.)

Hiperion vedea de sus
Uimire-n a lor față;
Abia un braț pe gât i-a pus
Și ea l-a prins în brațe.

(Hiperion, el e și Îndrăgostitul.)

În poezia din trei strofe „Și dacă...” Mihai Eminescu ne vorbește de două lucruri mari, esențiale: În strofele întâia și a treia, el își exprimă atitudinea lui față de dragostea care permanent îl însoțește. Pe când în centru el așează strofa a doua

care-i determină scopul vieții:

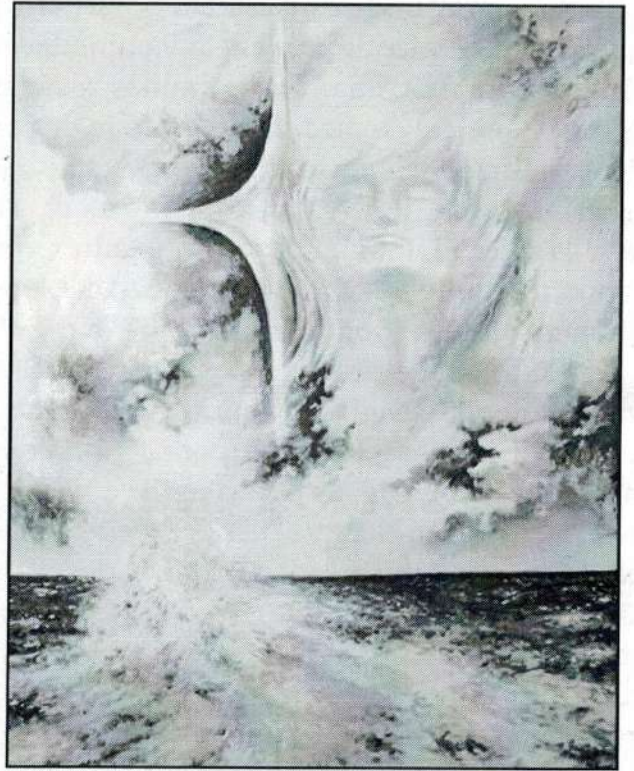
„Și dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Însăninându-mi gândul.

(Stelele sunt personalitățile mari ale literaturii române care luminează lacul culturii naționale, spre care tinde și el să fie în rândul acestora.)

Opera plastică se numește „Ascensiune”.

În rezultatul acestor dezvăluiri cum am mai putea noi astăzi, majoritatea necitindu-l pe Eminescu, să-l și mai înțelegem.

Devine cu mult mai ușor să-l ponegrim, să-l defaimăm pentru ce e român și e al nostru. Însă aceasta nu este o ieșire din situație.

NICOLAE DABIJA

Întoarcerea lui Eminescu

Un prieten mi-a spus că l-a văzut într-o seară pe Eminescu rătăcind pe străzile Cernăuților.

Chiar acum când ninge pe Moldova,
veste mi-a sosit din Cernăuți
că de-acolo Eminescu – tânăr
a pornit spre Chișinău, desculț.

Cu desaga plină de poeme
să se-adeverească-a pornit –
dacă mai suntem la locul nostru
și să vadă dacă n-am murit.

Să-i ieșim, pe viscol, înainte
care cu o carte sau o floare:
pașii din omăt să i-i culegem
și să-i cerem în genunchi iertare.

Pentru că nu-l mai lăsăm să doarmă
și-l purtăm pe drumuri de un veac:
ba copiii mor în Bucovina
Ba se aprinde găul în Buceac.

ba se-aprinde grâul în Bugeac.

Iartă-ne, bădiță, să îi spunem,
că ades – cum veacul e-n delir
ai fost oaspete în casa Ta
și în țara Ta un musafir.

Nu te-nghesuiai să-ncapi la masă
vinul când curgea gărlă la vale –
la dureri veneai să fii cu noi
și-ți simțeam prezența Dumitale.

Ne-au bătut și cerul și pământul,
vremuri grele au trecut pe-aci,
ne ziceam: s-avem pâinică-n casă,
fără poezie-om mai trăi.

Multe am pățit în acest secol
care neschimbându-se ne schimbă,
deseori ne-am rușinat să spunem
că vorbim cu Tine-aceeași limbă.

Cine ne-ar ierta pentru copiii
care deschideau volumul Tău
și găseau poemele ciuntite
și cârpită soarta Ta, mereu?!

Căci, de-o vreme, Doamne, ce
se-ntâmplă,
parcă nici nu mai avem destin,
pân-și ceasurile noastre arată
și măsoară toate-un timp străin.

Și-aș boci acum, dar n-am cuvinte:
cei care în cuie te-au bătut
nu străini au fost, sosiți din lume,
tot dintre ai noștri te-au vândut.

Asta e durerea noastră mută
că visând să-și numere arginții
- câte-un Iuda, la un colț de stradă,
vinde-și și poezii și părinții.

Unii s-au deprins stăpân să-și aibă
asta fiind al vieții unic rost –
chiar ar face revoluții, numai
să rămână șerbi precum au fost.

Și atâția plaiul ne-au prădat,
iar acum căințele le vin:
nu le e rușine c-au furat,
ci rușine – c-au furat puțin.

Despre noi ce ți-am putea vorbi,
suferim, în parte, fiecare,
pedepsiți, cum veșnic ni se spune,
doar pentru păcate viitoare.

Căci la noi, așa-i de la un timp -
dacă-ngheață via sau puieții -
pentru tot ce se întâmplă-n țară -
nu răspund miniștrii, ci poezii.

Iartă-ne c-atât ne-am fost străini,
dar de astăzi, împlinind un rost,
să sperăm că-n fiecare casă
va găsi Cuvântu-ți adăpost.

...Chiar acum când ninge pe Moldova,
când nămeți prin cerul ei se-alungă,
Eminescu a pornit spre noi,
și- să dea Domnul să ajungă!

SCULPTORUL ROMI ADAM,
CREATORUL BUSTULUI LUI
ADRIAN PĂUNESCU, DEZVELIT
LA ALBA IULIA CU PRILEJUL
CONGRESULUI AL XIV-LEA AL
SPIRITULAITĂȚII ROMÂNEȘTI

ADRIAN PĂUNESCU

Dor de Eminescu

Într-o lume relativă
Ce-a făcut și-a desfăcut
Eminescu-i remușcarea
Dorului de absolut
Dacă unu și cu unu
Nu mai vor să facă doi
Eminescu este chipul
Infinitului din noi

Eminescu, Eminescu

Fără el oricare lucru
Și-ar urma cărarea sa
Fără el chiar steaua
noastră

Dintre stele ar cădea
Pe pământul vechii Dacii
Când mai mare, când mai
mic
Dacă n-ar fi Eminescu
Viața nu ne-ar fi nimic

Eminescu, Eminescu

El Moldovei îi e fiul
Și Munteniei nepot
L-a-nfiat întreg Ardealul
Eminescu-i peste tot
Într-o lume relativă
Mai avem un nume sfânt
Eminescu-i România
Tăinuită în cuvânt

Eminescu, Eminescu

ELENA DABIJA - Directorul Centrului Internațional Academic Eminescu, Chișinău

CARTEA EMINESCU MEREU DESCHISĂ

Eminescu nu este un idol, el nu este un zeu. El este tot ceea ce este: noi în noi.
(Nichita Stănescu)

Mihai Eminescu a fost și va rămâne peste vreme o **carte deschisă!** Interesul pentru opera eminesciană se extinde pe meridianele lumii. Și noi, românii de pretutindeni, avem onoarea și datoria să-l cunoaștem și să-l cinștim pe Eminescu în toată multitudinea sa – ca simbol al neamului.

Fiecare în parte, citindu-i opera, găsește noi valențe și noi adevăruri, care atât de bine se potrivesc și în zilele noastre, de parcă poetul a prezis viitorul acestui neam pătit.

Mihai Eminescu ne-a deschis calea spre universalitate și nemurire. Din el percepem adevărul istoric și cu el suntem un popor mai bogat spiritual. Cu Eminescu ne alinăm fiecare în parte bucuriile și necazurile, cu el suntem mai optimiști, cu el mergem înainte spre idealurile noastre naționale. Eminescu ne adună mereu sub steagul adevărului istoric și steagul limbii române

Din stimă, dragoste și dor de Eminescu noi înălțăm statui; scriem, traducem și edităm cărți; compunem și interpretăm muzică; realizăm chipul poetului în arte plastice, sculptură, filatelie, medalistică – toate exprimate după puterile fiecăruia.

Ne aplecăm mereu de-asupra cărții sale de la mic la mare pentru a sorbi din înțelepciunile vieții. Din multitudinea de documente eminesciene existente fiecare îl percepe și îl înțelege pe Eminescu în felul său, deoarece nu este o rețetă cum să cunoști un scriitor și cum să citești o carte sau o operă.

Mihai Eminescu este al nostru, al acelora care au încercat să se apropie de Cartea sa și care se vor mai apropia, precum a scris în genialul său *Legământ* marele poet Grigore Vieru:

*„S-o lăsați așa, deschisă,
Ca băiatul meu ori fata
Să citească mai departe
Ce n-a reușit nici tata.”*

Mulți admiratori a avut și va mai avea Mihai Eminescu, care vor citi opera și vor descoperi înțelesurile ascunse.

Primul Congres mondial al eminescologilor, cu genericul *A-l cunoaște pe Eminescu, a-l face cu-*

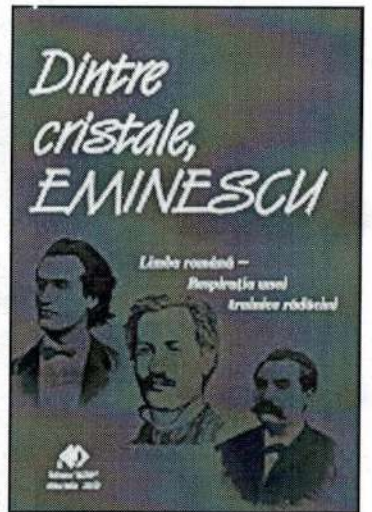
noscut lumii..., a lăsat amprente în istoria Centrului Eminescu prin cărțile pe care le-au donat oaspeții cu dedicații din suflet, menite să rămână pecetluite pentru totdeauna în colecție. Propun spre lectură aceste capodopere eminesciene:

Dintre cristale, Eminescu: [antologie] / alcăt. Ion Mărgineanu. – Alba Iulia : Altip, 2012. – 192 p., fot.

Gândurile din volum sunt adânci, mișcătoare și sincere: *„A aduna – cât de cât – pașii adolescentini ai Eminescului de pe arealul actual al județului Alba – înseamnă, de fapt, a răzui o pătată oglindă în care și-au dat întâlnire râul și ramul, zvârcolirea benefică a Limbii Române, literatura și arta, economie și politicul, adică lungul drum al culturii și civilizației spre ele însele, devenind Timp și Răstimp, stampă a moralității, dar și al răsfrântului de umbre și hazard, de înțelepciune și demnitate... Urmăriți, în pagini, numele lui Radu Brateș, D. Vatamaniuc, Elena Moldovan, Ion Mărgineanu, Aurel Pantea, Petru Anghel etc. și veți avea raze strălucitoare ce stau pe chipul lui Eminescu spre a curăța mereu de intemperii chipul Eminescului, special pentru a-l lăsa sentimental cel mai curat nașterilor prezente și viitoare.”* În această carte Ion Dumitrel spune: *„Este o bucurie că poporul român are un model național: Poetul Mihai Eminescu, omul unei vaste culturi, stăpân pe uneltele sale de exprimare, ziaristul de temut în epocă, căruia nu i-a scăpat nimic din ceea ce se cheamă evenimentele prioritare ale vremii. Și astăzi actualitatea scrierilor sale politice nu poate fi pusă la îndoială, iar lirica lui rămâne mereu o probă de foc a Limbii Române.”*

Georgescu, Nicolae. *Boala și moartea lui Eminescu* / Nicolae Georgescu ; ed. a 2-a rev. și adăugată. – Bacău : Babel, 2012. – 218 p.

Cartea conține, așa cum scrie și autorul în prefață: *„Ceea ce vrem să spunem este că noi avem im-*

presia că facem un fel de istorie vie inspectând fiecare palier cronologic și teoretic, de mentalitate ori de tradiție al acestui complex numit eminescologie.” Diferite ipoteze ale bolii urmate de moartea marelui poet, l-au determinat pe autor să descopere adevărul cu ajutorul mai multor documente demonstrative, al unor rapoarte medicale de la Institutul „Caritas”, unde Eminescu și-a petrecut ultimele zile din viață, cât și al unor declarații ale personalului Institutului de pe acea vreme. Destinul tragic al acestuia răsună ca un ecou pentru cei care l-au iubit și-l iubesc pe Eminescu exact așa cum a fost – poet romantic și sentimental, care purta în suflet o rană prea adâncă ce n-a putut fi vindecată nici măcar de vreme. În pofida tuturor speculațiilor privind demența acestuia, nimeni nu îndrăznește să conteste faptul că Eminescu a fost un geniu, o personalitate cu spirit poetic deosebit.

*

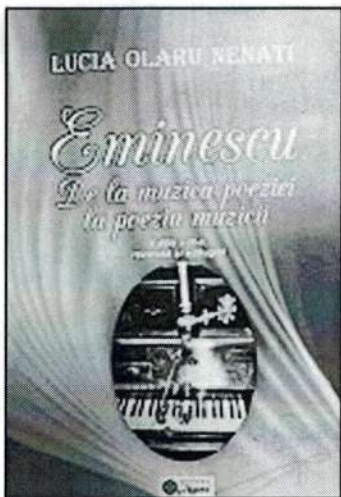
Cartea *Boala și moartea lui Eminescu* este binevenită pentru îmbogățirea spectrului cultural, precum și pentru descoperirea adevărilor ascunse din motive necunoscute.

Iacoban, Mircea Radu. *Căminarul* : [proză] / Mircea Iacoban. – Iași : Junimea, 2012. – 210 p. – (Col. *Eminesciana*).

Cartea se bazează pe fapte, date, documente reale, dar filtrate prin propria gândire a autorului. Lucrarea pune cititorul să gândească, să reflecteze asupra faptelor citite. Autorul a utilizat în principal informații din colecțiile de documente eminesciene datorate lui Aug. Z.N. Pop, Gheorghe Ungureanu, George Muntean etc., precum și din gazetele vremii...

*

Olaru-Nenati, Lucia. *Eminescu. De la muzica poeziei la poezia muzicii* / Lucia Olaru Nenati ; pref. D. Vatamaniuc, Viorel Cosma ; ed. a 3-a, rev. și adăugată. – Botoșani : Agata, 2012. – 154 p. Este o carte care atrage atenția, care trezește gustul la lectură la noi descoperiri și care „se impune imediat oricărui cititor și exeget al genialului poet, prin seriozitatea demersului literar și documentar, prin stăpânirea autoritară a principalelor surse legate de muzica-

litatea versului Luceafărului”.

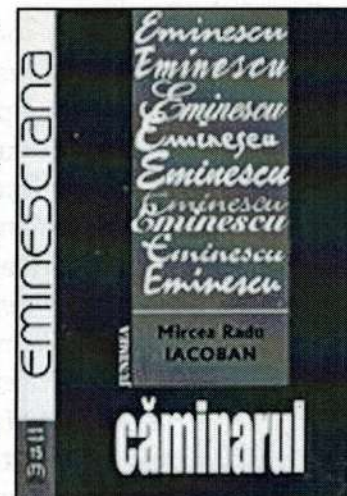
Cartea oferă un tablou panoramic asupra mărturiilor contemporanilor și ale posterității critice privind interesul lui Eminescu pentru muzică. Autoarea Lucia Olaru Nenati ne demonstrează în acest volum importanța muzicii în viața lui Eminescu. „Contribuția importantă a autoarei stă și în faptul că face legătura între un număr de texte din colecția de literatură din manuscrisele lui Eminescu și cele din culegerea de texte muzicale a lui Alexandru Voevidca, prof. din Cernăuți.” Este o lucrare inedită, unică, dotată cu texte bine clădite din temelii. Textele sunt destinate unui larg cerc de cititori, iubitori de frumos, de poezia eminesciană. În cele 151 de pagini găsim despre pledoarie pentru muzicalitatea lui Eminescu, despre natura muzicală a versului eminescian, prieten, cronicar și sprijinitor al muzicienilor, un pasionat culegător și cunoscător al folclorului, ecouri în presă, referințe critice etc.

Nu-mi rămâne decât să-l citez pe prof. univ. dr. Viorel Cosma: „Pornind de la „poezia muzicii” din sufletul lui Eminescu, vom regăsi mai ușor „muzica poeziei” sale, cu lirismul cântecului de dor și dramatismul baladei, cu ritmul jocului popular și culoarea instrumentului tradițional. Lucia Olaru Nenati a simțit în moștenirea eminesciană farmecul sonor al lumii în care a trăit – fascinat – genialul poet.”

*

Eminescu doinește... / ed. îngr. de Ioan Drăgușin ; pref. Mihai Cimpoi. – București : Speteanu, 2012. – 334 p.

Prezenta antologie, îngrijită de Ioan Drăgușin, include texte selectate în ordine cronologică atât poezii antume, cât și postume. Cartea este prefată de acad. Mihai Cimpoi. Vorbind în termenii dlui academician, „după 1990 opera lui Mihai Eminescu cea poetică și publicistică a devenit Biblia lucrătoare a românilor basarabeni, antrenați într-un proces istoric de Renaștere națională. Ioan Drăgușin vine să ne propună un Eminescu ce-și înscrie opera într-o unitate holistică perfectă: cea identitară. Ea începe, chiar în cadrul primelor încercări,

cu *Doină*, *doiniță* și se încheie în mod logic cu *Doină*, considerată *Testamentul* poetului.” Este un volum care atrage atenția prin titlul său, care trezește fiori de nedescris. Ioan Drăgușin ne spune că „*Doină, doiniță se dovedește a fi prima variantă a Doinei și, de fapt, actul de naștere al poetului nepereche ce va să vie...*”. Cartea are, la sfârșit, o hartă, unde sunt indicate „*drumurile poetului prin spațiul țărilor românești de la Nistru pân’ la Tisa. Începând din copilărie, a însoțit câteva echipe de teatru în turneele, ceea ce i-a prilejuit să ia pe tălpi tot pământul românesc*” și pe verso sunt indicate drumurile lui Eminescu prin Europa, drumuri care trec prin universitățile lumii și prin alte locuri pentru a cerceta documente privitoare la istoria noastră.

*

Micle, Veronica. *Raze de lună* / Veronica Micle ; pref. itinerar biografic, bibliogr. și sel. texte critice de Daniel Corbu. – Iași : Princeps Edit, 2012. – 160 p. : fot.

Poeta ce nu poate fi despărțită de personalitatea lui Mihai Eminescu ne surprinde cu poezii pline de pasiune și dragoste. Sentimentul de dor intercalat cu regretul de a nu avea alături persoana iubită se resimte puternic în poeziile *De dorul tău*, precum și în poezia *Ai pleca*. Singurătatea și gândurile ce zburau către poet a fost una din principalele muze ale Veronicăi. Poeziile prezintă într-o formă romantică, dar totodată subtilă, destinul acesteia... un destin complicat ce se împotriva cu înverșunare dragostei față de Eminescu:

„Aș vrea să viu la tine,
Dar urma ți-am pierdut,
Și nu mai am de cine
Să-ntreb ce te-ai făcut.”

*

Eminescu, Mihai. *Sonete* / Mihai Eminescu ; postf. de Horia Zilieru. – Iași : Princeps Edit, 2012.

– 50 p.

În postfața intitulată *Să simt plutind deasupra-mi geniul morții*, Horia Zilieru ne vorbește despre sonetele eminesciene îndemnându-ne: „*Să ne așezăm sub arc de triumf imaginar, citind cu ochi în «dor fără de sațiu» deschiderea lumii în afara evului. Contem-*

poran cu Baudelaire, Mallarmé, Verlaine și Rimbaud, Eminescu coboară adânc Spița redându-i și poemului trăire pură, cerească respirare. Rang. Be-teală. Giulgiu... Cufundat și în alte mitologii, căutând transmutația rostirii cu măsură, învâța-vom de-a pururi, în laboratoarele eminesciene, raza stelei din întâlnirea imprevizibilă a Dorului cu puterea Cuvântului împotriva Morții.”

*

Eminescu, Mihai. *Articole politice* / Mihai Eminescu ; ed. a 2-a anastatică. – Bacău : Vicovia ; Babel, 2012. – 180 p.

Este o carte care răscolește sufletul, care dezvăluie adevărul crud, un adevăr care e valabil și azi. Datorită acestor articole îl descoperim pe Eminescu ca un bun observator al politicii. Din această carte putem scoate niște idei și argumente care poate ne-ar ajuta să le aplicăm astăzi să nu mai repetăm acele greșeli: „*Cu greu percepe o minte de rând că nu este în lumea aceasta nicio stare de lucruri și niciun adevăr social veșnic. Precum viața consistentă din mișcare, așa și adevărul social, oglinda realității, este de-a pururea în mișcare. Ceea ce azi e adevărat, mâine e îndoielnic, și pe roata acestei lumi nu suie și coboară numai sortile ome-nești, ci și ideile. În această curgere obștească a împrejurărilor și a oamenilor stă locul numai asta, adică ciudat lucru, nu ceea ce e-n folosul oamenilor, ci ceea ce este spre petrecerea lor.*”

*

Eminescu, Mihail. *Scrisori, critici, vederile sale politice* / Mihail Eminescu. pref. de I.L. Caragiale. – Ed. a 2-a anastatică. – Bacău : Vicovia ; Babel, 2012. – 128 p.

Cartea este o ediție anastatică după: *Henriette și Mihail Eminescu: scrisori către Cornelia Emilian și fiica sa Cornelia și Mihail Eminescu: Diverse (Critici, Vederile sale politice)* – cu o prefață de I.L. Caragiale, apărute la Iași, în anul 1893, la Editura Librăriei Școalelor FRAȚII ȘARAGA.

*

Ioniță, Nicolae. *Mihai Eminescu în grafica mondială* / Nicolae Ioniță; proiect cultural realizat

sub egida Muzeului Național al Literaturii Române din București. – Ploiești : Karta-Graphic, 2012. – 184 p.

Pe verso foii de titlu este nominalizat: *Acest album este tipărit în 10 exemplare, cu ocazia Congresului Mondial al Eminescologilor, Chișinău, 3-5 septembrie 2012. Dedicat Domnului Academician Mihai Cimpoi. Exemplarul numărul 2.* Acest proiect cultural este realizat cu participarea a 387 de graficieni din 87 de țări – este o capodoperă artistică și reflectă viziunile marilor pictori ai lumii cu referire la Mihai Eminescu. Albumul conține 113 poezii, 387 de artiști, 87 de țări și 508 de desene, structurate minuțios pentru a ușura studierea cititorilor. Acad. Mihai Cimpoi, în prefață, menționează: „Lui Nicolae Ioniță îi aparține ideea inspirată de a ne familiariza cu un Eminescu absolut insolit. E vorba de un Eminescu văzut de mari pictori ai lumii – de pe diferite continente, din diferite țări și arealuri culturale care nu seamănă deloc unele cu altele, ci au o marcă ontologică ce le reprezintă. Nicolae Ioniță are darul de a ne face părtași la un adevărat *teatrum eminescororum* *Emineacu*, serialul de desene se deschide ca un evantai ce are un punct de pornire genetic și pornește pe linii răsfirate ale unei înfățișări poetice, impuse uneori în șarjă, în caricatură, dar cu intenția vădită de a ghici chipul poetului... Este o carte unică în contextul eminescologiei naționale și universale.”

*

Codreanu, Theodor. *Eminescu în captivitatea „neburniei”*: (ediție definitivă) / Theodor Codreanu. – Ch. : „Universul” ÎS, 2011. – 360 p.

Eminescologul Theodor Codreanu ne deschide acest volum cu *Metoda dublului referențial* (în loc de prefață) pentru a ne ușura lectura și pentru a înțelege adevărul privitor la revizuirea biografică a

celor din urmă șase ani de viață ai lui Mihai Eminescu. Studiile, cercetările și argumentele convingătoare cu referire la „neburnia” lui Eminescu sunt structurate în 27 capitole intitulate: *Detractorii și „neburnia”*; *Fatricidul verbal*; *Dublul monstruos*; *Teoria dublului binom*; *Violența bene-*

fică fondatoare; *Mistica „neburniei”*; *„Vidul” spiritual*; *Miza morții civile*; *Ce spune corespondența „martor al adevărului”*; *Războiul diagnozelor*; *Fricțiuni și injecții cu mercur*; *Boghean versus Iszac*; *Dincolo de argumentul medical*; *Incomodul ghem al politicii*; *Antecedente*; *De ce a „înnebunit” Eminescu?*;

Alte preludii la ziua cea neagră; 23 iunie 1883. *Implicarea lui Slavici*; *„Internarea”*: vizite și reacții; 28 iunie 1883; *De la idiosincrasiiile Catincăi Slavici la ilegalitatea „internării”*; *Suferința lui Maiorescu*; *Ironia lui Caragiale*; *Veronica Micle – „martorul mut”*; *De la „cinismul” lui Caragiale la kynismul lui Eminescu*; *Agonie și kynism*; *Kynism și mântuire*, după care urmează un *Indice de nume*.

Autorul ne demonstrează pentru a câta oară, „că ar fi timpul să recunoaștem în Eminescu marele bolnav, marele nebun al literaturii române, singurul veritabil: oare nu a sosit momentul să recunoaștem, în fine, în Eminescu un geniu și un mare bolnav, totodată – unul dintre bolnavii exemplari ai secolului romantic, alături de Nerval, de pildă, sau Nietzsche”.

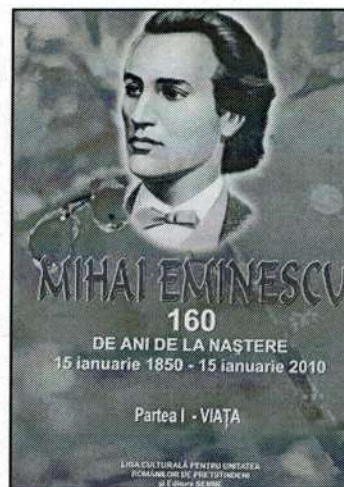
*

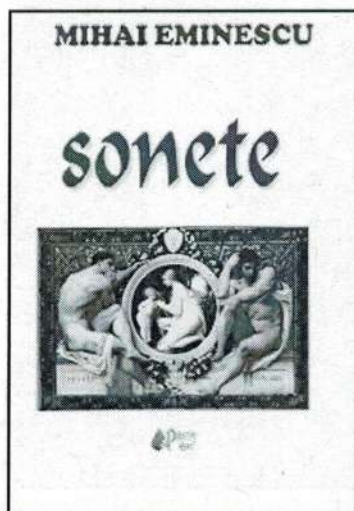
Sunt binevenite și documentele audio-video în studierea mai detaliată a vieții și operei lui Mihai Eminescu, care în aceste zile au fost primite în dar de la participanții Congresului și care vor fi utilizate:

*

Alexandru, Ioan. *Eminescu în spațiul românesc* : [prelecțiune susținută la Casa Pogor, iunie 1979 [Resursă electronică] / Muzeul Literaturii Române, Iași, 2011. – 1 CD. – Text în limba rom.

Din arhive aflăm că prima serie de prelecțiuni a fost inaugurată la Iași de Titu Maiorescu, în 1863. Concepute ca modalitate de dialog cu publicul, aproape toate prelecțiunile junimiștilor au fost publicate ulterior în revista *Convorbiri literare*: între prelectori fiind: Titu Maiorescu, P.P. Carp, A.D. Xenopol, Mihai Eminescu, noua serie a trezorierat pe banda magnetică vocile distinșilor prelectori. În februarie 1974, la Muzeul „V. Pogor” a fost inaugurată într-o nouă formulă, o nouă serie a

prelecțiilor – prelecțiuni înregistrate pe banda magnetică, aflate acum la a V-a serie și sunt înregistrate video. Muzeul Literaturii Române din Iași facilitează iubitorilor de cultură, prin intermediul CD și DVD, contactul cu voci ale marilor personalități ale culturii române,

între care: Constantin Noica, Gheorghe Ivănescu, Edgar Papu, Hadrian Daicoviciu, Amita Bhowe, Adrian Marino, Al. Dima, Iorgu Iordan, Al. Paleologu, Geo Bogza, Ioan Alexandru, Constantin C. Giurescu, Mihai Ursachi, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Constantin Ciopraga, Mihai Cimpoi, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Nichita Stănescu etc.

*

Cântecele lui Eminescu : cântece străvechi, iubite și cântate odinioară de M. Eminescu [Resursă electronică] / interpretă Lucia Olaru Nenati ; orchestra „Rapsozii Botoșanilor” ; conducător muzical Ioan Cobâlă; durata 80'00. – Botoșani : Foca & Co., s. a. – 1 CD-ROM.

Autoarea a simțit în moștenirea eminesciană farmecul sonor al lumii în care a trăit, fascinat, genialul poet. „Cei care l-au auzit cântând pe Eminescu nu l-au putut uita nicicând și ne-au lăsat amintire impresiile lor de neșters despre vocea sa dulce: Eminescu cânta frumos cântece populare și avea un glas dulce de-ți dădea și cămașa de pe tine ca să-l asculți...”

Albumul cuprinde câteva cântece străvechi iubite, știute și cântate odinioară de neasemuitul interpret vocal care a fost Eminescu, interpretate în premieră absolută, de o poetă de azi. CD-ul cuprinde: Repertoriul poetului, atestat de contemporani: 1. *Cucuruz cu frunza-n sus*; 2. *Foaie verde și-o răsură*; 3. *Câte stele sunt pe cer*; 4. *Frunză verde, baraboi*; 5. *Doină* etc. și cântece reconstituite după colecția folclorică a lui Eminescu: 1. *Luniță luminătoare*; 2. *Colind* etc.

Editorialele istoriei : din publicistica jurnalistului Mihai Eminescu [Resursă electronică] / lectura Ion Ungureanu. – Ch. : Radio Vocea Basarabiei, [s. a.] – Vol. 1. – 1 CD.

CD-ul a fost produs cu sprijinul întreprinderii S.A. „Beton armat” din Chișinău, director general

Vasile Gavrilă. Este un CD excepțional, prin vocea remarcabilă și profundă a regizorului, actorului și omului Cetății pe nume Ion Ungureanu. Avem posibilitate să audiem un mesaj de Cornel Moraru intitulat *Din publicistica despre poetul și jurnalistul Mihai Eminescu*, apoi urmează: *Scrisoarea III, Publicistica lui Mihai Eminescu; credința în trăinicia poporului român; Tendințe de cucerire*; articolul de investigație *Basarabia, capitolele I-VI; Retrocedarea Basarabiei; Rusia pretinde retrocedarea Basarabiei și Mândria de a fi român.*

Dorel Vișan
Adrian Pintea
Mioara Ilies
Marin Ploae
Un bulgăre de humă
un film în regia lui Nicolae Mărgineanu
DVD

*

Mihai Eminescu : Viața și opera [Resursă electronică]. – Iași : Princeps Edit, [2010] – 1 CD-ROM. – Text în limba rom. – Biblioteca virtuală : Mari scriitori români.

CD-ul include: *Itinerar biografic* (text și imagini); *Opera antumă și postumă*; *Manuscrise*; *Correspondență*; *Traduceri ale operei*; *Studii critice asupra operei*; *Eminescu în amintirile contemporanilor*; *Ediții ale operei*; *Locuri peregrinate de Eminescu*; *Mihai Eminescu în arta plastică*; *Interpretări artistice ale operei.*

*

Un bulgăre de humă : [film în regia lui Nicolae Mărgineanu] / scenariu Mircea Radu Iacoban ; producător România Film. – București, 1989 – 1 CD-ROM. – Text în limba rom.

În acest CD Eminescu și Creangă au devenit personaje de film, au coborât de pe statui și au prins viață, astfel împrumutând chipurile unor actori: vorbesc, se mișcă și evoluează într-un chip cât mai firesc.

Colecția eminesciană a sporit în valoare grație acestor ediții, care rămân să trezească interesul cititorilor și admiratorilor setoși de tainele universului eminescian.

Fiecare din noi avem menirea să facem un pas spre Eminescu, spre **Cartea sa mereu deschisă!**

THEODOR CODREANU

EMINESCU ȘI RĂDĂCINILE ONTOLOGICE ALE EXPANSIONISMULUI RUSESC

Eminescu a înțeles, înainte de verdictul **Congresului de la Berlin** (1/13 iulie 1878), că *dreptul* invocat de el nu va avea câștig de cauză într-o Europă nepregătită să abandoneze ea însăși grundurile semibarbariei, cu atât mai mult să facă față celei asiatică. Nu-și mai rezervă nici o iluzie și caută semnele *genunii* care determină comportamentul Rusiei dincolo de spoiala unui pretins misionarism istoric. Le găsește începând cu articolul **Tendențe de cucerire**, publicat la 7 aprilie 1878. Se prefigurează intuiții ale filosofiei lui Lucian Blaga din **Trilogia culturii**, configurate în teoria *matricei stilistice*. Obsesia alergării după „granițe naturale” la o seminție condamnată să nu le găsească i se prezintă ca un destin nefericit, deformativ de inteligență, în stare să trezească o nesfârșită compătimire: „Răsărită din rase mongolice, de natura lor cuceritoare, așezate pe stepe întinse a căror mon[o]tonie are înrăurire asupra inteligenței omenesci, lipsind-o de mlădoșenie și dându-i instincte fanatice pentru idei de o vagă măreție, Rusia e în mod egal muma mândriei și a lipsei de cultură, a fanatismului și a despotiei. Frumosul e înlocuit prin măreț, precum colinele undoiate și munții cu dumbrăvi a țărilor apusene sunt acolo înlocuite prin șesuri fără de capăt. În tendințele de cucerire, în așa-numitele misiuni istorice care-și caută marginile naturale nu e nimic dedesubt decât pur și simplu neștiința și gustul de spoliare. În zadar caută un popor în întinderi teritoriale, în cuceriri, în

războaie ceea ce-i lipsește în chiar sufletul lui; sub nici o zonă din lume nu va găsi ceea ce Dumnezeu i-a refuzat sau mai bine zicând ceea ce Dumnezeu a voit ca să fie rezultatul muncii a multe generații dedate la lucru.” M. Eminescu, **Opere, X, Publicistică. 1 noiembrie 1877 – 15 februarie 1880. Timpul**, Editura Academiei, București, 1989, pp. 73-74.

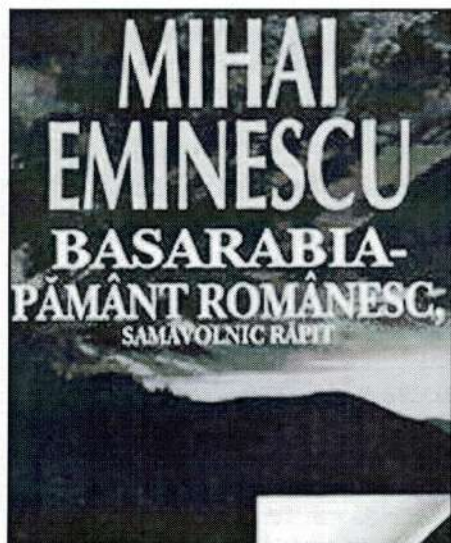
Deși uriașă ca întindere, comparativ cu Europa civilizată, Rusia e ca un Flămânzilă veșnic neostoit, muncător de brazde de pământ, fără șansa de a se îndestula vreodată și a-și găsi liniștea, lăsându-și vecinii în pacea lor: „Căci stă oare destoinicia unei nații în vrul raport cu întinderea teritoriului pe care ea-l ocupă? / Mica Veneție era odată o putere mare europeană prin cultura ei intensivă, prin arte, prin industrie, prin judecata sănătoasă a aristocrației ei. Dar toate aceste condiții de mărire erau câștigate prin muncă îndelungată, deprinderea și priceperea se moșteneau apoi din neam în neam, încât chiar astăzi ciceronii venețieni au păstrat mai mult gust în judecarea tablourilor decum au mulți profesori de estetică.” Eminescu găsește alte exemple în Olanda și în Belgia, având prilejul să le judece nu cu ajutorul simplistei balanțe, ci tot cu al cântarului: „Un rol analog l-a avut Olanda în istorie, și astăzi încă sunt state mici care se bucură de-o înflorire extraordinară; pe un pământ de mică întindere se află mai multe averi decât în Rusia întreagă. Astfel suntem aproape siguri că în cumpăna economică Rusia,

cătu-i de mare, trage mai ușor decât mica Belgie.” (*Ibidem*, p. 74).

În spatele grandorii spațiale, Eminescu zărește *nimicul*: „De aceea ni se pare că din nefericire rușii sunt sub dominarea unui deșert sufletesc, a unui urât care-i face să caute în cuceriri ceea ce n-au înlăuntrul lor. Nouă ni se pare că cercurile culte, în loc de a stăvili acest *horror vacui*, în loc de a-l împleni prin muncă și cultură, îl sumuță contra Europei, pe care o numesc îmbătrânită și enervată, coaptă pentru a cădea întreagă sub dominația rusească.” Eminescu vrea să remarce că între inteligența rusească și clasa politică ori există o prăpastie, ori o regretabilă consimțire „ideologică”.

TRHEODOR CODREANU ÎN
FAȚA MONUMENTULUI
EMINESCU DIN SUCEAVA,
AUTOR GHEORGHE CÂRDEI

Din nefericire, strălucita inteligență din a doua jumătate a secolului al XIX-lea n-a reușit să europenizeze suficient Rusia, perioada sovietică fiind continuarea expansiunii deșertului sufletesc care a amenințat să se întindă peste toată Europa, resuscitând, pentru România vecile rapturi din Basarabia și Bucovina. Eminescu atrage atenția Europei că nu este ferită de primejdia asiatică: „Europa le pare astăzi în starea în care era Bizanțul la aparițiunea un[ui] neam asemenea mongolic, a turcilor. / În locul civilizației grece înflorit-au în Bizanț o cultură turcească? Deloc. Tocmai așa nu va înflori o cultură moscovită pe pământurile supuse rușilor, pentru că lipsește rădăcina subiectivă a unei asemenea culturi. În Rusia chiar miezul culturii e în Ingermanland și în cele trei provincii baltice, în mânele și capetele a poate două sute de mii de oameni de origine germană, pe când populațiile străvechi a acelor provincii, leții, livii, crevinii și cum [î]i mai cheamă, nu vor fi aflând cu mult mai sus decum îi va fi găsit episcopul Albrecht la a[nul] 1200.” Poetul, așadar, nu mai cade în capcana mult învățatului Dimitrie Cantemir să considere țarismul un alt tip de

imperiu decât cel otoman.

Mimarea Europei occidentale, începând cu Petru I, n-a dus la o veritabilă aculturație, căci tendințele expansioniste s-au acutizat sub masca unui misionarism creștin: „Astfel misiunea istorică de care se face atâta vorbă nu-i o misiune care-și are originea în afară, ea e rezultatul unui gol sufletesc, a unei barbarii spoite cu frac și mănuși, a unui deșert care, de-ar stăpâni pământul, tot nu s-ar umple. / Cerul deasupra-l schimbi, nu sufletul, marea trecând-o.” Semnele deșertului sufletesc se arată în aceea că marea Rusie n-a dat, de timpuriu, un Rafael, un Beethoven, un Kant, încât „tocmai lipsa unor asemenea spirite de adâncă înțelepciune și de un adânc sentiment pentru bunurile ce înobilează omenirea este cauza acelui gol sufletesc care-și caută compensație în glorie sângeroase și în cuceriri”.

Eminescu sugerează că nici gloriile rusești ale veacului său n-au ieșit din promiscuitatea semi-barbariei, consimțind la expansiunea deșertului sufletesc al politicii oficiale. Deja în epocă românii erau scandalizați de comportamentul răsfățatului Alexandr Pușkin, care, primit cu ospitalitate în Basarabia, s-a dezis lamentabil prestigiul de intelectual al *libertății*, fiind considerat de unii *un Byron rus*. Pușkin, care are și azi un bust în parcul gloriilor din Chișinău, nu-i mai scotea pe basarabeni din „țigani”, „proști”, orașul fiind pentru el o Sodomă etc. Delicatul Vasile Alecsandri a fost consternat de șovinismul pușkinian, dându-i o replică pe măsură:

*Fiind mai negru ca țigani,
Ce-ai tot cerșit la noi cu anii?
Tu, cel primit cu dor de sus,*

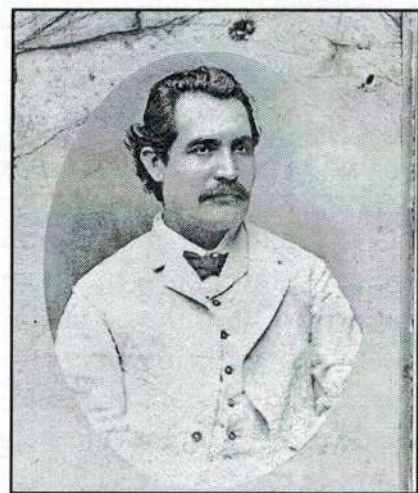
Nici bogdaproste nu ne-ai spus.

*Cu dar de pâine și de sare,
Cu vin din valea noastră mare
Te-am ospătat, dar tu în zori,
Râzând, te-ai scârnavit în flori.*

*Apoi prin codri de milenii
Ai tot umblat, râzând alene,
Ei, vezi, atunci pun mâna-n foc:*

Tu n-ai fost cal arab, ci porc!

Din păcate nici un geniu ca Dostoievski n-a reușit să iasă din prostituția ideologică a șovinismului rusesc. Prozatorul basarabean Ion Iachim scria dezamăgit în cartea citată: „Șovinismul este o strașnică maladie în măduva intelectualilor ruși, o iarbă rea ce-a slobozit rădăcini adânci în inimile lor. Cu excepția a câtorva minți lucide (de exemplu filosoful Piotr Ceaadaev, scriitorul și filosoful Alexandr Herțen, care a susținut moral răscoala polonezilor de la 1863-1864, poetul și publicistul Nicolai Ogariov), oamenii de cultură ruși, ca și generalii ruși, ca și politicienii ruși, sunt bolnavi de febra cuceririlor pământurilor străine, de asuprirea altor popoare.” Ion Iachim, *O*

FOTOGRAFIA REALIZATĂ LA IAȘI, ÎN ATELIERUL LUI NESTOR HECK, CARE ÎL PREZINTĂ PE MIHAI EMINESCU ÎN ANII PLINĂȚĂȚII FIZICE ȘI SPIRITUALE

istorie a expansiunilor rusești, ediția a treia revăzută și completată, Editura Pontos, Chișinău, 2009, p. 96.

Așa-zisa „cestiune orientală”, confirmă Eminescu, nu-i pentru Rusia decât poftă de deșertificare și a popoarelor răsăritene: „De mult, dar mai cu seamă de o sută cincizeci de ani încoace, ținta cuceririlor rusești sunt țările răsăritene ale Europei. Nu mai vorbim de cuvântul d-lui Aksakof, care vede întinzându-se panslavismul în miezul Europei, în țările coroanei habsburgice până la Marea Adriatică. C-un cuvânt în loc de a desfășura activitatea înlăuntru, ochii vecinului nostru sunt pironiți cu flămângiune asupra Apusului, cercurile culte umplu golul sufletesc cu fantasmagoria unui imperiu care ar ajunge de la Sibir până sub zidurile Veneției și apoi mai departe... tot mai departe.”¹¹¹¹ M. Eminescu, *op. cit.*, p. 74.

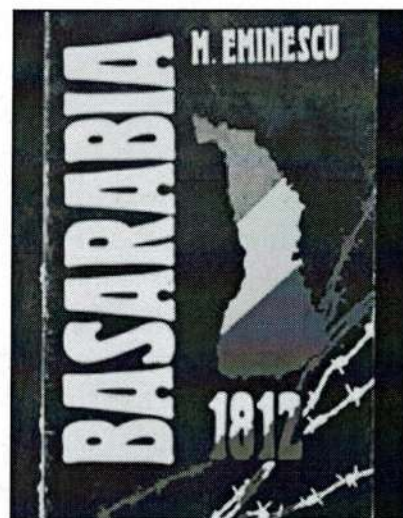
Lăcomie care va trece intactă în visurile „revoluției mondiale” bolșevice, cum se va vedea. Cestiune de mistică mitologică, de parte o orice creștinism, a prezis poetul, rușii făcând, din mistica unui presupus testament al lui Petru cel Mare, o misiune istorică: „Și această misiune tainică o împlinesc apoi diplomații și baionetele. Existe testamentul lui Petru cel Mare sau nu existe, el există în capetele a mii de oameni cari dau tonul în Rusia. / Războiul a fost declarat Porții pentru a elibera pe creștini – în formă – în fond însă pentru a cuceri întreg Imperiul otoman într-un mod care să poată fi înghițit, mai de voie, mai de nevoie, de Europa. După Turcia urmează Imperiul habsburgic, după dânsul cine mai știe. Scopul fictiv al războiului și scopul adevărat sunt diametral opuse.”¹²¹² *Ibidem*.

De altfel, Rusia țarilor, chiar agonizând a înlocuit rapid moti-

vația misionară a creștinismului pravoslavnic cu ideologia marxist-leninistă a „revoluției mondiale”. Sunt dovezi clare că, după înfrângerea Germaniei naziste, Stalin voia să pună stăpânire pe întreaga Europă. Și a ajuns, dejuicându-i-se planurile, nu doar până în inima Imperiului Habsburgic, decedat, între timp, ci chiar până în cea a Germaniei. La 5 martie 1937, șeful Direcției politice a Armatei Roșii, Ian Homarnik, declarase: „Armata Roșie va considera misiunea bolșevică îndeplinită atunci când vom stăpâni globul pământesc.” De ce nu și universul întreg, cum zice, ironic, Eminescu? În cărțile sale, Viktor Suvorov (Victor Suvorov, *Ultima republică*, Ed. Polirom, Iași, 1997) arăta că Stalin nu a fost satisfăcut că pacea din 1945 nu i-a adus la picioare întreaga Europă, în pofida faptului că Franklin Delano Roosevelt fusese dispus să i-o ofere.

Este o eroare să se susțină că Rusia a importat doctrina comunismului de la Europa civilizată, chiar dacă acolo s-a cristalizat teoria marxistă, preluată însă pe calapod leninist și stalinist. La 1878, Eminescu simte că stafia despotismului comunist vine chiar din „deșertul sufletesc” care bântuie spațiul slav. La 6 august, comentând atentatul asupra generalului Mezenzov, șeful secțiunii a treia a înaltei poliții, Eminescu atrage atenția că generalul a fost, de fapt, victima tendințelor comuniste: „În Rusia, comunismul are o mulțime de adepți, și unora dintr-aceștia pare a fi căzut jertfă și generalul Metzentzow.” M. Eminescu, *op. cit.*, p. 91.

Dar profeții nu sunt niciodată ascultați. Iar întreaga lui strădanie de a deschide ochii măcar contemporanilor săi a eșuat. O spune el însuși, la 9 august 1878: „E o adevărată nenorocire de-a prevedea tot și de-a nu putea împiedica nimic. Tot ce s-a în-

tâmplat în urmă am prevăzut și, încărcăți cu hulă și cu ocară din partea presei liberale, ne duceam păsul liniștiți, știind că vremea ne va da dreptate și cuprinși de durerea că, puși afară din cercul vieții publice, nu putem mișca nici degetul cel mic pentru a opri dezastrul.” *Ibidem*, p. 92.

Așadar, Eminescu înțelege că în 1878 a fost pus afară din cercul vieții publice, punere în afară care se va desăvârși la 28 iunie 1883!

Iar aceste dezvăluiri și previziuni ale lui Eminescu vor fi confirmate de cel mai important scriitor rus din secolul al XX-lea, Alexandr Soljenițan. Marele disident vedea faptele într-un sens eminescian, confirmându-l pe S. E. Kryzanowski, o strălucită minte politică de la începutul secolului al XX-lea, care îl „plagia” parcă pe Eminescu: „Rusia originară nu are rezerve și forțe culturale și morale pentru asimilarea tuturor periferiilor. Acest lucru istovește nucleul național rus.” Soljenițan aducea adevărul la zi, în 1990: „Astăzi această previziune a lui Kryzanowski are semnificații înmiite: nu avem forțe pentru periferie, nici economice, nici sufletești. Nu avem suflu pentru a fi un *Imperiu!* – și nici nu ne trebuie, dărâma-s-ar de pe grumazul nostru! Imperiul ne strivește și ne sugerează puterile și ne grăbește pieirea. / Văd însă

cu adâncă neliniște cum conștiința de sine a națiunii ruse, care ne trezește în multiplele ei destine, nu se poate nicidecum elibera de gândirea statului enorm, de înșelătoria imperiului; gândirea aceasta a preluat de la comuniști acel găunos «patriotism sovietic» și se mândrește cu «marea putere statală sovietică», care în timpul măscăriciului de Ilici al II-lea n-a făcut decât să secătuiască ultima forță productivă a deceniilor trecute pentru înarmări nemărginite, nimănui necesare (acum distruse pe apucate), făcându-ne de rușine, prezentându-ne întregii planete ca pe niște cotropitori cruzi și lacomi – când în realitate genunchii noștri tremură și iacă-iacă ne prăbușim vlăguiți” Alexandr Soljenițan, *Căderea*

Prof. dr. VIOREL COSMA

MIHAI EMINESCU ȘI MUZICA

Dacă nu s-ar fi dedicat cu întreaga-i ființă literaturii, - în special poeziei și prozei, Mihai Eminescu ar fi rămas în istoria culturii române drept un creator și un interpret al artei sunetelor, de un înalt profesionalism. „Regret amarnic că n-am însușit muzica – îi mărturisea poetul Veronicăi Micle – căci din copilărie, Mama avea un glas fermecător, întrecându-se cu tata, care cânta ca un adevărat artist din flaut, descoperise în mine și o ureche remarcabilă de muzician”. Da! Eminescu a avut un auz absolut, de mare și rafinat compozitor și interpret. Oricâte eforturi de identificare și de contabilizare literar/muzicală vom întreprinde în direcția descoperirii termenilor tehnici muzicali, de nuanțe, de forme și genuri muzicale, de instrumente culte și populare ce propulsează vocabularul literar al operei lui Eminescu, oricâte analize de accente, de rimă, de ritmică și de tempo al frazei sau versului vom reuși să stabilim în investigarea materialului poetic, nu vom putea elimina adâncirea autorului în oceanul de sunete care așteaptă doar o mică sondare în comoara sufletească a geniului.

Un traducător străin afirmase că Eminescu a fost „un mare compozitor”, care a făcut „din

imperiului comunist sau Cum să reformăm Rusia, în „Literaturnaia gazeta”, nr. 38 din 18 septembrie 1990, trad. rom. de Natalia Cantemir.

Soljenițan credea că toate nenorocirile Rusiei au început în 1917, odată cu abolirea monarhiei. Dar el nu s-a arătat simpatizant nici al imperialismului țarist și avea speranțe în înțelepciunea creștină a țarului Nicolae al II-lea, care ar fi putut stopa expansionismul rusesc pentru a da șansă înfloririi europene a Rusiei. El dădea exemplul Japoniei, care a ajuns o mare putere economică și culturală abia după ce a renunțat la veleitățile imperiale. Asemenea, Germania a ajuns prosperă abia după ce a trecut prin puterea *cat-harsis*-ului din 1945, purificându-

se moral de spiritul războinic. La fel, după căderea comunismului, Rusia trebuia să condamne, ritua-lic, imperialismul sovietic și toate crimele și cuceririle armate. Referindu-se la Basarabia, Soljenițan considera că e dreptul ei să se unească cu România, dacă do-rește. Asta o spunea înainte de războiul transnistrean din 1992. Dar nu revenea atunci Rusia la vechile ei apucături mânate de „deșertul sufletesc” despre care a făcut vorbire Eminescu?

Are astăzi Rusia lui Vladimir Putin forța spirituală de a asculta glasul ultimului ei mare profet, pe deplin europeanizat, dar tocmai de aceea și rus adevărat?

cuvinte muzică și din muzică sens”. Îi dăm perfectă dreptate, fiindcă Luceafărul a apărut din muzica acumulată din familie, din mediul artistic înconjurător, dar și din studiile de specialitate din țară și de peste hotare. A iubit muzica populară, a întreprins cercetări de folclor, și-a însușit un repertoriu inedit și autentic din melosul popular. A îndrăgit cântecele de lume ale lui Anton Pann și ale lăutarilor. A ascultat cu interes profesional muzica noastră veche bisericească și cea psaltică, de strană, de la mănăstirile Neamț, Văratec și Agafton, cerând să i se cânte la înmormântare emoționanta pagină *Lumină lină*. Nu întâmplător, Tudor Arghezi – cunoscându-i preocupările psalmice – l-a denumit „sfântul prea curat al ghiersului românesc”.

În absența sălilor de concerte din țară, Eminescu a frecventat saloanele literar - muzicale de la Iași și București, unde a întâlnit pleiada muzicienilor Caudella, Porumbescu, Burada, Stephănescu, Ed. Wachmann, C. Dimitrescu, Scheletti, Wiest, Decker, Ventura, Bayreuth, principala sursă de educație sistematică în arta sunetelor provenind din legăturile directe cu profesorul și compozitorul W. Humpel, la Iași și virtuozul violonist Toma Micheru, la București și Viena. În orașul lui Schubert și al Societății *România Jună*, din Austria, poetul i-a întâlnit

personal pe Johann și Eduart Strauss. După ce a audiat cursurile Seminarului de Muzicologie de la Berlin, s-a înapoiat în patrie, semnând și cronici muzicale în ziarul *Timpul*. N-a stat departenici de munca de libretist și dramaturg muzical fiindcă fusese în tinerețe sufler în trupele de vodeviluri ale lui Al Vlădicescu, Iorgu Caragiale și Mihail Pascaly (unde a îndeplinit chiar și funcția de „maestru de cor”).

Dar Eminescu „s-a hrănit” cu operele lui Beethoven, Meyerbeer și R. Wagner, chiar în inima Vienei, la *Opera Imperială*, cu operele lui Offenbach, Strauss la *Theater an der Wien*, și cu partiturile marilor clasici universali la *Musikverein*. Acesta nu mai avea doar violon-ul

lui Ingres, ci pasiunea totală a muzicii în sânge.

MAESTRUL VIOREL COSMA LA MUZEUL ENESCU, RECENT ANIVERSAT LA ÎMPLINIREA A 90 DE ANI

Acad. GHEORGHE DUCA

UN EMINESCOLOG NEOBOSIT – MIHAI CIMPOI

În activitatea vastă, desfășurată de academicianul Mihai Cimpoi în contextul culturii, științei, literaturii și – bineînțeles – și al proceselor Renașterii naționale, mă voi referi în special la rolul pe care îl are în domeniul cercetării, al studierii și

promovării valorilor noastre clasice și contemporane. În numărul impunător de lucrări –, 60 de volume și circa 3000 de articole, cronici și recenzii, prefețe și studii introductive – atestăm foarte multe monografii, panorame și sinteze care cuprind perioade întregi sau opera și personalitatea celor mai importanți scriitori, oameni de cultură și filosofi din toate timpurile.

De mai bine de două decenii conduce Sectorul de literatură română premodernă și modernă al Institutului de Filologie al Academia de Științe a

ACADEMICIANUL, CRITICUL ȘI ISTORICUL LITERAR MIHAI CIMPOI, OMAGIAT LA ÎMPLINIREA A 70 DE ANI LA ACADEMIA DE ȘTIINȚE A REPUBLICII MOLDOVA - ASPECT DE LA ȘEDINȚA OFICIALĂ. ÎN PREZIDIU: ANIVERSATUL, ACAD. TEODOR FURDUI, PREȘEDINTELE MIRCEA SNEGUR, ACAD. GHEORGHE DUCA, PREȘEDINTELE ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI, PROF. DR. VASILE BAHNARU

Moldovei, în cadrul căruia a realizat proiecte, a coordonat culegeri colective și dicționare, a îndrumat mulți doctoranzi, a organizat simpozioane științifice internaționale.

În calitatea sa de membru titular al Academiei de Științe a Moldovei și membru de onoare al Academiei Române, a făcut mult pentru a asigura o colaborare fructuoasă dintre cele două Academii, pentru o conlucrare cu adevărat confraternă. Mă voi referi în acest sens la *Dicționarul general al literaturii române*, dicționar unicat ce cuprinde toți scriitorii români de pe glob. Fiind coordonator al celor două ediții – prima care s-a elaborat și a doua care se elaborează acum – academicianul Mihai Cimpoi a scris și a redactat 450 de articole, care reprezintă în mod amplu literatura română din Basarabia și actuala Republică Moldova.

În tot ce face este preocupat de întreg spațiul cultural românesc și de interconexiunile dintre literatura română cu alte literaturi în spiritul dialogului valoric european și universal. Spre a realiza acest imperativ numărul unu al vremii noastre, întreține relații cu Academii și societăți academice, cu Uniuni de creație, Universități, oameni de cultură și diferite organizații culturale din alte țări (Germania, Franța, Italia, Letonia, Rusia, Ucraina, China, Turcia ș. a.).

Remarcăm și faptul că este un neobosit promotor al adevărului științific privind limba și istoria noastră. Într-o comunicare din ciclul manifestărilor organizată de Academia de Științe a Moldovei cu ocazia Sărbătorii Naționale „Limba noastră cea română”, academicianul Mihai Cimpoi a vorbit la 31 august 2011, sub aspect teoretic și practic, despre limba română ca o „casă a ființei noastre”, ca despre ceea ce ne dă sentimentul certitudinii identitare ca „popor făuritor de istorie”, despre faptul demonstrat de Eminescu și

MIHAI EMINESCU
DICȚIONAR
 ENCICLOPEDIC

CERCETAREA
 ACADEMICIANULUI
 MIHAI CIMPOI -
 OPERĂ DE
 SINTEZĂ A
 EMINESCOLOGIEI

Heidegger că nu noi suntem stăpânii ei, ci ea este stăpâna noastră.

Desfășurarea Congresului Mondial al Eminescologilor la Chișinău, organizat cu ocazia aniversării 70 de la nașterea acad. Mihai Cimpoi, aduce dovada recunoașterii meritelor Domniei Sale în domeniul eminescologiei, căreia i-a consacrat mulți ani de activitate, rezultați cu zece cărți și studii monografice, cu pregătirea unei ediții a „Integralei Eminescu” în 8 volume, cu un volum – unicat care adună 74 de dialoguri cu eminescologi și traducători din 51 de țări și acum, recent, cu realizarea unui proiect unic: *Dicționarul enciclopedic „Mihai Eminescu”*, apărut astăzi la editura GUNIVAS din Chișinău.

Prezența activă a academicianului Mihai Cimpoi în viața științifică, culturală și literară este asigurată de „o dreaptă cumpănă” a judecății, de verticalitate morală și un devotament constant manifestat față de valori.

Activitatea impresionantă a academicianului Mihai Cimpoi a fost înalt apreciată de comunitatea academică și Consiliul Științific Suprem prin acordarea titlului „Savantul anului 2010”.

** Din prefața la volumul omagial al Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, în curs de apariție*

— — — — —
 REZOLUȚIA
 adoptată la
 CONGRESUL MONDIAL
 AL EMINESCOLOGILOR

Congresul Mondial al Eminescologilor, care și-a desfășurat lucrările la Chișinău în zilele de 3-5 septembrie 2012 sub egida Academiei Române și Academiei de Științe a Moldovei, a fost dedicat academicianului Mihai Cimpoi cu prilejul împlinirii de către acesta a vârstei de 70 de ani și ținând cont de contribuția sa deosebită la studierea operei eminesciene. S-a înregistrat o participare largă a eminescologilor din mai multe țări și arealuri culturale, cei care nu au putut sosi la Chișinău trimițându-și mesajele și comunicările spre a fi publicate într-o culegere specială.

Participanții s-au pronunțat pentru instituționalizarea Congresului și organizarea edițiilor viitoare cu

o periodicitate anuală la Chișinău, Iași și în alte localități legate de activitatea marelui Poet. Vor participa invitați și filosofi, sociologi, pedagogi, oameni de afaceri.

S-a considerat necesară reluarea, cu mijloace de azi și dintr-o perspectivă actuală, a ediției întocmite de Perspessicius, devenită raritate bibliografică.

Eminescu rămâne cel mai popular clasic român, dovadă fiind epuizarea celor cinci volume din prestigioasa colecție „Opere fundamentale” coordonată de acad. Eugen Simion și a ediției în 8 volume (ed. GUNIVAS, Chișinău), coordonată de acad. Mihai Cimpoi și apărută într-un tiraj de 5000 de exemplare. Opera sa continuă să fie studiată în lume, noi monografii fiind semnate de italienii Marco Cugno și Gisèle Vanhese, de indianca Irica Waswani. Noi traduceri au apărut recent în Germania, Portugalia, Italia, Ucraina. S-a constatat, însă, că nu există un

mecanism eficient de promovare sistematică a operei și personalității lui Eminescu în alte țări, eforturile eminescologilor și tuturor oamenilor urmând să se facă și în această direcție. E nevoie și de sprijinul instituțiilor abilitate, precum ar fi Institutul Cultural Roman (cu filialele sale) și Departamentul pentru Relații cu Românii de Pretutindeni.

Au fost propuse și anumite teme prioritare pentru următoarele ediții, precum ar fi „Modelul eminescian în perspectiva postmodernității” „Naționalismul: moduri de manifestare și înțelegere”.

S-a creat un secretariat permanent care va coordona desfășurarea viitoarelor ediții și alte activități de promovare a operei și personalității lui Eminescu cu sediul la Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” din Chișinău”.

Adoptată la Congresul Mondial al Emnescologilor, Chișinău, 4 septembrie 2012

PATRIARHIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR
FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
FUNDAȚIA ALISTAR • FUNDAȚIA DIGNITAS
Muzeul NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE
FUNDAȚIA INTERNAȚIONALĂ „MIHAI EMINESCU”

și

LIGA CULTURALĂ PENTRU UNITATEA ROMÂNILOR
DE PRETUTINDENI

PROGRAMUL MANIFESTĂRILOR

MIHAI EMINESCU ÎN CONȘTIINȚA UMANISTĂ UNIVERSALĂ

prilejuate de împlinirea a 124 de ani de la moarte și
130 de ani de la întunecarea spirituală care i-a împiedicat desăvârșirea creației

SÂMBĂTĂ 15 iunie 2013

ORA 9.00 – MORMÂNTUL DIN CIMITIRUL BELU

• Cu binecuvântarea P.F. Părinte Patriarh Daniel, oficierea slujbei de pomenire de un sobor de preoți în frunte cu P. S. Varsanufie

• Depuneri de flori
• Cuvinte de omagiere rostite de acad. Eugen Simion, prof. dr. Victor Crăciun, acad. Mihai Cimpoi – Chișinău, Vasile Tărățeanu – membru de onoare al Academiei Române, prof. dr. Nicolae Georgescu, Gen. (r.) dr. Mircea Chelaru, Dan Alistar, pr. Teofil Bra-dea, Ion de Hondol – SUA

• Cu concursul Coralei „Armonia” a Arhiepiscopiei Tomisului

ORA 11.00 – MONUMENTUL POETULUI DIN FAȚA ATENEULUI ROMÂN

- Slujbă de pomenire
- Depuneri de flori
- Cuvinte omagiale: Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române, Mihai Prepelită – Moscova, Ion Brad, Radu Cârnelci, Ioana Ungureanu – Italia, Ioana Vasiloiu, Eugen Caraghiaur – Canada, Eusebiu Ștefănescu, Tudor Nedelcea, Nicolae Popa, Mihai Șurubaru.
- Moment liric-muzical, interpretat de iubitorii poetului de toate vârstele.

ORA 12.30 – SEDIUL FUNDAȚIEI DIGNITAS

Cuvânt de salut: Dan Alistar și Sandu Staicu
• Alocuțiuni de Prof. dr. Victor Crăciun, Prof. dr. Nicolae Georgescu, Prof. dr. Lucian Chișu, Acad. Mihai Cimpoi – Chișinău, Acad. Vasile Tărățeanu – Cernăuți, Acad. Kopî Kycyku – Albania, Prof. dr. Mircea Anghelescu, Prof. dr. Dimitrie Vatamaniuc, Prof. dr. Marian Munteanu, Nicolae Popa – S. U. A.

• Expoziție organizată de Muzeul Național al Literaturii Române;

• Prezentarea *Buletinului Eminescu* (seria a patra) tipărit cu sprijinul Fundației Alistar.

• Lansarea edițiilor *Eminescu* (D. Vatamaniuc și Nicolae Georgescu) și a volumelor *Enciclopedia Eminescu* de Mihai Cimpoi, *Eminescu – Doina* de Victor Crăciun și Tudor Nedelcea, *Lucefărul* în traducere găgăuză de Todur Zanet și a revistei *Cronica Fundațiilor*.

• Spectacol susținut de Irina Baiont și Eusebiu Ștefănescu.

CRISTIANA CRĂCIUN

INEVITABILUL EMINESCU

De ce iar, și iar Eminescu? O întrebare legitimă, al cărei răspuns frisonază pe mulți, fie că îl știi, sau tocmai de aceea, fie că nu reușesc să deslușesc motivele pentru care, de 163 de ani, de când steaua lui *a lucit* spiritului neamului nostru, EMINESCU e încă prezent.

De ce *iar* Eminescu? Pentru că Eminescu nu e o scuză. Nu e o acuză. Nu e o iluzie, nici măcar o infuzie (de tei, numai bună pentru calmat nervii contestatarilor săi). Oricât și-ar dori inamicii de ieri, de azi și de mâine ca Eminescu să intre în ceea ce limbajul de lemn numește „con de umbră”, trebuie să îi dezamăgim, asta nu se va întâmpla câtă vreme măcar o conștiință de român va rămâne trează, cât timp măcar un ins va iubi, va vorbi românește! El va fi mereu cercul luminos al unui neam prea încercat și durut de viață, de istorie.

Dacă există o realitate, atât cât teoria relativității permite – o glumă simpatică spune că Einstein nu a prea priceput-o, dar Eminescu știa clar despre ce e vorba în formulă ! –, aceea e că Eminescu a existat, a respirat, a iubit, a creat, a luptat cu stiletul „cuvântului ce eprimă adevărul”, a gândit, a exprimat în cel mai profund stil românesc sufletul neamului său... E greu de precizat dacă asta e un fapt pozitiv ori, dimpotrivă, unul cu impact negativ asupra generațiilor ce i-au urmat, dacă Eminescu a avut *efectul mâinii care te ridică* sau a generat inhibiții și frustrări. Într-o bună măsură fapta lui civică, socială, umană, dar mai ales creația sa literară are o influență comparabilă cu cea pe care părinții celebri, vedetele, prin tot ceea ce fac marchează destinul copiilor lor.

Pentru cei care nu se tem de scheletele din dulap, nici de fantome, Eminescu nu e un inhibitor de reacții, de talente. Cei slabi de constituție au, însă, a se *spăimânta!*

Eminescu e inevitabil, câtă vreme ești român. Aceia, care speră să se abstragă acestui implacabil adevăr, vor fi zdrobiți sub povara propriilor speranțe.

Eminescu a fost a fost ba un liman, ba un pisc, dar întotdeauna un reper moral și în ceea ce privește creația.

Eminescu nu poate, nu mai poate fi ucis încă o dată, nu poate fi șters din memoria ființială a românității. Poate fi maculat, terfelit, ridiculizat, jignit, dar fără ca vreunul dintre gesturile disperate să îl erodeze. Ba, am spune că, după astfel de atacuri furibunde, Eminescu pare și mai de neatins.

Contestat sau, dimpotrivă, apreciat cu o exaltare ușor jenantă – Eminescu era un *umil*, în cel mai creștinesc sens, nu ar fi apreciat osanalele, chiar dacă și-a știut mereu valoarea –, hulit, iubit, adorat, detestat, Eminescu e precum aerul. Fără el, chiar dacă nu toți sunt mulțumiți de *calitate*, se moare. Ca neam, ca individ...

▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪ SUMAR ▪

VICTOR CRĂCIUN -REVENIM / 2

MIHAI CIMPOI: IDEI - I. O PREVIZIUNE ȘTIINȚIFICĂ EMINESCIANĂ:

CUANTA II. CIORAN DESPRE EMINESCU

III. RAFAEL ALBERTI ȘI „INTERESANTA ÎNTÂLNIRE CU EMINESCU/2

DIMITRIE VATAMANIUC: BULETINUL EMINESCU/ 4

EUGEN SIMION: PROZATORUL ROMANTIC/5

KOPI KYČYKU: EMINESCU ȘI POEZIA BALCANICĂ (CAZUL HRISTO BOTEV)/ 7

CAIUS TRAIAN DRAGOMIR: MIHAI EMINESCU ȘI SENSUL ISTORIC AL ROMANTISMULUI / 10

DAN ALISTAR: OMAGIU LUI EMINESCU / 11

CONSTANTIN MARINESCU: VALORILE NAȚIONALE ÎN OPERA POETICĂ ȘI PROZA LUI MIHAI EMINESCU / 11

TUDOR NEDELCEA: EMINESCU ȘI BILETELUL D-NEI SZŐKE-SLAVICI /16

VASILE BAHNARU: MARGINALIA DESPRE PREOCUPĂRILE DE LINGVICĂ ALE LUI MIHAI EMINESCU (I)/ 18

VASILE TĂRĂȚEANU: CE E VAL CA VALUL TRECE.../ 23

NICOLAE GEORGESCU: PROIECT DE EDITARE A POSTUMELOR EMINESCIENE/ 25

ADAM PUSLOJIC: DIN EMINESCU NESPUS/ 28

EUGEN DOGA: CUM S-A NĂSCUT BALETUL „LUCEAFĂRUL”/29

✓ ION DAGHI: IDEI EMINESCIENE ÎN LIMBAJ PLASTIC/ 31

NICOLAE DABIJA: ÎNTOARCEREA LUI EMINESCU / 34

ADRIAN PĂUNESCU: DOR DE EMINESCU/ 35

✓ ELENA DABIJA : CARTEA EMINESCU MEREU DESCHISĂ/ 36

THEODOR CODREANU: EMINESCU ȘI RĂDĂCINILE ONTOLOGICE ALE EXPANSIONISMULUI RUSESC / 41

VIOREL COSMA: MIHAI EMINESCU ȘI MUZICA/ 44

GHEORGHE DUCA: UN EMINESCOLOG NEOBOSIT – MIHAI CIMPOI/ 46

REZOLUȚIA CONGRESULUI MONDIAL AL EMINESCOLOGILOR/46

PROGRAMUL MANIFESTĂRILOR EMINESCU

DIN 15 Iunie 2013 / 47

CRISTIANA CRĂCIUN: CONTRAEDITORIAL – INEVITABILUL EMINESCU/48

ICE

1457

Eminescu : Buletin de informare AŃi
cercetare. Nr. 1, serie nouă / 2013
red. : Victor Crăciun, Mihai

CAE14090636

ODA (în metru antic)

Nu credeam să-nvăț a muri vreodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei 'nălțam visători la steaua
Singurătății.

Când deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Până-n fund băui voluptatea morții
Ne-ndurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări
Pot să mai re-nviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii tulburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri linișiti, pe mine
Mie redă-ma!

Mihai Eminescu